

LAUSUNTOYHTEENVETO: LUKIODIPLOMISELVITYS 2020**Sisällys**

1. Lausuntokierros ja saadut lausunnot	3
1.1. Yleisiä havaintoja lausuntopalautteesta	4
1.2. Lausuntopalautteen käsittelytapa	5
2. Lukiodiplomit osana nykyistä lukiokoulutusta	5
3. Lukiodiplomien saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen	7
4. Lukiodiplomien arvioinnin nykytila ja kehittäminen	11
5. Lukiodiplomi ylioppilastutkinnon osaksi	14
6. Lukiodiplomien hyödynnettävyys korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa	18
7. Lukiodiplomien kehittämiskohteita	23
8. Lukiodiplomijärjestelmää tulisi edelleen kehittää ja syventää sekä liittää entistä vahvemmasi osaksi lukio-opetusta.....	27
9. Opetushallitus olisi sopiva viranomainen johtamaan ja koordinoimaan lukiodiplomien kehittämistä..	30
10. Taito- ja taideaineissa lukiodiplomien suorittaminen asetettaisiin kaikkia lukiokoulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi	33
11. Muissa kuin kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomeissa lukiodiplomien järjestäminen säilyisi vapaaehtoisena	36
12. Muutosta tuettaisiin muodostamalla kansallinen rakenne lukioasetuksessa määritellyn kehittäjälukioverkoston varaan	40
13. Kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomeissa kehittäjälukioverkosto erityistehtävälukioverkoston tuella laatisi Opetushallituksen kanssa yhteistyössä pedagogiset ratkaisut, joiden myötä lukiodiplomien suorittaminen mahdollistuisi aidosti maan jokaisessa lukiossa.....	42
14. Suoritetulla lukiodiplominäytöllä voisi korvata yhden ylioppilastutkinnon viidestä kokeesta	45
15. Ylioppilastutkintotodistukseen tulisi kirjaus siitä, että kokelas on korvannut yhden edellytettävistä ylioppilasaineista lukiodiplomilla	49
16. Lukiodiplomien tuominen osaksi ylioppilastutkintoa edellyttää voimakasta lukiodiplomien arvioinnin kehittämistä.....	51
17. Korkeakouluille tulee tarjota nykyistä enemmän tietoa koko lukiodiplomijärjestelmästä	55
18. Esitetyt toimenpide-ehdotukset luovat edellytyksiä lukiodiplomien paremmalle hyödyntämiselle korkeakoulujen opiskelijavalinnassa	57
19. Kotitalouden lukiodiplomi korvataan yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomilla	61
20. Käsityön lukiodiplomi muuntuu ja uudistuu teknologian lukiodiplomiksi	66

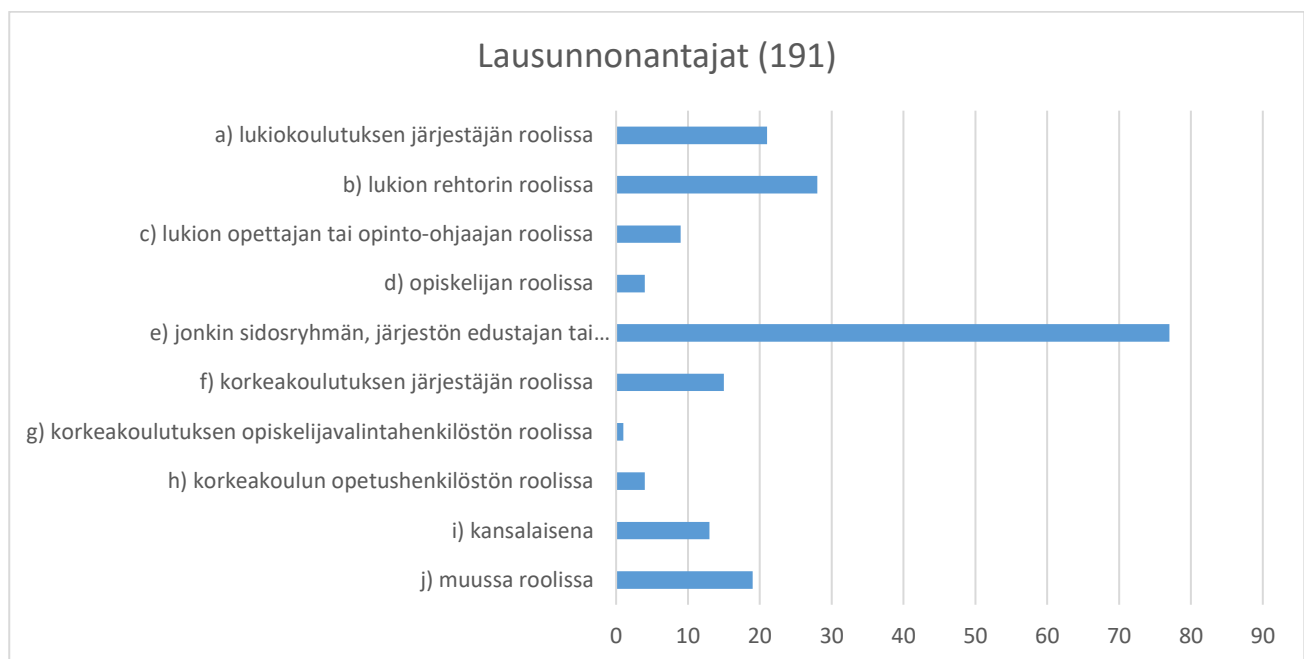
21. Yrittäjyyden ja työelämäosaamisen sekä teknologian lukiodiplomin kehittämistyö annetaan Opetushallitukselle ja kehittäjälukioille, joiden tehtävänä on kyseisen alan kehittäminen	69
22. Lukiodiplomit pysytetään niissä oppiaineissa/oppiaineryhmissä, joissa osaamisen näyttönä ei voi toimia nykyisen muotoinen ylioppilaskoe	71
23. Lainsäädäntö-, opetussuunnitelma- yms. muutostarpeet	73
24. Ehdotettujen muutosten kustannusvaikutukset ja niiden kohdentuminen	75

LIITE

Lausunnon antaneet tahot	78
--------------------------------	----

1. Lausuntokierros ja saadut lausunnot

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama lukiodiplomeja koskeva selvitysryhmä jätti Lukiodiplomiselvitys 2020 -selvityksensä ministeriölle 12.1.2021. Selvityksestä kerättiin palautetta lausuntokierroksella 18.1.–5.3.2021. Lausuntopalvelun (lausuntopalvelu.fi) kautta lausuntoja annettiin 193 ja lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön kirjaamoon saapui 8 lausuntoa. Näin lausuntoja tuli kaikkiaan 201. Lausunnon antaneet tahot on lueteltu liitteessä 1. Lausuntoyhteenvedossa ei mainita nimeltä vastaajia, jotka antoivat lausuntonsa yksityishenkilöinä (34 lausuntoa).

Kuvio 1. Lausunnonantajien lukumäärä ryhmittäin

Lausuntopalvelun kautta lausuntonsa antaneista 191 ilmoitti taustansa. Lausunnonantajista suurimman ryhmän muodostavat vastaajat, jotka katsoivat kuuluvansa lukiodiplomisuuden sidosryhmiin tai jotka edustavat järjestöjä ja erilaisia edunvalvontaorganisaatioita (e). Heitä vastaajista on 40 % (77). Käytetyn luokittelun vuoksi lausunnon antaneita viranomaisia on vaikea erotella vastaajien joukosta. Osa viranomaistoimijoista ilmoitti edustavansa sidosryhmiä, osa taas oli vastannut muussa roolissa. Muussa roolissa (j) vastanneiden määrä on suhteellisen korkea, 10 % (19) kaikista vastaajista. Osa tässä ryhmässä vastanneista olisi saattanut sijoittua myös johonkin toiseen luokkaan, kuten sidosryhmien edustajaksi tai yksityishenkilöinä kansalaiseksi. Kansalaisia (i) vastaajista on 7 % (13).

Lukiodiplomisuuden järjestäjän tai rehtorin roolissa (a+b) lausuntonsa jättäneitä on 26 % (49) vastaajista. Korkeakoulutusta järjestäviä (f) tahoja edustaa 8 % (15) vastaajista.

Opettajan roolissa (c+h) vastauksen antoi 7 % (13) vastaajista ja opiskelijana (d) 2 % (4).

1.1. Yleisiä havaintoja lausuntopalautteesta

Strukturoitujen kysymysten ja avovastausten pohjalta kokonaiskuva lausunnoista on osin ristiriitainen. Vaikka strukturoidun kysymyksen yhteydessä ilmoitettiin oma mielipide samaksi tai lähes samaksi esityksen kanssa, avovastauksissa saatettiin nostaa esille kriittisiä näkökulmia, ei niinkään perusteluja esityksen puoltamiseksi. Avovastausmahdollisuuteen tuntuvat tarttuneen erityisesti ne, jotka ovat halunneet rajata tai asettaa reunaehdoja myönteiselle vastaukselleen tai jotka esittävät vasta-argumentteja selvitysryhmän esitykseen ja sen perusteluihin.

Joiltakin osin vastaajat ovat tulkinneet selvitysryhmän esityksiä eri tavoin. Esimerkiksi selvitysryhmän esitys lukiodiplomin 'korvaamisesta' toisella, on vastauksissa tulkittu tarkoittavan toimenpiteitä, joilla diplomin nimi korvataan uudella ja sisältöjä tarkistetaan tai kokonaan uuden diplomin kehittämistä. On vaikea päätellä, mitä vastaajat ovat tarkkaan ottaen kannattaneet tai vastustaneet.

Muutama vastaajista totesi, ettei selvitys anna riittävää pohjaa muodostaa näkemystä osasta käsiteltyjä asiakokonaisuuksia. Vastauksissa oli toiveita esimerkiksi siitä, että päätöksentekoa edeltäisi vielä asiantuntija-arvio esityksen yksityiskohdista ja vaikutuksista.

Selvityksen sisältämät toimenpide-esitykset lukiodiplomien kehittämiseksi ovat konkreettisia toimia. Toteutuessaan niillä olisi useita ja eritasoisia vaikutuksia lukiokoulutukseen. Muutamat vastaajista huomauttivat, että toimenpide-esitysten toteuttaminen vaikuttaisi lukiokoulutukseen ja opiskelijavalintoihin syvällisemmin tai laajemmin, kuin selvityksessä on kuvattu. Esimerkiksi lukiodiplomien suhde opetussuunnitelman perusteiden oppiaineisiin ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin nostettiin esille useassa vastauksessa. Nähtiin, että uudistus toisi tarpeen määritellä oppiaineet uudella tavalla. Tämänkaltaiset laajasti lukiokoulutukseen vaikuttavat reunaehdot toivottiin määriteltävän ennen kuin tehdään ratkaisuja yksittäisiä lukiodiplomeja koskevista toimenpiteistä.

Eri kysymysten yhteydessä tuli kritiikkiä myös selvityksen valmistelusta. Todettiin muun muassa, että

- nykytilan kuvaus ja tehdyt esitykset perustuivat pienehköltä asiantuntijajoukolta kerättyyn aineistoon
- vaikutusarvioita yhdenvertaisuuden turvaamiseksi ei oltu esitetty (esimerkiksi uudistuksen vaikutusten arviointi kaksoistutkintoa suorittaviin ja IB-opiskelijoihin, aiemmin lukio-opinnot ja ylioppilastutkinnon suorittaneisiin, ammatillista linjaa korkeakouluihin hakeutuviin, aikuisopiskelijoihin, vammaisiin ja muuten tukea tarvitseviin opiskelijoihin)
- esitysten perustelut olivat osin pinnallisia.

1.2. Lausuntopalautteen käsittelytapa

Tähän lausuntoyhteenvetoon on koottu ja tiivistetty lausunnonantajien keskeiset näkemykset, huomiot ja muutosehdotukset ryhmiteltynä lukiodiplomiselvityksen sisältämien lukujen ja selvityksessä esitettyjen kehitysehdotusten mukaisesti. Myös lausuntopalaute kerättiin noudattaen vastaavaa ryhmittelyä.

Kunkin luvun alussa kuvataan ensin tiiviisti lausunnonantajien suhtautumista kyseiseen asiakokonaisuuteen. Kuvaus perustuu strukturoituihin kysymyksiin lausuntopalvelussa annettuihin vastauksiin. Tämän jälkeen käydään läpi kyseistä asiakokonaisuutta koskevat keskeiset huomiot ja muutosehdotukset.

2. Lukiodiplomit osana nykyistä lukiokoulutusta

Lukiodiplomiselvityksen luku 2 sisältää kuvauksen lukiodiplomeista osana nykyistä lukiokoulutusta. Vastaajia pyydettiin arvioimaan selvityksessä esitetyn kuvauksen vastaavuutta nykytilaan. Lausuntoja annettiin 162.

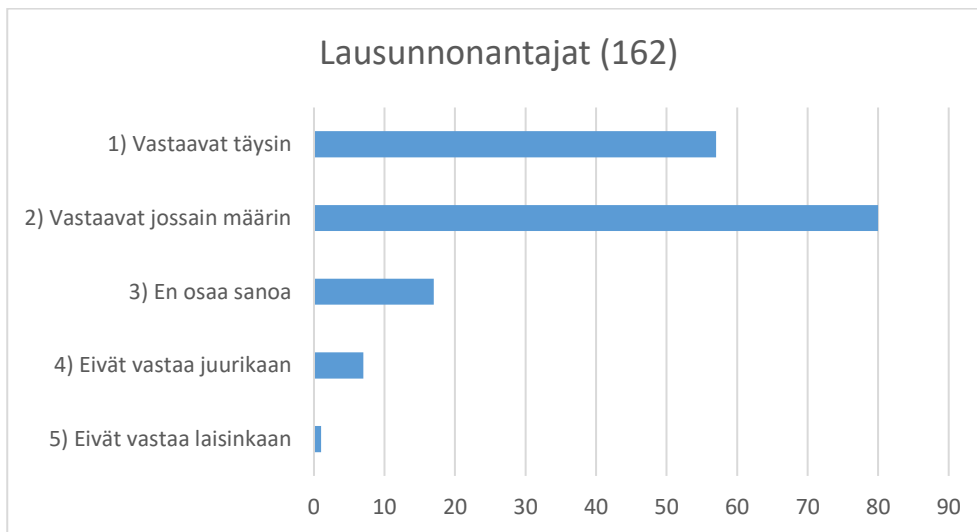
Vastaajista¹ 58 arvioi nykytilan kuvauksen vastaavan täysin tämän hetkistä tilannetta. Valtaosa vastaajista² (80 vastaajaa) ilmoitti kuvauksen vastaavan nykytilaa jossain määrin. 17 vastaajaa³ ei osannut arvioida selvityksessä olevan kuvauksen vastaavuutta. Seitsemästä vastaajasta⁴ ilmoitti, ettei kuvaus juurikaan vastaa nykytilaa.

¹ mm. SOOL, Kuvataideopettajat KUVIS ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Kirkkohallitus Kastellin Urheilulukio, Suomen opinto-ohjaajat ry, Kempeleen kunta

² mm. Tekstiilipettajaliitto TOL ry, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Taideyliopisto, Akava ry, Modus ry, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Suomen Rehtorit ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Opetushallitus

³ mm. Sosiaali- ja terveysministeriö, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Saamelaiskäräjät

⁴ mm. Suomen Kuntaliitto, Aikuislukoliitto Aikuislukioiden Rehtorit ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto

Kuvio 2 Lukiodiplomit osana lukiokoulutusta. Selvityksen sisältämän kuvauksen vastaavuus nykytilaan.

Lausunnoissa todettiin, että selvityksessä on kuvattu nykytilaa saatavilla olevien tietojen pohjalta kattavasti (Aineopettajaliitto AOL ry). Nykytilan kuvaus on tiivis ja selkeä, mutta melko suppea ja siihen olisi voinut sisällyttää myös lukiodiplomien laadullisten ja sisällöllisten kehittämistarpeiden kartoittamisen (OPH). Lisäksi lausunnoissa tuotiin esiin, että sidosryhmäkysely oli osoitettu suppealle vastaajajoukolle ja sidosryhmiltä saatuja vastauksia olisi voinut käsitellä laajemmin. Myös nuorten näkemysten laajempaa tarkastelua toivottiin. (Aalto yliopisto, Nuorisotutkimusseura ry). Osa vastaajista piti puutteena sitä, että paikallisia yhteistyömahdollisuuksia ja taiteen perusopetusta ei selvityksessä oltu huomioitu (mm. Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Alajärven kaupunki).

Useissa lausunnoissa toivottiin lukiodiplomien merkityksen laajempaa tarkastelua selvityksessä esitetyn määrällisen tarkastelun lisäksi (Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Kotitalousopettajien liitto, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Ruokatietoyhdistys Ry, Marttaliitto, Käsityö verkossa ry).

Lausunnoissa kiinnitettiin huomiota aineiston luotettavuuteen ja alhaisiin vastausprosentteihin. (Talous ja nuoret TAT, Pöytyän kunta, Koulutuskuntayhtymä Tavastia, Salon kaupunki, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Aalto yliopisto, Perussuomalaisien eduskuntaryhmä, MTK, FIDEA). Aineiston pienuuden vuoksi vastausjakaumat eivät kata edustavasti kaikkien lukioiden ja lukiokoulutuksen järjestäjien tai korkeakoulujen näkemyksiä (KARVI, Suomen Kuntaliitto, Suomen Rehtorit ry). Aineiston perusteella muodostuva kokonaiskuva jää puutteelliseksi ja aineiston rajoitteet tulisi ottaa huomioon niiden perusteella tehtävissä johtopäätöksissä (Taideyliopisto, Kuntaliitto). Lisäksi tarkastelun ulkopuolelle on jäänyt aikuisten lukiokoulutus ja kahden tutkinnon suorittajat (Suomen Rehtorit ry, Aikuislukioliitto ry).

Lisäksi lausunnonantajat toivat esiin lukiodiplomien suorittamisen tilastointiin liittyviä haasteita ja etteivät tilastot kaikilta osin vastaa todellisia suoritusmääriä (OAJ ry; Koulujen Musiikinopettajat ry, Tammerkosken lukio, FIDEA).

Luvussa kaksi esitettyihin taloudellisiin arvioihin esitettiin jonkin verran kritiikkiä mm. aineiston vinouman vuoksi ja kustannuksia käsittelevien kysymysten monitulkinnaisuuden vuoksi (Kuntaliitto, OPH, Koulutuskuntayhtymä Tavastia). Selvityksessä esitettyjä kustannuksia pidettiin puutteellisina (Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, FIDEA,). Lukiodiplomien järjestämiseen ja arviointiin liittyviin kustannuksiin toivottiin yhdenmukaistamista (Tampereen yliopisto, Lempäälän lukio, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry).

Selvityksen huomiot lukiodiplomin arvioinnin yhteismitallisuudesta, arviointikriteerien selkiyttämisestä ja arviointiosaamisen vahvistamisesta ovat oleellisia lukiodiplomin kehittämisen kannalta (OAJ). Lukiodiplomien arvostelun kehittämisessä vertailua ylioppilaskirjoitusten arvosanajakaumaan ei pidetty tarkoituksenmukaisena (OAJ, Tavastia, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry). Lukiodiplomien sisältöjä ja arviointia on tarpeen kehittää diplomien yhteismitallisuuden vahvistamiseksi (Sammon keskuslukio, Suomen musiikinopettajien liitto ry).

Osa lausunnonantajista kannatti lukiodiplomin tuomista osaksi ylioppilastutkintoa (Akava, Helsingin Kotitalousopettajat ry), joskin esitettyihin toteutustapoihin esitettiin muutoksia (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio ry).

Lausunnonantajat toivat esiin kehittämis ehdotuksia mm. digitalisaation mahdollisuuksista ja koulutuksenjärjestäjien yhteistyöstä (Teknologiateollisuus ry) sekä ohjauksesta ja sen toteuttamisesta (Lotta Liuska, Koulujen Musiikinopettajat ry). Huomiota kiinnitettiin myös siihen, ettei tiettyjen lukiodiplomien järjestämisvelvoite saisi kaventaa muiden lukiodiplomien suoritusmahdollisuuksia (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio).

3. Lukiodiplomien saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen

Lukiodiplomiselvityksen luvussa 3 on kuvattu lukiodiplomien saavutettavuutta ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Vastaajia pyydettiin arvioimaan, kuinka hyvin selvityksessä esitetty kuvaus vastaa nykytilaa. Lausuntoja annettiin 165.

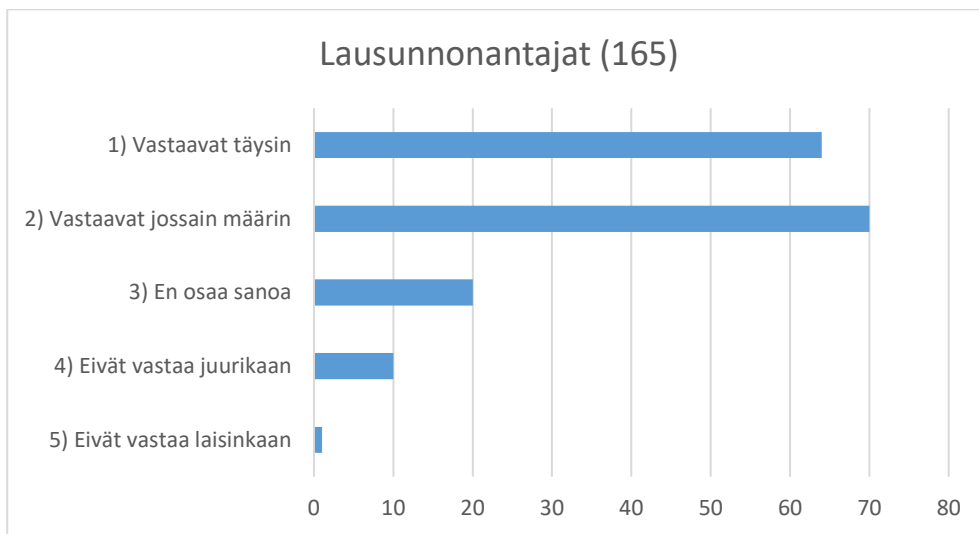
Vastaajista⁵ 65 arvioi kuvauksen lukiodiplomien saavutettavuudesta ja yhdenvertaisuudesta vastaa täysin nykytilaa. Valtaosa vastaajista⁶ (69) arvioi selvityksen kuvauksen vastaavan nykytilannetta joissain määrin. Vastaajista⁷ 20 ei osannut ottaa kantaa kysymykseen. Kymmenen vastaajaa⁸ totesi, ettei selvityksen kuvaus lukiodiplomien saavutettavuudesta ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta juurikaan vastaa nykytilannetta.

⁵ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Teknisten aineiden opettajat TAO ry, SOOL ry, SAK ry, Talous ja nuoret TAT, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Taideyliopisto, UNIFI ry, Akava ry ja Marttaliitto ry

⁶ mm. Teknologiateollisuus ry, Oulun kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Kotitalousopettajien liitto, Espoon kaupunki – SITO, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Sivista ry, EK, Suomen kuntaliitto, Suomen Rehtorit ry, Opetushallitus

⁷ mm. Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Näkövammaisten liitto ry, Erilaisten oppijoiden liitto, Sosiaali- ja terveysministeriö, Saamelaiskäräjät, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Nuorisotutkimusseura ry

⁸ mm. Suomen Lähilukioyhdistys, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, Aikuislukoliitto ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto TEME ry ja MTK

Kuvio 3. Lukiodiplomien saavutettavuus ja yhdenvertaisuus. Selvityksen sisältämän kuvauksen ja nykytilan vastaavuus.

Useiden lausunnonantajien mukaan selvitys toi esiin lukiodiplomien suorittamisen eriytyneen tilanteen ja opiskelijoiden epätasa-arvoiset mahdollisuudet niiden suorittamiseen (Sosiaali- ja terveysministeriö, Talous ja nuoret TAT, OAJ, AOL, Aalto-yliopisto, Suomen Rehtorit ry). Selvitys antaa todenmukaisen kuvan myös kotitalouden lukiodiplomin saavutettavuudesta ja yhdenvertaisuudesta. (Kotitalousopettajien liitto ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Marttaliitto ry). Käsityön lukiodiplomin yhdenvertaisten suorittamismahdollisuuksien osalta tilanne on heikko (Teknisten aineiden opettajat TAO ry.).

Osa lausunnonantajista kiinnitti huomiota kyselyn alhaiseen vastausprosenttiin ja siitä mahdollisesti aiheutuvaan vinoutumaan aineistossa, jos kyselyyn on muita aktiivisemmin vastanneet ne koulutuksen järjestäjät ja lukiot, jotka ovat muita kiinnostuneempia lukiodiplomien kehittämisestä (Pöytyän kunta, Jyväskylän yliopisto).

Lausunnonantajien näkemysten mukaan selvityksessä saavutettavuutta ja yhdenvertaisuuden toteutumista tarkasteltiin varsin suppeasti. Selvityksessä ei ole kuvattu opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa lukiodiplomia poikkeavasti esimerkiksi sairauden, vamman, lukemisen ja kirjoittamisen erityisvaikeuden, vieraskielisyyden taikka muun niihin rinnastettavan syyn vuoksi (Vammaisfoorumi, Ylioppilastutkintolautakunta, Lapsiasiainvaltuutettu).

Selvityksessä ei myöskään tarkasteltu lukiodiplomeja eri kieliryhmiin kuuluvien opiskelijoiden osalta (Suomen Kuntaliitto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto) eikä analysoitu lukiodiplomien suorittamisen yhteyttä opiskelijan sosioekonomiseen taustaan tai maantieteelliseen asuinpaikkaan (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio). Nuorisotutkimusseura toi lausunnossaan esiin tarpeen selvittää lukiodiplomeja suorittaneiden ja suorittamatta jättäneiden nuorten näkemyksiä saavutettavuudesta ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta sekä vaikutuksista lukiovalintoihin (Nuorisotutkimusseura ry).

AMKE ry:n mukaan lukiodiplomien saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta tulisi tarkastella kattavasti koko toinen aste huomioiden ja jatkovalmistelussa tulisi huomioida kaksoistutkintoa suorittavien opiskelijoiden mahdollisuudet suorittaa lukiodiplomi. Lisäksi selvityksessä tulisi huomioida oppivelvollisuuden laajentaminen ja siihen liittyvä maksuttomuus toisella asteella (Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto). Selvityksessä ei myöskään tarkasteltu aikuisten oppimäärän mukaisesti opiskelevien opiskelijoiden tilannetta (Aikuislukoliitto, Helsingin kaupunki). Myös yhteistyö taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa tai muiden toimijoiden kanssa oli jäänyt tarkastelun ulkopuolelle (Sivistystyönantajat Sivista ry).

Yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi koulutuksen järjestäjillä tulee olla riittävät resurssit opetuksen monipuoliseen järjestämiseen (Helsingin kaupunki, Helsingin Seudun Käsityönopettajat ry, Kimitoöns gymnasium). Yhdenvertaisuuden kannalta lukiodiplomien vaihtelevat mahdollisuudet järjestää lukiodiplomeita on haaste (SOOL ry, Suomen Vanhempainliitto ry), mikä korostuu erityisesti pienissä lukioissa (Suomen Lähilukioyhdistys, Suomen Lukiolaisten liitto). Lukiodiplomien välistä alueellista eriarvoisuutta voidaan kaventaa luomalla etäopetusmahdollisuuksia (Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Taiteen Perusopetusliitto ry, Helsingin yliopisto, Lempäälän lukio, Museovirasto, Suomen Kuntaliitto, Karvi, Kirkkohallitus, Kuusamon kaupunki, MTK, Pielaveden kunta). Lisäksi tilaratkaisuja pohdittaessa tulisi miettiä erilaisia yhteistyömahdollisuuksia perusopetuksen, vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen oppilaitosten kanssa (Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Pro Lukio ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Taiteen Perusopetusliitto ry, Taideyliopisto, Helsingin yliopisto, Museovirasto, Nuorisotutkimusseura ry). Osa lausunnonantajista totesi, ettei esimerkiksi kotitalouden opetus vaadi erikoistiloja (Kotitalousopettajien liitto ry, Marttaliitto ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Tampereen seudun kotitalousopettajat ry).

Selvityksessä esitetyt toimenpide-ehdotukset kansallisen kehittäjälukioverkoston roolista lukiodiplomien kehittämisessä saivat kannatusta (Aineopettajaliitto AOL ry, Akava, Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Viipurin reaalikoulu, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Suomen musiikinopettajien liitto ry). Kehittäjälukioverkoston ja Opetushallituksen yhteistyö tukisi valtakunnallisen yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden lisääntymistä (Kirkkohallitus). Myös kehittäjälukiodiplomien yhteistyö alueellisesti ja valtakunnallisesti eri lukiodiplomien ja korkeakoulujen välisessä yhteistyössä on toivottava kehityssuunta (Opetusalan ammattijärjestö OAJ). Karvi kuitenkin huomauttaa, että lukiodiplomien kehittämisen keskittyminen kehittäjälukioverkostoon voi johtaa lukiokoulutuksen tarjonnan eriytymiseen taito- ja taideaineissa, jos diplomien myötä esim. liikunta-, kuvataide- tai musiikkilinjalla opiskelevien saama taito- ja taideaineiden opetus ja jatko-opintomahdollisuudet paranevat. Toisaalta on mahdollista, että harvinaisempien diplomien tarjoaminen voi lisätä pienten lukiodiplomien vetovoimaisuutta (Karvi). Erityisen koulutustehtävän lukiodiplomien ja valtakunnallisten kehittämistehtävien tuottamaa osaamista sekä näiden lukiodiplomien verkostojen olisi perusteltua hyödyntää nykyistä laajemmin lukiodiplomijärjestelmän kehittämisessä (Opetushallitus).

Kaikkien taito- ja taideaineiden lukiodiplomeja tulee edelleen kehittää ja resursoida sekä lisätä organisaatorajat ylittävää yhteistyötä (Taideyliopisto, AMKE ry, Pro Lukio). Myös Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry korostaa yhteistyötä taiteen perusopetuksen ja vapaan sivistystyön oppilaitosten kanssa yhdenvertaisuuden vahvistamiseksi. Helsingin kaupunki toteaa lausunnossaan,

että yhdenvertaiset lukiodiplomien suoritushaasteet edellyttävät huomattavaa lisäresursointia ja opettajien täydennyskoulutusta. Lukiodiplomeita ohjaavien aineenopettajien täydennyskoulutus ja heille suunnattu pedagoginen tuki voidaan nähdä myös keinona parantaa saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta (Opetushallitus).

Valtakunnallisesta kehittämisestä ja yhteistyöstä huolimatta osa lausunnonantajista korosti omassa oppilaitoksessa tapahtuvan ohjauksen merkitystä (Koulujen Musiikinopettajat ry, Tammerkosken lukio, Koulutuskuntayhtymä Tavastia). Suomen opinto-ohjaajat ry:n mukaan etä- ja virtuaalitoteutukset soveltuvat huonosti käytännönläheisiin aineisiin. Lisäksi Karvi toteaa lausunnossaan, että etäopiskeluna ja lähiopiskeluna lukiodiplomeja suorittavat opiskelijat eivät jatkossakaan ole täysin yhdenvertaisessa asemassa. Taito Pirkanmaa ry toteaa, että osaamisen osoittaminen etänä on haasteellista mm. käsityössä. Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki toteaa teatterin ja musiikin opettamisen haasteet verkkototeutuksena. Myös Opetushallitus katsoo, että selvitykselle olisi ollut eduksi kartoittaa monipuolisemmin lukiodiplomien saavutettavuuden mahdollistamista myös muilla kuin etäopetuksen keinoin. Lukiodiplomien saavutettavuuden ratkaisumalleja pohdittaessa olisi tärkeää huomioida kullekin taito- ja taideaineelle ominainen oppiminen ja osaaminen, jotta erityisen osaamisen osoittamisen mahdollisuuksia oppiaineessa ei käytännössä rajattaisi liiaksi (Opetushallitus).

Unifi katsoo, että lukiodiplomin toteuttaminen valtakunnallisesti yhtenäisten kriteerien mukaan tulisi olla mahdollista. Lukiodiplomin laajamittaiseen käyttöön ylioppilastutkinnossa ja erityisesti osana opiskelijavalintoja liittyy haasteita ja avoimia kysymyksiä, jotka on ratkaistava ennen etenemistä selvityksen viitoittamaan suuntaan (Unifi ry). Kehittämistyössä tulee kiinnittää huomiota mm. arvioinnin yhdenmukaisuuteen (Suomen Lukiolaisten Liitto). Kehittämistyössä on tärkeää huomioida myös eri kieli- ja muut erityisryhmät ja niiden tarpeet (Karvi, Vammaisfoorumi). Lisäksi olisi selvitettävä lukiodiplomien toteuttamisessa tarvittava tuki ja sen kohdentuminen sekä lukiodiplomien järjestämisen kustannukset (Opetushallitus).

Lukiodiplomien säätäminen koulutuksen järjestäjille velvoittaviksi ei saanut kaikkien lausunnonantajien kannatusta (Kuntaliitto). Lukiodiplomien saavutettavuutta voidaan edistää lukiodiplomien paikallisella ja alueellisella yhteistyöllä sekä kunkin lukiodiplomin sisällöllisen kehittämisen keinoin (Opetushallitus).

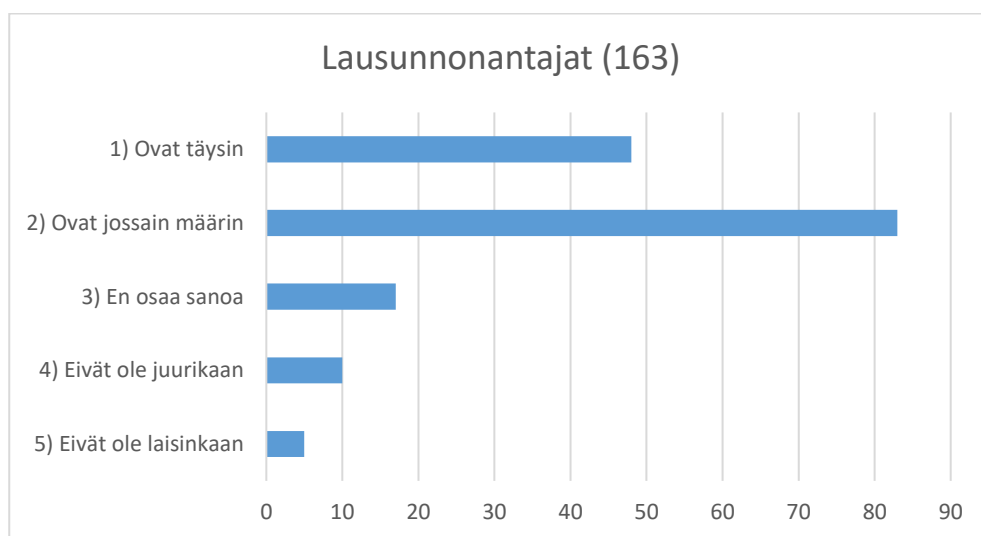
Opetushallitus korostaa, että lukiodiplomijärjestelmää tulisi mahdollisista järjestämisen velvoittavuutta koskevista eroista riippumatta kehittää kokonaisuutena huomioiden eri lukiodiplomien tarpeet. Koulutuksen järjestäjille vapaaehtoisia lukiodiplomeja tulisi kehittää sisällöllisesti osana lukiokoulutusta. Selvityshenkilöt ehdottavat luvun 3 yhtenä johtopäätöksensä, että kehittäjä- ja erityistehtävälukioiden kautta olisi mahdollista järjestää ja tarjota vapaaehtoisten lukiodiplomien suoritushaasteita. Opetushallitus pitää tätä ehdotusta lukiodiplomijärjestelmän kehittämisen kannalta olennaisena ja tärkeänä.

Myös vammaisten lukiolaisten yhdenvertaisista suoritushaasteista lukiodiplomeihin on huolehdittava. Esimerkiksi pitää huolehtia esteettömyydestä, mahdollisuudesta kohtuullisiin mukautuksiin ja tarvittavista erityisjärjestelyistä (Vammaisfoorumi ry, Näkövammaisten liitto ry).

4. Lukiodiplomien arvioinnin nykytila ja kehittäminen

Lukiodiplomiselvityksen luvussa 4 kuvataan lukiodiplomia suorittavien opiskelijoiden osaamisen arvioinnin nykytilaa ja arvioinnin kehittämistä. Lausuntoja pyydettiin sitä, onko selvityksessä onnistuttu olennaisilta osin kuvaamaan opiskelijoiden osaamisen arvioinnin tila ja nostamaan esille merkitykselliset ehdotukset arvioinnin kehittämiseksi (selvityksen näkemysten relevanttius). Lausunnon antoi 163 vastaajaa.

Vastaajista⁹ 48 totesi lukiodiplomien arvioinnin nykytilasta ja kehittämisestä esitettyjen näkemysten olevan täysin relevantteja. 83 vastaajaa¹⁰ arvioi näkemysten olevan joissain määrin relevantteja. 17 vastaajaa¹¹ ei ottanut kantaa näkemysten relevanttisuuteen. Kymmenen vastaajaa¹² ilmoitti, etteivät näkemykset lukiodiplomien arvioinnin nykytilasta ja kehittämisestä ole juurikaan relevantteja ja viiden vastaajan¹³ mielestä näkemykset eivät olleet lainkaan relevantteja.

Kuvio 4. Lukiodiplomien arvioinnin nykytila ja kehittäminen. Selvityksen sisältämän kuvauksen osuvuus ja kehittämisehdotusten merkityksellisyys.

⁹ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Naantalin kaupunki, Espoon kaupunki – SITO, Talous ja nuoret TAT, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Taideyliopisto, Turun yliopisto, Lapin yliopisto, Vantaan kaupunki, Helsingin yliopisto, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Aalto-yliopisto, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä

¹⁰ mm. Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Oulun kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Helsingin kaupunki, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, SAK ry, Sosiaali- ja terveysministeriö, Sivistystyönantajat Sivista ry, Pro Lukio ry, Akava ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kirkkohallitus, Marttaliitto ry, Opetushallitus ja Åbo Akademi

¹¹ Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Näkövammaisten liitto ry, Vammaisfoorumi ry, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Suomen Kuntaliitto, Saamelaiskäräjät, Helsingin seudun käsityöopettajat ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Lapsiasianvaltuutetun toimisto

¹² mm. Kotitalousopettajien liitto, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Alajärven kaupunki

¹³ mm. Kotitalousopettajien liitto ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry

Vaikka tässä kohdin haettiin vastaajien näkemyksiä lukiodiplomien arvioinnin nykytilasta ja siitä tehdystä kuvauksesta lukiodiplomiselvityksessä, useimmissa vastauksissa käsiteltiin kuitenkin lukiodiplomien arvioinnin uudistamista.

Arvioinnin luotettavuus ja yhdenvertaisuus. Opiskelijoiden osaamisen arviointia tulee yhdenmukaistaa ja parantaa arvioinnin tasalaatuisuutta (Seinäjoen kaupunki/lukiokoulutus, Kuvataideopettajat KUVIS ry, Pro Lukio ry, Taideyliopisto, Suomen Yliopistojen Rehtorineuvosto UNIFI ry, Vantaan kaupunki, Suomen Rehtorit ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Förlädrarförbund rf, Espoon kaupunki SITO, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Suomen opinto-ohjaajat ry). Arvioinnin luotettavuuden ja yhdenvertaisuuden lisäämiseksi esitettiin muun muassa

- **riippumattomia, lukion ulkopuolisia arvioijia** (Opetushallitus, Suomen Kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Kuhmon kaupunki, Suomen Lukiolaisten Liitto, Kuusamon kaupunki, Kempeleen kunta, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry). Lausunnoissa tuotiin esille suurehko resurssitarve, jota uusi ”lukiodiplomilautakunnan” perustaminen edellyttäisi (Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Suomen Rehtorit ry).
- **yhtenäisiä arviointikriteerejä** (Opetushallitus, Helsingin Kotitalousopettajat ry). Lukiodiplomien suorittaminen perustuu opiskelijan erityiseen osaamiseen ja harrastuneisuuteen. Tämä nähtiin vaikuttavan siihen, että arvosanjakauma ei noudata normaalijakaumaa ja esim. Gaussin käyrän kaltaisten arviointikehysten katsottiin soveltuvan huonosti opiskelijoiden osaamisen arviointiin (Nuorisotutkimusseura ry). Muun muassa kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toivoo huolehdittavan siitä, että arviointi ei liiaksi jäykistä lukiodiplomien toteuttamismahdollisuuksia. Jatkossakin diplomien tulisi kannustaa monimuotoiseen tekemiseen ja harrastuneisuuden osoittamiseen. Yhdenvertaisuuden ei pitäisi tarkoittaa samaan muottiin puristamista.

Itä-Suomen yliopiston lausunnossa pohditaan arvioinnin tasoa ja todetaan, että valtakunnallinen ja yhtenäinen arviointi tulisi luoda siten, että lähtökohtana ovat ne, joilla on erityistä harrastuneisuutta diplomiinsa oppiaineessa. Arvioinnin lähtökohtana ei tulisi pitää erityislukioiden opiskelijoiden tasoa.

Esimerkkinä opiskelijoiden harrastuneisuudesta tuotiin esille musiikkialalla. Musiikin lukiodiplomia suorittaa opiskelijoita, joilla on takana taiteen perusopetusta yli kymmenen vuotta ja osaaminen on lähes korkeakoulutasoista. Toisaalla ovat ne, joiden osaamisen hankkiminen on kouluopintojen varassa eikä taiteenalan ammatillisten opintojen lähtötasoa ole saavutettu. Arviointikriteeristön laatiminen tulee aina olemaan epäreilua jotakin ryhmää kohtaan. Selvitys ei ota juurikaan huomioon muualla hankitun osaamisen merkitystä lukiodiplomissa. (Alajärven kaupunki/Musiikkiopisto, Koulujen Musiikinopettajat ry.)

- **arviointiosaamisen kehittämistä.** Todettiin tarve arviointimenettelyä koskevalle ohjeistukselle. Selkeiden ohjeiden rinnalle toivottiin tukimateriaaleja sekä alueellista tai valtakunnallista täydennyskoulutusta. Arvioinnin laatua voitaisiin parantaa esimerkiksi perehdyttämällä opettajia arviointikriteereihin. (Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, FIDEA, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Tampereen yhteiskoulun lukio.)
- **arvioinnin uusimismahdollisuuden ja oikaisumenettelyn selkeyttämistä.** Lukiodiplomiselvityksessä ei käsitellä riittävästi opiskelijan oikeusturvaan liittyviä seikkoja. Lausuntojen perusteella tarkentamista edellyttää ainakin se, miten arvioinnin oikaisu toteutuu ja miten arvosanoja on jatkossa mahdollista korottaa (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Suomen Rehtorit ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus).
- **arvioinnin laadun seuranta ja arviointia.** Opiskelijan osaamisesta tehtyjen arviointien luotettavuutta ja yhteismitallisuutta tulisi jatkossa seurata ja arvioida ulkopuolisen arvioijan toimesta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus muistuttaa roolistaan riippumattomana arvioijana. Myös Kotitalousopettajien liitto nostaa lausunnossaan esille, että jo käytössä olevien arviointiohjeiden noudattamista olisi syytä selvittää.

Arviointi ja jatko-opiskeluihin hakeutuminen. Lukiodiplomeissa nähdään mahdollisuus edistää lukiolaisten siirtymistä korkea-asteen opintoihin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus). Lausunnoissa toivottiin diplomien tuottavan pisteitä jatko-opintoihin (Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Lempäälän lukio). Toisaalta muistutettiin, ettei lukiodiplomin pohjalta annettavat pisteet tai näyttö kuitenkaan saa muodostua edellytykseksi jatko-opintoihin pääsulle (Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus).

Yliopistot toivat lausunnossaan esille sen, että lukiodiplomien kehittäminen on välttämätöntä tehdä yhteistyössä korkeakoulujen kanssa, varsinkin jos diplomi halutaan otettavan huomioon opiskelijavalinnoissa (Taideyliopisto, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry).

Arviointiasteikko. Lukiodiplomien arviointiasteikkoon liittyvät kommentit vaihtelivat. Kannatettiin arviointiasteikkoa 4–10 (Kiteen kaupunki/Sivistystoimi, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Lempäälän lukio, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi), mutta toisaalta myös karsitumpaa arviointiasteikkoa kannatettiin (Koulujen Musiikinopettajat ry, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Aalto-yliopisto, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry).

Arviointitilanteet. Näkemykset jakoutuivat siitä, millä tavoin lukiodiplomia suorittavan opiskelijan osaamista käytännössä arvioitaisiin. Yhtäältä lukiodiplomien sisältöjä, vaativuustasoa ja arviointia toivottiin yhteismitalliseksi ylioppilaskokeiden kanssa (Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry). Kaksivaiheista arviointia ja arvosanataulukkoa kuten yo-kirjoituksissa toivottiin (Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry).

Toisaalta lausunnoissa nähtiin, että arviointi tulisi toteuttaa pidempikestoisesti ja arviointi olisi luonteeltaan laajempaa kuin lopputuotteen tai -tuotoksen arviointia. Lukiodiplomin arvioinnilta edellytetään useampia arvioijia, enemmän aikaa ja myös mahdollisuutta vuorovaikutukseen opiskelijan ja arvioijan välillä (Suomen Rehtorit ry). Laadullinen prosessiarviointi olisi alojen luonteen kannalta olennaista (Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Taiteen Perusopetusliitto TPO ry).

Tuotiin esille myös se, että lukiodiplomi tulisi olla suoritettavissa opiskelijälähtöisesti ja yksilöllisesti esimerkiksi opinnäytetyönä kuten tanssin, teatterin ja liikunnan lukiodiplomeissa on tehty (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio). Toivottiin, että periaatteellisella tasolla mietittäisiin sitä, miten huolehditaan opintojen yksilöllistämisestä erityistä osaamista ja harrastuneisuutta edellyttävissä opinnoissa (Suomen Kuntaliitto).

Osassa lausunnoissa toivottiin eri diplomeille yhteismitallisuutta ja kirjallisen osuuden merkityksen vahvistamista, jotta opiskelija voi näyttää osaamisensa tietopohjan (Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry). Toisissa taas pohdittiin sitä, missä määrin arviointia voidaan käytännössä lisätä kirjallisen työn perusteella ilman, että esimerkiksi liikuntataidot jäävät tekstintuottamistaitojen varjoon (Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry).

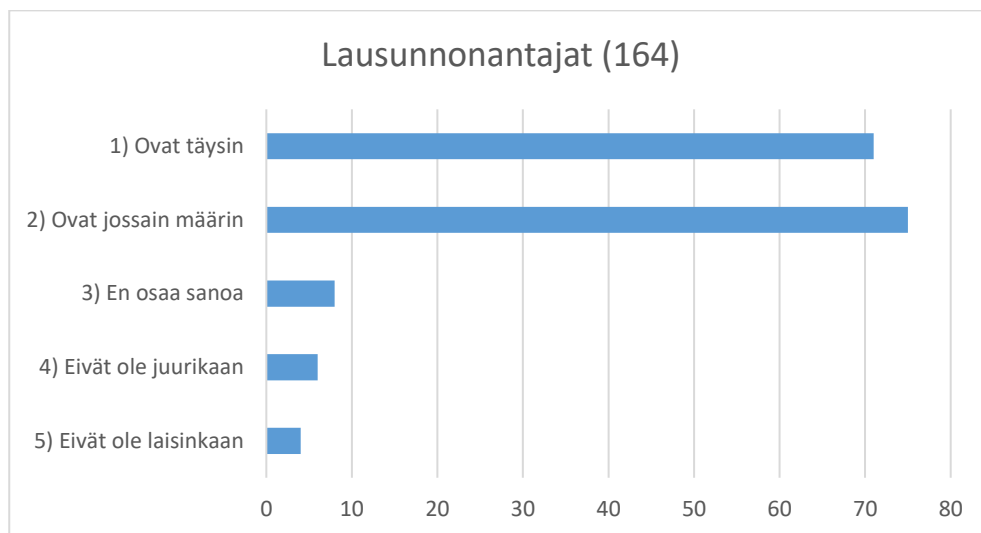
Osassa lausuntoja nostettiin esille se, että digitaalisuutta tulisi hyödyntää syvällisemmin opetuksen toteuttamisen lisäksi myös osaamista arvioitaessa (Käsityö verkossa ry). Lausunnoissa kuitenkin todettiin, ettei digitaalisuus ole hyödynnettävissä yhtä laajasti kaikissa lukiodiplomeissa.

Esimerkiksi kuvataiteen lukiodiplomista todettiin, että olisi kohtuullisen helppo järjestää diplomikokonaisuus, joka olisi digitaalinen ja jaettavissa. Se soveltuisi oppiaineen luonteeseen ja samalla sen toteuttaminen mittaisi oppiaineelle nykyisin tyypillisiä sisältöjä. (Koulutuskuntayhtymä Tavastia). Sen sijaan esimerkiksi teatterin lukiodiplomin osalta verkossa ja etänä tapahtuvan opetuksen ja arvioinnin lisäämiseen suhtauduttiin kriittisesti. Paikan päällä tapahtuvaa havainnointia pidettiin arvioinnissa ehdottoman tärkeänä ja ilman sitä oleellisia arvioitavia osa-alueita voi jäädä huomiotta (Suomen Rehtorit ry).

5. Lukiodiplomi ylioppilastutkinnon osaksi

Luvussa 5 on käsitelty lukiodiplomien tuomista osaksi yo-tutkintoa. Lausuntoja pyydettiin siitä, pitivätkö vastaajat selvityksessä olevia näkemyksiä ylioppilastutkinnon kehittämiseksi olennaisina (selvityksen näkemysten relevanttius). Lausunnon antoi 163 vastaajaa.

Vastaajista 71¹⁴ oli sitä mieltä, että näkemykset lukiodiplomien tuomisesta osaksi yo-tutkintoa ovat täysin relevantteja. 75 vastaajaa¹⁵ arvioi näkemysten olevan joissain määrin relevantteja. Kahdeksan vastaajaa¹⁶ ei osannut ottaa kantaa näkemysten relevanttiuteen. Kuuden vastaajan¹⁷ mielestä näkemykset eivät ole juurikaan relevantteja. Neljä vastaajaa¹⁸ totesi, etteivät näkemykset ole laisinkaan relevantteja.

Kuvio 5. Lukiodiplomien ylioppilastutkintoon liittämistä käsittelevien esitysten relevanttius.

Lukiodiplomien kytkemistä osaksi ylioppilastutkintoa kannatettiin laajasti ja kantaa perusteltiin muun muassa sillä, että ratkaisu lisäisi **taito- ja taideaineiden arvostusta** koulutusjärjestelmässä. Mahdollisuus osoittaa osaamista ylioppilastutkintoon rinnastettavalla tavalla kannustaisi opiskelijoita valitsemaan taito- ja taideaineita nykyistä enemmän. (Taideyliopisto, Suomen lasten ja

¹⁴ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Taito Pirkanmaa ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Talous ja nuoret TAT, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Sosiaali- ja terveysministeriö, Pro Lukio ry, Taideyliopisto, Turun yliopisto, Lapin yliopisto, Akava ry, Aineopettajaliitto AOL ry, Museovirasto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Saamelaiskäräjät, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Suomen Olympiakomitea, Åbo Akademy

¹⁵ mm. Teknoliateollisuus ry, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Oulun kaupunki, Kotitalousopettajien liitto, Näkövammaisten liitto ry, SAK ry, Sivistystyönantajat Sivista ry, Tampereen yliopisto, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Vammaisfoorumi ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kirkkohallitus, Itä-Suomen yliopisto, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry FIDEA, Ruokatieto Yhdistys ry, Aalto-yliopisto, Marttaliitto ry, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Suomen Rehtori ry, Opetushallitus

¹⁶ mm. Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä

¹⁷ mm. Hämeenkyrön yhteiskoulu ja lukio, Kangasalan kaupunki, Espoon kaupunki – SITO, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Suomen Lähilukioyhdistys

¹⁸ mm. Aikuislukuliitto ry – Aikuislukiodien Rehtorit AiRe ry, Suomen Kuntaliitto, Ylioppilastutkintolautakunta

nuorten kuvataidekoulujen liitto, Suomussalmen lukio, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Taideyliopisto, Sammon keskuslukio / viestintälinja, FIDEA.)

Uudistusta perusteltiin myös **lukiokoulutuksen yleissivistävyydellä ja opiskelijoiden hyvinvoinnilla**. Opetushallitus kannattaa toimenpiteitä, joilla lisätään lukiokoulutuksen vetovoimaa laaja-alaisesti yleissivistävänä ja korkeakouluihin jatko-opintokelpoisuuden antavana koulutusmuotona. Lukiodiplomin kytkeminen osaksi ylioppilastutkintoa voidaan perustellusti nähdä lukiokoulutuksen tarkoitusta vahvistavana kehittämisen suuntana. Taito- ja taideaineiden lukiodiplomien sisällyttäminen osaksi ylioppilastutkintoa joustavoittaisi opiskelua ja tekisi siitä mielekkäämpää. Uudistus lisäsi mahdollisuuksia monipuolisiin opintopolkuihin. (OAJ, Akava ry, SAK ry, Ruokatieto Yhdistys ry, FIDEA).

Useissa vastauksissa tuotiin esille asioita, joiden ratkaiseminen on edellytys sille, että lukiodiplomit olisivat sisällytettävissä ylioppilastutkintoon. Mainittiin mm.

- Opiskelijoilla tulee olla **yhdenvertaiset mahdollisuudet** suorittaa lukiodiplomeja sekä saada laadukasta opetusta ja ohjausta riippumatta siitä, missä oppilaitoksessa opiskelee (Oulun kaupunki, Suomen lähilukioyhdistys, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä). Yhdenvertaisissa mahdollisuuksissa tulee huomioida myös opiskelijat, joilla on sairauden tai vamman vuoksi vaikeuksia opinnoissaan (Näkövammaisten liitto ry, Vammaisfoorumi ry). Erityisjärjestelyjä sekä lainsäädännössä vaadittavia kohtuullisia mukautuksia tulee tarkastella esimerkiksi yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 15 §:n 1 momentin mukaisesti (Suomen Rehtorit ry).
- **Arvioinnin yhteismitallisuus** pitää varmistaa ja arvioinnin tulee perustua kansallisiin arvioinnin kriteereihin (Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Kiteen kaupunki, Sivistystoimi, Kotitalousopettajien liitto ry, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Museovirasto, Ruokatieto Yhdistys ry). Arviointikriteerejä on tarkasteltava perusteellisesti ja luotava arvioinnin kansallinen tukiverkosto (Aineopettajaliitto AOL ry). Arvioinnin tulisi olla riippumatonta, anonymia ja ulkopuolisten koulutettujen sensoreiden tekemää. Diplomiin tulisi siis kohdistaa samat laadunvarmistusmekanismit kuin ylioppilaskokeeseen. Käytännössä lukiodiplomien sisältöjen kuvauksen, kriteerien ja arvioinnin tulisi olla osa Ylioppilastutkintolautakunnan toimintaa (Jyväskylän yliopisto, Ulvilan lukio, Turun AMK). Ylioppilastutkinnon arvioinnin riippumattomuus tulee säilyä myös jatkossa (Kuntaliitto, Vörå kommun). Ylioppilastutkinto on yhdenvertaisena ja korkeatasoisena valtakunnallisena tutkintona koulutusjärjestelmämme keskeinen osa ja merkittäviä muutoksia siihen tulee tehdä harkiten (Ylioppilastutkintolautakunta).

Toisaalta lukiodiplomien ulkopuolisen arvioinnin nähtiin lisäävän byrokratiaa ja arviointi nähtiin ainakin osittain oppilaitoksen toimintaan kuuluvana (Pielaveden kunta, Koulutuskuntayhtymä Tavastia / Lukiokoulutus)

Lähtökohtaisesti taito- ja taidearvioinnin objektiivista arviointia piti haasteellisena usea vastaajista (Sievin kunta, Oulun yliopisto, Pöytyän kunta, Kaarinan kaupunki). Koska arvioinnin yhteismitallisuutta ei voida taata, osa vastaajista suhtautuikin kriittisesti lukiodiplomien sisällyttämiseen ylioppilastutkintoon (Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Espoon kaupunki). Lisäksi osa lausunnonantajista totesi, että lukiodiplomin voisi rinnastaa ylioppilastutkintoon ilman, että siitä tulisi ylioppilastutkinnon osa (Pro Lukio ry, Sivista ry).

Lukiodiplomien arvioinnin vertailtavuutta on tarpeen kehittää huomattavasti ja niiden tuotoksissa pitää tulla esiin oman taidon ohella laajempi teoreettinen ja käytännöllinen perehtyneisyys aihealueeseen (Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy). Myös eri lukiodiplomin keskinäinen arviointi tulee olla yhdenmukainen ja yhteismitallinen (Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio).

- Lukiodiplomien **toteuttamisen ja arviointikäytänteiden kehittämiseen** tulee kiinnittää huomiota (Turun yliopisto).

Osa vastaajista esitti huolensa siitä, ettei esitetyn uudistuksen vaikutuksia lukio-opintoihin ole tarkasteltu laajasti. Lukiodiplomien sisällyttäminen ylioppilastutkintoon voisi lisäksi heijastua ei-toivottavana kehityssuuntana mm. kielten opiskeluun (Kokkolan kaupunki). Lukiodiplomien sisällyttäminen osaksi ylioppilastutkintoa ja opiskelijavalintaa voi myös lisätä lukiolaisten kuormitusta ja kohdistaa paineita opintojen suunnitteluun (Helsingin yliopisto).

Selvityksessä ei ole tarkasteltu ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa lukiodiplomeita (Teknologiateollisuus). Esitetty uudistus ei parantaisi lukion ja ammatillisten opintojen yhdistämistä. Kahden ja kolmen tutkinnon suorittajat opiskelevat pääasiassa aikuisille tarkoitetun oppimäärän mukaan, mihin ei sisälly taito- ja taideaineita. Näin ollen esitetty pikemminkin heikentäisi kahden tutkinnon suorittajien asemaa eikä ole toimiva ratkaisu käsillä olevaan ongelmaan (Kuntaliitto, Kokkolan kaupunki).

Lausunnoissa muistutettiin, että liikunnan, musiikin ja kuvataiteen lisäksi myös mm. kotitaloutta, teatteria ja tanssia opiskellaan korkeakouluissa ja myös näille aloille hakeutuessa lukiodiplomeja tulisi voida hyödyntää opiskelijavalinnassa (Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki). Lisäksi esitettiin ylioppilastutkintoon sisällytettävien lukiodiplomien laajentamista mm. teatteriin ja mediaan ja kirjallisuuteen (mm. Äidinkielen opettajain liitto ry). Lukiodiplomia esitettiin myös kestävästä kehityksestä (Muuramen lukio).

Jatkovalmisteluun ja kehittämiseen tulisi varata riittävästi aikaa ja se tulisi toteuttaa laajapohjaisessa yhteistyössä. (Suomen Vanhempainliitto). Esitetyn uudistuksen aikataulua pidettiin kireänä yhdenvertaisen saavutettavuuden ja arvioinnin kehittämisen näkökulmista (Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus). Ennen muutoksia lukiodiplomijärjestelmässä on selvitettävä niiden rooli jatko-opintoihin hakeutumisessa (Suomen opinto-ohjaajat ry).

Esitetyn uudistuksen kustannusvaikutuksista esitettiin huolta (Espoon kaupunki). Selvityksessä esitettyjä lukiodiplomikohtaisia arviointikustannuksia ei pidetty realistisina (Suomen Rehtorit ry). Lisäksi lukiodiplomien ulottaminen ylioppilastutkintoon edellyttäisi merkittävää resursointia aikuisten lukiokoulutukseen, jotta yhdenvertaisuus lukiodiplomien suorittamiseen toteutuisi. Muutos edellyttää lisärahoitusta, koska aikuisten lukiokoulutuksessa ei ole taito- ja taideaineita pakollisina opintoina ollenkaan (Aikuislukioliitto ry - Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry). Lisäksi kiinnitettiin huomiota opettajien täydennyskoulutuksen tarpeeseen sekä riittäviin oppilaan ohjaukseen jo perusopetuksessa ja lukion alkuvaiheessa, mikä aiheuttaa lisäkustannuksia (Helsingin yliopisto). Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry:n mukaan on selvitettävä, millaisia

haasteita järjestelmän rakentamiseen liittyy, ja millaiset kustannusvaikutukset tällä olisi (Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry). Myös Opetushallitus katsoo, että toimenpide-ehdotus edellyttäisi huolellista jatkovalmistelua, jossa muun muassa selvitetäisiin ja arvioitaisiin vaihtoehtoisia malleja, niiden kustannusvaikutuksia, lukiolainsäädännön ja ylioppilastutkintoa koskevan lainsäädännön muutostarpeita sekä tarkempaa aikataulua lukiodiplomin tuomiseksi osaksi ylioppilastutkintoa.

6. Lukiodiplomien hyödynnettävyys korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa

Lukiodiplomiselvityksen luvussa 6 käsitellään lukiodiplomien hyödynnettävyyttä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Lausuntoja pyydettiin sitä, onko selvityksessä esitetyt näkemykset olennaisia ja opiskelijavalintaa ajatellen merkityksellisiä (selvityksen näkemysten relevanttius). Lausunnon antoi 164 vastaajaa.

Vastaajista¹⁹ 71 arvioi, että lukiodiplomiselvityksessä esitetyt näkemykset lukiodiplomien hyödynnettävyydestä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa ovat täysin relevantteja. Jossain määrin relevantteina niitä piti 68 vastaajaa²⁰. Yhdeksän vastaajaa²¹ ei ottanut kantaa esitettyjen näkemysten relevanttiuteen. Vastaajista kahdeksan²² arvioi, etteivät selvityksessä esitetyt näkemykset ole juurikaan relevantteja ja toiset kahdeksan vastaajaa²³ arvioi, että näkemykset eivät ole laisinkaan relevantteja.

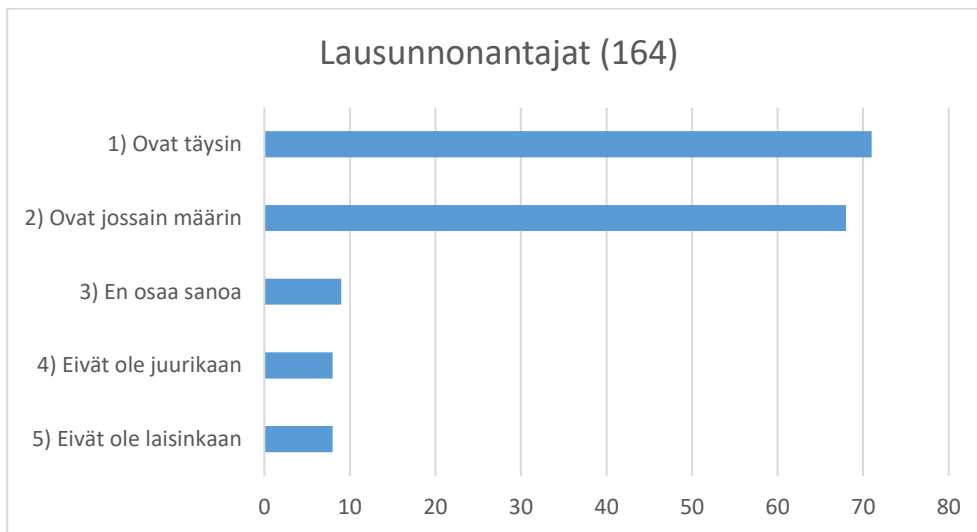
¹⁹ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Naantalin kaupunki, Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Taito Pirkanmaa, Helsingin kaupunki, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Talous ja nuoret TAT, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Sosiaali- ja terveysministeriö, Sivistystyönantajat Sivista ry, Pro Lukio ry, Turun yliopisto, Lapin yliopisto, Akava ry, Oulun yliopisto, Saamelaiskäräjät, Aalto-yliopisto, Lapin ammattikorkeakoulu, Åbo Akademi

²⁰ mm. Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Oulun kaupunki, Näkövammaisten liitto ry, Espoon kaupunki – SITO, SAK ry, Taideyliopisto, Tampereen yliopisto, Helsingin yliopisto – Kotitalousopettajien opintosuunta, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Lapin yliopisto – taiteiden tiedekunta, Vammaisfoorumi ry, Helsingin yliopisto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kirkkohallitus, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy, Lapin yliopisto, Perussuomalaisen eduskuntaryhmä, Turun AMK, Opetushallitus

²¹ mm. Kotitalousopettajien liitto, Suomen Lähilukioyhdistys, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry, Suomen Kuntaliitto, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä

²² mm. Teknoliateollisuus ry, Kontiolahden lukio, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Suomen Opiskelija Allianssi – OSKU ry, Marttaliitto ry, Suomen Rehtorit ry

²³ mm. Kotitalousopettajien liitto ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Aikuislukoliitto ry – Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Suomen Ylioppilaskuntien liitto ry

Kuvio 6. Lukiodiplomien hyödyntämistä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa käsittelevien esitysten relevanttius.

Avovastauksissa kiinnitettiin huomiota seuraaviin teemoihin

Lukiodiplomien tunnettuus. Lukiodiplomit ovat korkeakouluille jossakin määrin vieraita eikä diplomia ole ehkä tästä syystä hyödynnetty opiskelijavalinnoissa (Suomen opinto-ohjaajat ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA), Kuusamon kaupunki). Yhtenä keinona tunnettuuden parantamiseksi pidettiin sitä, että korkeakoulut ovat mukana lukiodiplomien kehittämistyöhön (Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Kuvataideopettajat KUVIS ry, Modus ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Finlands svenska lärarförbund FSL, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy). Myös korkeakouluilta tulleissa vastauksissa saatettiin todeta, ettei tietoa lukiodiplomeista ei ole ollut riittävästi (Helsingin yliopisto, Yrkeshögskolan Arcada).

Korkeakoulujen autonomia. Korostettiin, että opiskelijavalintoja koskevat päätökset kuuluvat korkeakoulujen omaan päätösvaltaan. Riippumatta siitä, millä tavoin korkeakoulut osallistuvat lukiodiplomien kehittämiseen, päättävät ne tahoillaan opiskelijavalintojen periaatteista ja toteuttamisesta. (Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Teknologiateollisuus ry, Suomen Kuntaliitto, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Suomen Rehtorit ry.)

Kokemukset lukiodiplomien hyödyntämisestä. Vastauksissa tuotiin esille kuitenkin se, että osa korkeakouluista hyödyntää jo nykyiselläänkin lukiodiplomeja opiskelijavalinnoissaan. Esimerkkeinä mainittiin Lapin yliopiston Taiteiden tiedekunta, joka hyödyntää kuvataiteen lukiodiplomia sekä yliopistojen kotitalousopettajan opintosuuntaa, jonne haettaessa kotitalouden lukiodiplomista voi saada lisäpisteitä (Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta). Myös muilla aloilla valinnoissa annetaan harrastuspisteitä lukiodiplomin suorittamisesta (Suomen Tanssioppilaitosten liitto STOPP ry).

Korkeakoulujen vastauksissa yleisellä tasolla suhtaudutaan myönteisesti siihen, että lukiodiplomeja kehitetään ja niiden hyödyntämistä opiskelijavalinnoissa pohditaan (Itä-Suomen yliopisto, Tampereen yliopisto, Oulun yliopisto, Yrkeshögskolan Arcada).

Esitettiin edellytyksiä lukiodiplomin hyödyntämiselle opiskelijavalinnoissa

Lukiodiplomien suorittamismahdollisuudet varmistetaan kaikille. Lukioilla tulisi olla lakisääteinen velvollisuus tarjota tasavertaisesti lukiodiplomeja tai muulla tavoin turvattaisiin lukiodiplomien laaja saatavuus läpi lukiokentän. Tämä nähtiin opiskelijoiden tasa-arvon kannalta tärkeänä. (Finlands svenska lärarförbund FSL, Kirkkohallitus, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Suomen Lähilukioyhdistys, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Akava ry, Taideyliopisto, Helsingin yliopisto, Turun yliopisto, Aalto-yliopisto, Helsingin kaupunki, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Karvi, Ruokatieto Yhdistys ry, Kotitalousopettajien liitto, Marttaliitto ry). Lisäksi tarjonnan tulisi olla tasavertaisesti sekä suomen että ruotsin kielellä ja osaamista pitäisi voida osoittaa myös ilman osallistumista opetukseen (Jyväskylän yliopisto). Toisaalta vastauksissa muistutettiin, ettei tälläkään hetkellä kaikissa lukioissa ole tarjolla opiskelijoille yhtäläisiä mahdollisuuksia kaikkien aineiden opiskeluun (Modus ry).

Opiskelijoiden arvioinnin yhteismitallisuus varmistetaan. Lukiodiplomien arviointi vaihtelee lukiodiplomien välillä. Arvioinnin yhteismitallisuuden ja luotettavuuden lisääminen olisi edellytys sille, että lukiodiplomia voitaisiin laajemmin hyödyntää opiskelijavalinnoissa. Osassa vastauksia viitattiin, että arvioinnin osalta selvitys sisälsi jo hyviä ehdotuksia, joiden suuntaisesti voitaisiin edetä. (Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Taideyliopisto, Helsingin yliopisto, Turun yliopisto, Aalto-yliopisto, Tampereen yliopisto, Oppimispalvelut Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Akava ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Kuusamon kaupunki, Suomen Lukiolaisten Liitto, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Vörå kommun, Joensuun kaupunki/koulutuspalvelut, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Teknologiateollisuus ry.) Lukiodiplomien arviointiin liittyen muistutettiin myös, että diplomien arvosanojen korottamismahdollisuus ja -periaatteet tulisi ratkaista (Jyväskylän yliopisto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Karvi).

Opiskelijoiden informointi lukiodiplomista opiskelijavalinnoissa. Pidettiin tärkeänä, että opiskelijoilla on riittävän varhaisessa vaiheessa tietoa siitä, millainen lukiodiplomien merkitys on korkeakouluvalinnassa. Opiskelijavalinnoissa käytetyillä periaatteilla on vaikutusta opiskelijoiden tekemiin oppiainevalintoihin ja muutosten on oltava ennakoitavia. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Karvi, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Sammon keskuslukio.) Nuorille ei saa antaa katteettomia lupauksia diplomien merkityksestä jatko-opintoihin pääsyssä. Toisen asteen ja korkeakouluasteen koulutuksen järjestäjien tehtäväksi nähtiin rakentaa siirtymät niin, että oppilaat saavat tarvitsemansa informaation opintojaan koskevien päätösten tekemiseksi. (Suomen opinto-ohjaajat ry, Nuorisotutkimusseura ry, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio.)

Toisaalta esimerkiksi Taideyliopisto muistutti vastauksessaan siitä, että sen opiskelijavalinnat perustuvat valintakokeisiin, joiden valintakriteerit tarkennetaan vuosittain. Valintakoesuorituksilla on olennainen rooli uusien opiskelijoiden valitessa, eikä menettelystä olla luopumassa. Selvityksen viittaus siihen, että korkeakoulujen valintaperusteet olisivat toisen asteen opintoja aloittavien tiedossa, voivat toteutua ainoastaan perusperiaatteiden osalta. (Taideyliopisto.)

Lukiodiplominsa aiemmin suorittaneiden oikeudet. Mikäli lukiodiplomi huomioidaan opiskelijavalinnoissa nykyistä laajemmin, tulee pohdittavaksi eri aikana ylioppilastutkinnon suorittaneiden hakijoiden kohtelu. Esimerkiksi ylioppilastutkinnon jo aiemmin suorittaneiden

mahdollisuudet täydentää ylioppilastutkintoaan lukiodiplomilla tulisi ratkaista. (Helsingin yliopisto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Karvi.)

Tuotiin esille tapoja lukiodiplomin hyödyntämiseksi opiskelijavalinnassa. Avovastauksissa mainittiin esimerkinluonteisesti tapoja, joilla lukiodiplomia olisi mahdollista hyödyntää opiskelijavalinnassa joko nykyisenlaisena (saavutettavuuden ja yhtäläisen arvioinnin varmistuttua) tai niin, että lukiodiplomi olisi yksi ylioppilastutkinnon aineista. Ehdotettiin esimerkiksi, että lukiodiplomi

- osin tai kokonaan korvaisi pääsykokeen ennakkotehtävän (Kirkkohallitus, Tampereen yhteiskoulun lukio, Kuvataideopettajat KUVIS ry, Lempäälän lukio, Koulujen Musiikinopettajat ry)
- toimisi osana soveltavuuden arviointia (Jyväskylän yliopisto, Joensuun kaupunki)
- toimisi osoituksena motivaatiosta ja suuntautuneisuudesta (Aalto-yliopisto)
- antaisi lisäpisteitä jossakin valintaprosessin vaiheessa (Taideyliopisto)
- olisi vaihtoehtoinen pääsykokeelle (Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Joensuun kaupunki)
- pisteytettäisiin arvosanan perusteella ja hyödynnettäisiin osana opiskelijavalintojen pisteytystä (Perniön yhteiskoulu ja lukio, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Kuvataideopettajat KUVIS ry, Joensuun kaupunki, Turun AMK).

Diplomin suorittaminen kertoo motivaatiosta ja suuntautuneisuudesta johonkin alaan. Hyvä arvosana lukiodiplomissa on osoitus monipuolisesta osaamisesta, sinnikkyydestä ja ongelmanratkaisukyvyistä, jotka ovat olennaisia taitoja jatko-opinnoissa. (Aalto-yliopisto, Lempäälän lukio, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Sammon keskuslukio, Koulujen Musiikinopettajat ry, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry.)

Huolestuttavana kehityssuuntana lukio-opiskelun näkökulmasta pidettiin sitä, että diplomi jatkossa mielletäisiin yhdeksi pääsykoevaiheeksi tai siihen valmistautumisena esimerkiksi taidealalle. Tämä toisi paineita diplomityön suorittamiseen ja lisäisi toisen asteen opiskelun kuormittavuutta. Diplomityön tekemisen haluttiin keskittyvän kehittämään tietoja ja taitoja, joka sinällään edesauttavat korkeampaan taideopetukseen hakeuduttaessa. (Suomen ylioppilaskuntien liitto ry.)

Alakohtaisuus. Osassa vastauksissa todettiin, että lukiodiplomit olisivat hyödynnettävissä nimenomaan aloilla, joita diplomit sivuavat (Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, SAK ry, Teknologiateollisuus ry, Yrkeshögskolan Arcada). Osa vastaajista taas näki, että lukiodiplomi voitaisiin ottaa huomioon opiskelijavalinnoissa myös suoritetun diplomin alaa tai ainetta laajemmin (Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Suomen Opiskelijakuntien liitto SAMOK ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Marttaliitto ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry).

Esimerkkejä. Opettajankoulutuksen opiskelijavalinnoissa voitaisiin lukiodiplomit ottaa huomioon osoituksena harrastuneisuudesta (Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Lapin yliopisto). Taito ja taideaineiden lukiodiplomeilla nähtiin yhteys luovien alojen sekä kulttuuri- ja liikunta-alan opiskelijavalintaan (Taideyliopisto, Teknologia-

teollisuus ry, Yrkeshögskolan Arcada, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Suomen Opiskelijakuntien liitto SAMOK ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu). Lapin yliopiston vastauksessa muistutettiin, että taiteiden tiedekunta huomioi jo nykyisellään lukiodiplomit opiskelijavalinnoissaan. Jatkossa taiteen alojen lisäksi lukiodiplomeita voisi hyödyntää esimerkiksi hakeuduttaessa luokanopettajakoulutukseen, varhaiskasvatukseen, sosiaalialalle tai matkailualalle.

Taiteen perusopetus. Keskustelu lukiodiplomien asemasta korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa nosti esille kysymyksen myös taiteen perusopetuksen oppimäärien nykyistä laajemmasta hyödyntämisestä opiskelijavalinnoissa. Taiteen perusopetuksessa sekä yleinen että laaja oppimäärä ovat laajuudeltaan nykyisiä lukiodiplomeja laajempia ja osoittavat opiskelijan pitkäjänteistä sitoutumista. Lukiodiplomin sisältöjä mahdollisesti kehitettäessä, niitä olisi syytä synkronoida taiteen perusopetuksen kanssa. (Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Suomen Tanssioppilaitosten liitto STOPP ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Alajärven musiikkiopisto.)

Lukiodiplomi, ylioppilaskokeet ja opiskelijavalinnat jatko-opintoihin. Sen lisäksi, että avovastuksissa käsiteltiin lukiodiplomien roolia opiskelijavalinnoissa, niissä sivuttiin myös diplomien suhdetta ylioppilastutkintoon. Vastauksissa spekuloiitiin erityisesti tilanteita, joita voi syntyä, jos lukiodiplomi jatkossa korvaisi yhden ylioppilastutkinnon kokeista. Taito- ja taideaineiden huomioimisen lisääminen opiskelijavalinnoissa arveltiin johtavan muiden oppiaineiden opiskelun ja kirjoittamisen vähenemiseen (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus). Koska valtaosan opiskelijavalinnoista arveltiin jatkossakin tapahtuvan nykyisin kirjoitettavien aineiden pohjalta, nähtiin, että myös jatkossa opiskelijat varmistaisivat jatko-opintomahdollisuuksiaan ylioppilaskokeita suorittamalla. Tältä osin uudistus ei vähentäisi suoritusten määrää. (Jyväskylän yliopisto.) Opiskelijoille on pystyttävä konkretisoimaan se, millaisia vaikutuksia on, jos yksi ylioppilaskoe korvataan lukiodiplomilla. Onko korvaamisesta hyötyä vai menettääkö sen myötä mahdollisuuksiaan korkeakoulujen todistusvalinnoissa? (Suomen opinto-ohjaajat ry.)

Vastauksissa nousi esiin korkeakoulujen opiskelijavalintojen vaikutus lukioon. Aiempaa suurempi osa korkeakoulu opiskelijoista valitaan todistusten ja ylioppilastutkinnon arvosanojen perusteella. Laaja-alaista yleissivistystä sekä monipuolisia jatko-opintovalmiuksia tuottaneesta lukiokoulutuksesta koetaan tulleen opiskelijoita seulova vaihe. Muutoksen nähtiin lisänneen opiskelun kuormittavuutta ja lukiolaisten kokemaa stressiä. Diplomien sitominen ylioppilaskokeisiin tai niiden laaja hyödyntäminen opiskelijavalinnoissa koettiin vahvistavan ei-toivottua suuntausta. (FIDEA, Teme ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry, Kirkkohallitus, Alajärven musiikkiopisto, Koulujen Musiikinopettajat ry.)

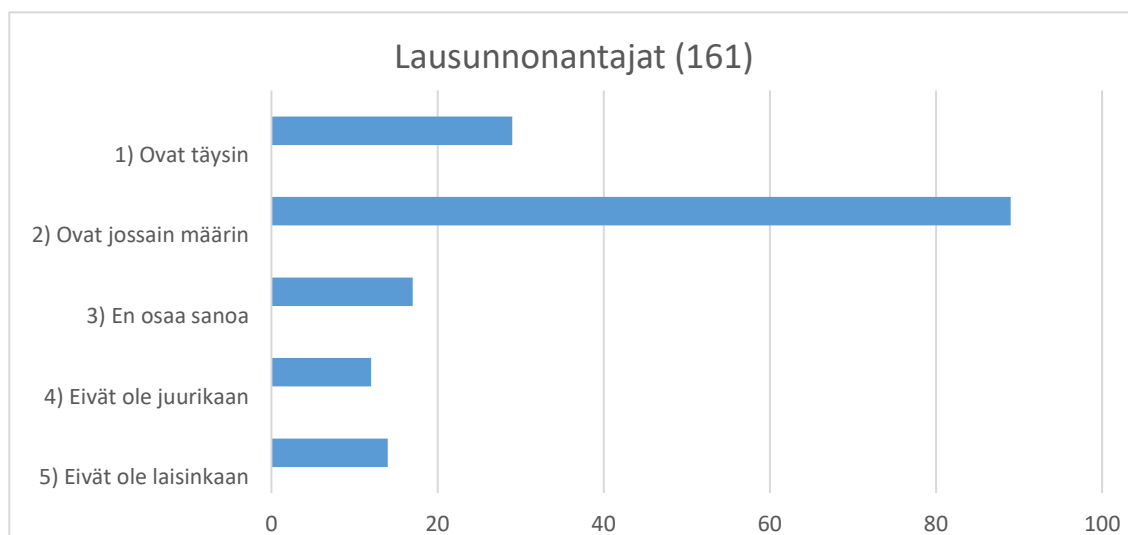
Korkeakoulujen opiskelijavalinnat ohjaavat lukio-opiskelijoiden lukiossa tekemiä oppiaine- ja kurssivalintoja. Vastauksissa todetaan, että valittavaksi tulee erityisesti niitä aineita, jotka edistävät jatko-opintoihin pääsyä, ja lukiodiplomien suorittajien määrät ovat vähentyneet. Jos diplomien suorittamisesta olisi merkittävää hyötyä, se varmasti lisäisi opiskelijoiden kiinnostusta diplomeihin. (OAJ ry, Aineopettajaliitto AOL ry, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä.)

Ehdotettiin myös, ettei lukiodiplomilla korvattaisi pakollista viidettä ylioppilastutkinnon koetta, vaan lukiodiplomi voitaisiin muulla tavalla ottaa huomioon korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa (Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry).

7. Lukiodiplomien kehittämiskohteita

Lukiodiplomiselvityksen luvussa 7 esitellään keinoja lukiodiplomien kehittämiseksi. Lukiodiplomit saatettiin nykyiseen muotoonsa lv. 2004–2005 aikana, ja niitä voi suorittaa taito- ja taideaineissa kahdeksaa erilaista. Luvussa selvitettiin muun muassa sitä, miten lukiodiplomeja tulee kehittää, jotta diplomit olisivat jatkossa laajemmin hyödynnettävissä esimerkiksi eri oppiaineissa tai kansainvälisissä tiedekilpailuissa. Vastaajia pyydettiin arvioimaan, miten relevantteina he pitivät lukiodiplomiselvityksessä esitettyjä näkemyksiä. Lausunnon antoi 161 vastaajaa.

Vastaajista²⁴ 29 piti lukiodiplomiselvityksessä esitettyjä näkemyksiä kehittämiskohteista täysin relevantteina. Jossakin määrin relevantteina niitä piti 89 vastaajaa²⁵. Vastaajista²⁶ 17 ei osannut ottaa kantaa asiaan. Vastaajista²⁷ 12 ilmoitti, etteivät selvityksessä esitetyt näkemykset kehittämiskohteista ole juurikaan relevantteja ja 14 vastaajaa²⁸ ilmoitti, etteivät näkemykset ole lainkaan relevantteja.

Kuvio 7. Lukiodiplomien kehittämistä koskevien esitysten relevanttius.

²⁴ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Naantalin kaupunki, Metropolia

Ammattikorkeakoulu Oy, Jyväskylän normaalikoulu, Talous ja nuoret TAT, STM, Taideyliopisto, Turun yliopisto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Lappeenrannan kaupunki, Kuusamon kaupunki, Aalto-yliopisto, Savonlinnan kaupunki

²⁵ mm. Teknologiateollisuus ry, Kiteen kaupunki, Kangasalan kaupunki, Sodankylän kunta, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Espoon kaupunki, Helsingin kaupunki, OAJ ry, SAK ry, Vasemmisto-liiton eduskuntaryhmä, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Pro Lukio ry, Tampereen yliopisto, Suomen Akava ry, Vantaan kaupunki, Kuhmoon kaupunki, Lahden kaupunki, Vammaisfoorumi ry, Helsingin yliopisto, Aineopettajaliitto AOL ry, Museovirasto, Kirkkohallitus, Suomen Kuntaliitto, Lapin yliopisto, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Turun AMK, Suomen Rehtorit ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Opetushallitus, Åbo Akademi

²⁶ mm. KUVIS ry, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Oulun yliopisto, SAKKI ry, Pohjois-Karjalan Kotitalousopettajat ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Saamelaiskäräjät, OSKU ry, Alajärven kaupunki, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Suomen Olympiakomitea

²⁷ Oulun kaupunki, Kontiolahden lukio, Eurajoen lukio, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry

²⁸ mm. Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Taito Pirkanmaa ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Kotitalousopettajien liitto, Tammerkosken lukio, Ruokatieto Yhdistys ry, Helsingin seudun käsityöopettajat ry, Marttaliitto ry

Toiveet lukiodiplomien kehittämiseksi olivat moninaiset ja vastaukset ovat keskenään ristiriitaisia. **Lukiodiplomien kehittämiseen liittyvistä vastauksista nousee esille seuraavia teemoja:**

Lukiodiplomin suhde oppiaineisiin ja ylioppilastutkintoon. Voimassaolevan lukiokoulutuksen ja lukiodiplomeista annettujen säädösten ja määräysten pohjalta lukiodiplomeilla on jo rooli lukiokoulutuksen osana ja myös tältä pohjalta lukiodiplomeja on mahdollista edelleen kehittää (Opetushallitus, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä). Lähtökohtana kehittämiselle nähtiin, että diplomit kytkeytyvät opetussuunnitelman sisältöön, oppiaineisiin tai opetussuunnitelmien laaja-alaisen osaamisen tavoitteisiin (OAJ, Akava ry, Aineopettajaliitto AOL ry).

Diplomit nähtiin erityisen perusteltuna taito- ja taideaineissa, joiden arviointi ei ole mahdollista nykymuotoisissa ylioppilaskirjoituksissa (Helsingin yliopisto, Kotitalousopettajan opintosuunta, Helsingin yliopisto, Aineopettajaliitto AOL ry, Itä-Suomen yliopisto, Suomen Kuntaliitto, Talous ja nuoret TAT). Erityisesti lukiodiplomien kehittäminen nähtiin ajankohtaiseksi niissä oppiaineissa, jotka eivät sisälly ylioppilastutkintoon ja jotka toteutetaan ilmiöperustaisesti tai muutoin oppiainerajat ylittävästi (Kirkkohallitus). Osa vastaajista korosti lukiodiplomien kehittämistarpeita nimenomaan oppiaineiden pohjalta.

Opetushallitus kiinnittää lausunnossaan huomion siihen, että opiskelijalla on mahdollisuus hyödyntää tulevaisuudessa yhä enemmän laaja-alaista oppiainerajat ylittävää osaamistaan ylioppilastutkintoon sisältyvissä kokeissa. Vuonna 2019 uudistetun ylioppilastutkinnon lainsäädännön mukaisesti kaikkiin ylioppilastutkinnon kokeisiin sisältyy oppiainerajat ylittäviä tehtäviä kevään 2022 tutkintokerrasta lukien. Näyttöihin perustuvaa arviointia Opetushallitus kannatti. Se kuitenkin totesi, ettei jo oppiaineissa olevan osaamisen useampaan kertaan arviointi ole tarkoituksenmukaista.

Nykyisin oppiaineisiin perustuvat lukiodiplomit sisältävät laaja-alaista ja oppiainerajat ylittävää osaamista. Yrittäjyys, teknologia, media ja kansainvälisyys sekä monitieteisyys ja -taiteisuus ovat osa kaikkia lukiodiplomeja. (Opetushallitus, Kotitalousopettajien liitto ry, Ruokatietoyhdistys ry, Marttaliitto ry.)

Oppiainerajat ylittävien lukiodiplomien toteuttamisessa nähtiin haasteita. Jos lukiodiplomit osana lukio-opintoja lavennettaisiin nykyisestään ja lukiodiplomeja kehitettäisiin laaja-alaisen osaamisen osa-alueisiin, tulisi Opetushallituksen mukaan tarkastella myös lukiodiplomien saavutettavuutta ja määritellä pohjaopinnot. Myös laaja-alaisen osaamisen arviointi nähtiin tuovan uusia haasteita. (Helsingin yliopisto, Eurajoen lukio, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Svenska enheten för bildningsväsendet.)

Lukiodiplomit opiskelijoiden jaksamista edistämässä. Monessa vastauksessa tuotiin esille vaade, ettei lukiolaisten kokemaa työtaakkaa pidä entisestään lisätä. Opiskelun vapaaehtoisuudella koettiin myös olevan merkitystä. (SAK ry, Espoon kaupunki – SITO, Rautavaaran koulukeskus, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Nuorisotutkimusseura ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.)

Lisäksi vastauksissa nostettiin esille taito- ja taideaineiden vaikutus opiskelijoiden hyvinvointiin, jaksamiseen ja motivaatioon. Lukiodiplomien nähtiin myös laaja-alastavan osaamista ja ymmärrystä ympäristöstä ja kulttuurista. (Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki, FIDEA, Modus ry, SAK ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito.) Paikallisesti lukiodiplomeilla nähtiin mahdollisuus monipuolistaa lukiodien toimintaa ja kehittää ilmapiiriä yhteisölliseen, osallistavaan sekä hyvinvointia lisäävään suuntaan, mikä tukisi laajasti oppimista ja jaksamista (Taideyliopisto).

Lukiodiplomin digitaaliset suoritushallinnat. Vastauksissa ei kyseenalaistettu kehityssuuntaa, jossa lukiodiplomeita jatkossa suoritettaisiin aiempaa enemmän digitaalisessa ympäristössä. Sen sijaan vastaukset nostivat esiin haasteita, jotka tulee ottaa huomioon, mikäli esimerkiksi itsenäinen etäopiskelu digitaalisin välinein lisääntyy. Näitä ovat muun muassa saavutettavuuskysymykset, opiskelijoille tarjottava tuki ja jaksaminen. Oltiin huolissaan, ettei etäopetus sovellu kaikille tai kaikkiin opetustilanteisiin. (Vasemmistoliton eduskuntaryhmä, (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Karvi, Vammaisfoorumi ry Näkövammaisten liitto ry.)

Käsityön lukiodiplomi. Vastauksissa haluttiin korjata selvityksessä esitetty näkemys käsityön merkityksen heikkenemistä yhteiskunnassa. Kädentaitojen laaja-alainen osaaminen ja luovuusajattelu ovat olennaisia tulevaisuuden työelämässä. Aine tukee esimerkiksi muotoilussa, teknologiassa ja innovaatioiden synnyttämisessä tarvittavaa materiaalien tuntemusta ja perinteiden ymmärrystä. (Museovirasto, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Taito Pirkanmaa ry.) Vastauksissa toivottiin selvityksessä esitetystä poiketen, että käsityön lukiodiplomi säilytettäisiin (Ulvilan lukio, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Teknologiateollisuus ry, Lahden kaupunki, sivistystoimiala, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Marttaliitto ry, Suomen Rehtorit ry). Vastauksissa todettiin myös, että käsityön lukiodiplomin rinnalle olisi mahdollista ottaa uusi, selvityksessä ehdotettu, teknologian diplomi (Teknologiateollisuus ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus).

Käsityön lukiodiplomista ja esitetystä teknologian lukiodiplomista ehdotettiin kokonaan uudenlaista diplomia (Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Näkövammaisten liitto ry, Vammaisfoorumi ry, Tampereen yhteiskoulun lukio), tai että teknologiadiplomin sisällöt otettaisiin sisällöiksi käsityön lukiodiplomiin (Tammerkosken lukio).

Vastauksissa kannatettiin myös käsityön lukiodiplomin poistamista. Toivottiin, että selvityksessä olisi selkeämmin todettu, että diplomin vähäisen kysynnän/koulutuksen järjestäjien vähäisten järjestämismahdollisuuksien vuoksi ei olisi tarkoituksenmukaista laatia diplomille yhdenvertaista arviointimallia ja oppiaineen suorittamista esimerkiksi etäopetuksena pidettiin haastavana. Teknologia ja yrittäjyys olisivat kehittäjälukioissa edustettuina, ja siten uusien sisältöjen ja toimintamallien luonti kaikkiin Suomen lukioihin onnistuisi helposti. (Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio.)

Käsityölle ei ole nimetty erityistehtäviä lukioita, jotka erityisesti osallistuisivat käsityön opetuksen ja lukiodiplomin kehittämiseen. Tämä nähtiin yhtenä taustasyynä selvityksessä esitettylle ehdotukselle käsityön lukiodiplomin muuttamiseksi teknologian lukiodiplomiksi. Oltiin erityisen huolissaan menettelytavasta, jolla lukiodiplomin selvitystyötä on tehty. Sidosryhmäkyselyn vastausten määrä on vähäinen ja kysymykset on laadittu siten, että ne johdattelivat vastaajia vastaamaan sen suuntaisesti, että käsityön ja kotitalouden diplomit tulisi korvata. (Helsingin seudun käsityönopettajat ry.)

Kotitalouden lukiodiplomi. Vastauksissa haluttiin korjata näkemys, että kotitalous olisi oppiaineena vanhentunut. Kotitalouden sisältöjä ovat esimerkiksi nuorten talousosaaminen ja velkaantuminen sekä käytännön ongelmia ratkaistaessa kehittyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Myös asumiseen, ruokatuotantoon ja kestävään elämäntapaan ja kuluttamiseen liittyviä osaamista sisältyy kotitalouteen. (Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Tampereen seudun kotitaloudenopettajat ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Marttaliitto ry, Suomen Rehtorit ry.) Kotitalouden lukiodiplomin rinnalle olisi mahdollista ottaa uusi, selvityksessä ehdotettu, yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomi (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus).

Monet vastaajat olivat sitä mieltä, että kotitalouden lukiodiplomin voi poistaa ja muuttaa yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomiksi (Ulvilan lukio, Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus, Näkövammaisten liitto ry, Vammaisfoorumi ry, Tampereen yhteiskoulun lukio, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä).

Kuten käsityön, myös kotitalouden lukiodiplomin osalta vastauksissa toivottiin, että selvityksessä olisi selkeämmin todettu, että diplomin vähäisen kysynnän/koulutuksen järjestäjien vähäisten järjestämismahdollisuuksien vuoksi ei olisi tarkoituksenmukaista laatia diplomille yhdenvertaista arviointimallia ja oppiaineen suorittamista esimerkiksi etäopetuksena pidettiin haastavana. Kehittäjälukiot pystyisivät vaivattomasti luomaan sisällöt ja toimintamallit kaikkiin Suomen lukioihin yrittäjyyden ja teknologia diplomin osalta. (Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio.)

Diplomin vähäiset suoritusmäärät eivät kuitenkaan ole kategorisesti peruste jättää jotakin diplomia kehittämistoimien ulkopuolelle, kuten työryhmä selvityksessään esittää (OAJ, Pro Lukio ry, Suomen Luokanopettajat ry, Akava ry).

Uudet lukiodiplomit. Lukiodiplomien määrää voisi lisätä tai diplomit laajeta kattamaan uusia oppiaineita tai aloja (SAK ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry). Toisaalta Opetushallitus totesi vastauksessaan, että se pitää järjestelmän kehittämiseksi hyvänä pohjana sitä, että lukion opetussuunnitelman perusteissa päätettävien lukiodiplomien lukumäärää ei nykyisestäään kasvatettaisi.

Ehdotettiin mm. informaatioteknologiaa/tietotekniikkaa, tekoälyä, algoritmista kulttuuria ja sosiaalista mediaa, sirkusta, metsästystä, kalastusta ja luonnossa liikkumista sekä humanistis-yhteiskunnallisiin- ja luonnontieteisiin perustuvia lukiodiplomeja (Aalto-yliopisto, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio Nuorisotutkimusseura ry, Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Svenska enheten för bildningsväsendet, Suomen Lukiolaisten Liitto).

Yrittäjyyden ja työelämäosaamisen sekä teknologian lukiodiplomit. Yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomia sekä teknologian diplomia pidettiin hyvinä lisäyksinä diplomivalikoimaan (Pöytyän kunta, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Lahden kaupunki, sivistystoimiala, Ylöjärven kaupunki, Turun AMK, Suomen Rehtorit ry).

Todettiin kuitenkin tarve määritellä 'teknologia'-termi ja sitä kautta diplomin sisältö (Teknologiateollisuus ry, OAJ, Taito Pirkanmaa ry, Akava ry).

Teknologian lukiodiplomin katsottiin jatkavan jo perusopetuksessa alkavaa digitalisuuden ja ohjelmoinnin opiskelua sekä vahvistavan yhteiskunnassa tarvittavaa osaamista olipa kyse teknologisista innovaatioista, tekoälystä tai ekologisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta kestävydestä. Diplomin toivottiin sisältävän digitalisaation ja teknologian osa-alueita monipuolisesti (Teknologiateollisuus ry).

Yrittäjyyteen ja työelämätaitoihin liittyvä diplomin nähtiin tukevat elinikäisen ohjauksen tavoitteita sekä uudistuvia opetussuunnitelman perusteita (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto). Yrittäjyyttä, työelämäosaamista ja teknologiaosaamista sisältyy jo nykyisellään lukio-opintoihin ja -diplomeihin. (Opetushallitus, Kotitalousopettajien liitto ry, Ruokatietoyhdistys ry, Marttaliitto ry). Opetushallituksen vastauksessa todetaan, että lukiodiplomien laajentaminen oppiaineista laaja-alaisen osaamisen osa-alueelle edellyttäisi laajempaa tarkastelua, esimerkiksi lukiodiplomien saavutettavuuden ja pohjaopintojen määrittelyn näkökulmista.

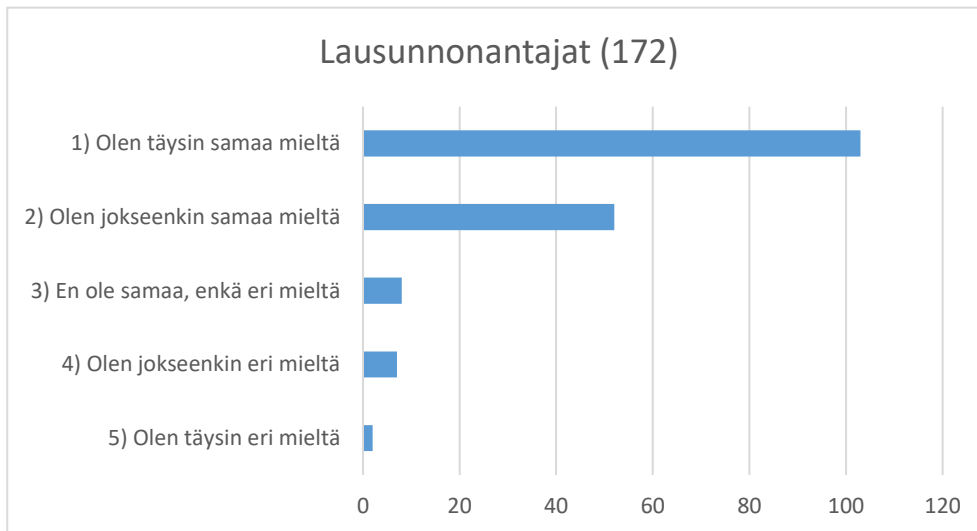
Kansainvälisyys ja kansainväliset kilpailut. Lukiodiplomien kehittämistä kansainvälisiä kilpailuja silmällä pitäen pidettiin kaukaa haetulta ajatukselta (Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu Tulliportin normaalikoulu, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto FIDEA ry). Vastauksissa todettiin, että esimerkiksi tanssin tai liikunnan lukiodiplomien hyödynnettävyyden selvittäminen kansainvälisissä tiedekilpailuissa olisi kansallisten resurssien haaskaamista (Kotitalousopettajien liitto ry, Marttaliitto ry).

Nähtiin, että kansainvälinen tiedekilpailu ei korvaa omiin arviointikriteereihin nojaavaa lukiodiplomia, mutta opiskelija voi hyödyntää kansainvälisissä kilpailuissa saatua kokemusta, tietoa ja taitoa lukiodiplomia tehdessään (Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry). Vaikka selvityksessä mainittiin ensisijaisesti tiedekilpailut, muistutettiin, että opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua myös taidealan kilpailuihin (Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki).

8. Lukiodiplomijärjestelmää tulisi edelleen kehittää ja syventää sekä liittää entistä vahvemaksi osaksi lukio-opetusta

Selvitysryhmä antaa lukiodiplomiselvityksessä suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä esitettiin, että lukiodiplomijärjestelmää edelleen kehitetään ja syvennetään ja järjestelmä liitettäisiin nykyistä vahvemaksi osaksi lukio-opetusta. Lausuntopyyynnössä vastaajia pyydettiin kertomaan mielipide toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 172 vastaajaa.

Selvitysryhmän toimenpide-esityksestä täysin samaa mieltä oli enemmistö (103) vastaajista²⁹. Jokseenkin samaa mieltä oli 52 vastaajaa³⁰. Vastaajista³¹ kahdeksan ilmoitti, ettei ole selvitysryhmän toimenpide-ehdotuksesta samaa eikä eri mieltä. Seitsemän vastaajaa³² oli toimenpide-ehdotuksesta jokseenkin eri mieltä ja täysin eri mieltä oli kaksi vastaajaa³³.

Kuvio 8. Näkemykset toimenpide-esityksestä laajentaa ja syventää lukiodiplomijärjestelmää sekä lukiodiplomien liittamisestä nykyistä vahvemmassi osaksi lukio-opetusta.

Pidettiin luonnollisena, että lukiodiplomijärjestelmää osana lukiokoulutusta kehitetään. Selvitysryhmän toimenpide-esitystä kuitenkin kommentoitiin johtopäätöksiltään abstraktiksi ja sen kehittämistoimiehdotuksia avoimiksi (Suomen Kuntaliitto). Nähtiin, että lukiodiplomien ja esimerkiksi opiskelijavalintojen kehittäminen tulee olla osa laaja, kokonaisvaltaista koulutuksen ja koulutusjärjestelmän kehittämistä (OAJ, Akava ry) tai esimerkiksi osana opetussuunnitelmien kehittämistä (Talous ja nuoret TAT).

²⁹ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Seinäjoen kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Teknisten aineiden opettajat TAO ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf, Espoon kaupunki – SITO, Vihreä eduskuntaryhmä, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Talous ja nuoret TAT, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Sosiaali- ja terveysministeriö, Kotitalousopettajien liitto ry, Pro Lukio ry, Taideyliopisto, Suomen Luokanopettajat ry, Akava ry, Vantaan kaupunki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Helsingin yliopisto, Aineopettajaliitto AOL ry, Museovirasto, Kirkkohallitus, Saamelaiskäräjät, Marttaliitto ry, Turun AMK, Nuorisotutkimusseura ry, Suomen Olympiakomitea, Opetushallitus, Åbo Akademi

³⁰ mm. Teknolohiteollisuus ry, Oulun kaupunki, SAK ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry, Suomen Kuntaliitto, Aalto-yliopisto, Suomen Rehtorit ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Suomen Opinto-ohjaajat ry

³¹ mm. Suomen Opiskelija Allianssi - OSKU ry, Alajärven kaupunki, Musiikkiopisto, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Sodankylän kunta, Sodankylän lukio

³² mm. Kontiolahden lukio, Kotitalousopettajien liitto, Lounais-suomen koulutuskuntayhtymä, Suomen Lähilukioyhdistys, Aikuislukioaliitto ry Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry, Perussuomalaisen eduskuntaryhmä

³³ Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry

Useissa avovastauksissa tuotiin esille se, että lukiodiplominen kehittämisellä voidaan monipuolistaa lukiokoulutusta ja diplomien nähtiin rikastuttavan opiskelua ylioppilastutkintoon kuuluvien aineiden rinnalla. Lukiodiplomien katsottiin vakiintuneen osaksi lukiojärjestelmää, mutta diplomien kehittämisestä ei ole riittävästi huolehdittu (Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Pro Lukio, Akava ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, Turun AMK, Taiteen perusopetusliitto TPO ry). Lukiodiplomien asemaa olisi edelleen mahdollista selkeyttää opetussuunnitelmassa (Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen Draama- ja teatteriopetuksen liitto FIDEA ry, Helsingin yliopisto, Kotitalousopettajan opintosuunta, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry).

Lukiodiplomien ja taiteen perusopetuksen suhdetta toivottiin selkeytettävän. Toivottiin tarkoituksenmukaisuutta siihen, miten osaamista hankitaan ja arvioidaan sekä mahdollisuuksia tunnistaa ja tunnustaa aiemmin hankittua osaamista. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Alajärven kaupunki.) Muualla hankitun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen olisi niin ikään syytä kiinnittää huomiota (Suomen Olympiakomitea, Vihreä eduskuntaryhmä).

Avovastauksissa toistettiin laajasti samoja näkemyksiä, joita vastaajat olivat nostaneet esille jo selvityksen aiempien lukujen yhteydessä.

Lukiodiplomit ja ylioppilaskoe. Vastaajat toistivat osin vastakkaisia näkemyksiään siitä, miten lukiodiplomi tulisi asemoida suhteesta ylioppilaskokeisiin. Osa vastaajista puolsi näkemystä, että lukiodiplomi voitaisiin sisällyttää ylioppilastutkintoon ja sillä voitaisiin korvata esimerkiksi ylioppilaskoe. Lukiodiplomin rinnastaminen kokeisiin nähtiin muun muassa vahvistavan taide- ja taitoaineiden asemaa lukiossa. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Suomen opinto-ohjaajat ry, Jyväskylän yliopisto, Oulun kaupunki.)

Osa vastaajista sen sijaan näki, että nykyiset säädökset mahdollistavat lukiodiplomien edelleen kehittämisen. Pohdittiin mm. sitä, toisiko lukiodiplomien linkittäminen ylioppilastutkintoon riittävää lisäarvoa verrattuna uudistuksen vaatimiin resursseihin. (Suomen Lähilukioyhdistys, Sievin kunta Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Ruokatieto Yhdistys ry, Suomen Luokanopettajat ry.)

Saavutettavuus. Ensisijaisesti oltiin huolissaan resursseista, joilla varmistetaan lukiodiplomien saavutettavuus (Perussuomalaisen eduskuntaryhmä, Kontiolahden lukio, Finlands svenska lärarförbund FSL, Ruokatieto Yhdistys ry). Koulutuksen järjestäjille toivottiin joustavuutta päättää, mitä diplomeja ne tarjoavat (Suomen Rehtorit ry, Kuhmon kaupunki). Eri oppilaitoksissa opiskelevilla opiskelijoilla on erilaiset lähtökohdat diplomien suorittamiseen. Nostettiin esille se, että erityisen opetustehtävän saaneilla lukioilla on muita paremmat mahdollisuudet diplomien järjestämiseen. Lisäksi niissä opiskelevilla opiskelijoilla on mahdollista joustaa pakollisten kurssien määrästä. Tämän vuoksi opiskelijat ovat eriarvoisessa asemassa. (Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus.)

Lukiodiplomien suorittaminen nähtiin mahdollisuutena opiskelijoille, joilla on jokin oppimisvaikeus. Nähtiin, että lukiodiplomien suorittaminen keventäisi lukion teoreettista opiskelua ja ne antaisivat mahdollisuuden osoittaa erityistä osaamista taito- tai taideaineissa. (Erilaisten oppijoiden liitto ry.) Lukiolaisten yhdenvertaisuudesta ja lukiodiplomien saavutettavuudesta myös vammaisille opiskelijoille muistutettiin (Vammaisfoorumi ry, Näkövammaisten liitto ry).

Saavutettavuuteen liittyy myös kielikysymys. Kehittämistyön toivottiin tapahtuvan rinnakkain suomen ja ruotsin kielellä (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto).

Jatko-opinnot ja työelämä. Diplomien roolia jatko-opintoihin hakeutumisessa ja työelämätaitojen hankkimisessa tulee kirkastaa (Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Pro Lukio, Akava ry, Espoon kaupunki - SITO). Toisaalta lukion tehtäväksi nähtiin nuorten tukeminen kasvussa, sen sijaan että tähtäimessä pidetään pelkästään työelämä ja tuleviin jatko-opintoihin keskittyminen (Jyväskylän yliopisto).

Lukiodiplomi ja ammatillinen koulutus. Muistutettiin, että lukiodiplomijärjestelmää tulisi kehittää koko toisen asteen koulutusta silmällä pitäen (SAK ry, Akava ry).

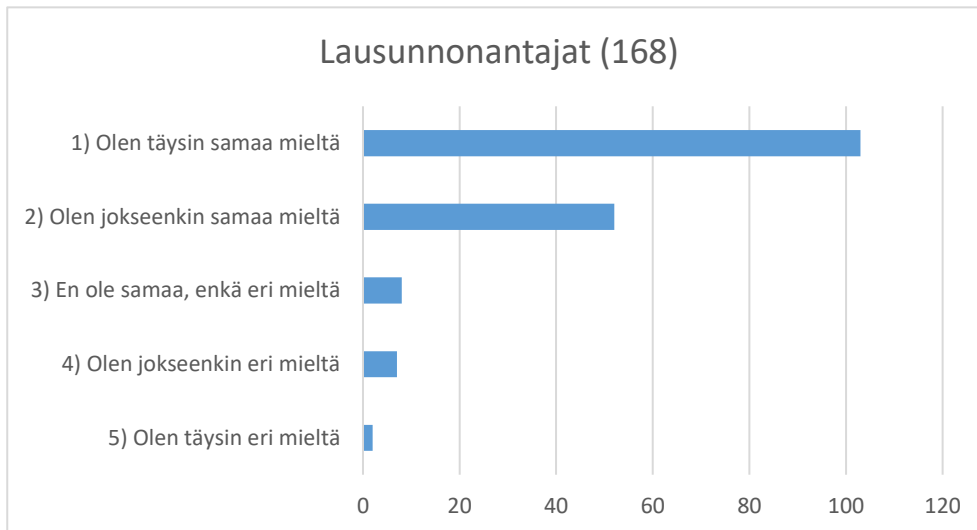
Lukiodiplomien kehittämisen tiimoilta tehtävä yhteistyö. Muistutettiin tahoista, joiden olisi syytä olla mukana kehittämässä lukiodiplomijärjestelmää. Kehittämistyön uskottiin edistävän yhteistyöverkostojen syntymistä. (Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Tampereen yliopisto, Aalto-yliopisto Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry FIDEA, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto.)

Lukiodiplomeiden sisällöt. Vastaukset sisälsivät toiveen taito- ja taideaineiden roolin vahvistamista, olemassa olevien diplomien kehittämisessä tai lukiodiplomien uusista sisällöistä (Tammerkosken lukio, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Taito Pirkanmaa ry, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Suomen opinto-ohjaajat ry, MAOL ry).

9. Opetushallitus olisi sopiva viranomainen johtamaan ja koordinoimaan lukiodiplomien kehittämistä

Selvitysryhmä antaa lukiodiplomiselvityksessä suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää Opetushallitusta lukiodiplomijärjestelmän kehittämistyötä johtavaksi ja koordinoivaksi viranomaiseksi. Lausuntopyyntöä vastaajia pyydettiin kertomaan mielipiteensä toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 168 vastaajaa.

Selvitysryhmän toimenpide-esityksestä täysin samaa mieltä oli enemmistö (123) vastaajista³⁴. 30 vastaajaa³⁵ oli toimenpide-esityksestä jokseenkin samaa mieltä. Kymmenen vastaajaa³⁶ ei ilmaissut kantaansa esityksen puolesta tai sitä vastaan. Jokseenkin eri mieltä toimenpide-esityksestä oli kaksi vastaajaa³⁷ ja kolme vastaajaa³⁸ oli täysin eri mieltä esityksestä.

Kuvio 9. Näkemykset toimenpide-esityksestä nimetä Opetushallitus johtamaan ja koordinoimaan lukiodiplomijärjestelmän kehittämistä.

Muutamit vastaajat korostivat lukiodiplomien kehittämisessä erityisesti kansallisen johtamisen ja koordinoinnin tärkeyttä (SAK ry, Oulun kaupunki). Vaikka Opetushallitus nähtiin yleisesti tahoksi, joka voisi johtaa ja koordinoita kehittämistyötä, muutamissa vastauksissa nostettiin esille tahoja, jotka vastaajien mielestä soveltuisivat johtamaan kehittämistyötä erityisesti tilanteessa, jos uudistukset edellyttävät säädösmuutoksia, muutoksia rahoitukseen tai ylioppilastutkinnon kehittämistä.

³⁴ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Teknologiateollisuus ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Naantalın kaupunki, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Oulun kaupunki, Jyväskylän normaalikoulu, Kangasalan kaupunki, Ylöjärven kaupunki, Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Teknisten aineiden opettajat TAO ry, Suomen opettajaksi opiskelevien liitto SOOL ry, Näkövammaisten liitto ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf, Espoon kaupunki – SITO, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, SAK ry, Talous ja nuoret TAT, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Keuruun kaupunki, sosiaali- ja terveysministeriö, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Pro Lukio ry, Taideyliopisto, Tampereen yliopisto, Suomen Lähilukioyhdistys, Vantaan kaupunki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Vammaisfoorumi, Helsingin yliopisto, Museovirasto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kirkkohallitus, Käsityö verkossa ry, Suomen Rehtorit ry, Marttaliitto ry, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Opetushallitus, Åbo Akademi

³⁵ mm. Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Vihreä eduskuntaryhmä, Taito Pirkanmaa ry, Tampereen seudun tekstiiliopettajat ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry, Modus ry, Suomen Kuntaliitto, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Aalto-yliopisto, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Ylioppilastutkintolautakunta

³⁶ mm. Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Suomen Opinto-ohjaajat ry, Suomen Olympiakomitea

³⁷ Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, rehtorit ja lukion opettajakunta

³⁸ Kotitalousopettajien liitto, Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry, Suomen Ylioppilaskuntien liitto ry

Kehittämisvastuun johtamisen tai koordinoinnin nähtiin soveltuvan

- opetus- ja kulttuuriministeriölle (Suomen Kuntaliitto, Ylioppilastutkintolautakunta)
- ylioppilastutkintolautakunnalle (Jyväskylän yliopisto, Suomen opinto-ohjaajat ry).

Kehittämisverkostoon mukaan toimijoita sidosryhmistä. Vastauksissa nimettiin tahoja, jotka toivottiin otettavaksi mukaan lukiodiplomien kehittämistyöhön. Yleisesti verkostoon toivottiin tahoja, jotka tuntevat lukioskoulutusta ja lukiodiplomikäytäntöä, joilla on lukiodiplomien alakohtaista tietoa ja osaamista, opiskelijoita sekä lukioskoulutusta hallinnoivia tahoja. Lisäksi olennaisena osana verkostoa nähtiin korkeakoulut ja elinkeinoelämä. Vastauksissa nousi myös tarve alueellisten sekä eri lukiodiplomien erilaisten näkökulmien huomioon ottamiselle. (Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Tammerkosken lukio, Marttaliitto ry, Aalto-yliopisto, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry – FIDEA, Koulujen Musiikinopettajat ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto.)

Vastauksissa mainitut tahot, joita kehittämistyössä tulee kuulla, ottaa mukaan järjestelmän kehittämiseen tai yksittäisten diplomien sisällölliseen kehittämiseen:

- diplomien kanssa työskentelevät, opetusalan ammattilaiset ml. pedagogiset järjestöt (OAJ ry, Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu Tulliportin normaalikoulu, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Tommi Mäki)
- kehittämis- ja erityistehtävälukioiden (Suomen Lukiolaisten Liitto, Tampereen yhteiskoulun lukio)
- korkeakoulut (Helsingin yliopisto, Kotitalousopettajan opintosuunta, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Teknologiateollisuus ry, OAJ ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry)
- yliopistojen tutkimuspuoli, tieteenalat (Helsingin Kotitalousopettajat ry, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki,)
- opettajankoulutus (OAJ ry)
- työelämän edustajat, elinkeinoelämä (Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Teknologiateollisuus ry, Taito Pirkanmaa ry, Suomen Tekstiili & Muoti ry)
- taiteen perusopetuksen toimijat (Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Taito Pirkanmaa ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry)
- eri taiteenalojen asiantuntemus, taide- ja luovien alojen edustajat (Suomen musiikinopettajien liitto ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Museovirasto, Taiteen perusopetusliitto TPO ry)
- Ylioppilastutkintolautakunta (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus)
- aluehallintoviranomaiset (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto)
- kunnat, koulutuksen järjestäjät (Suomen Kuntaliitto, Sivistystyönantajat – Sivista ry)
- ammatillinen koulutus (Sivistystyönantajat - Sivista ry)
- kolmas sektori, vapaa sivistystyö (Taito Pirkanmaa ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry)
- lukiolaiset, opiskelijajärjestöt (Taito Pirkanmaa ry,).

Halukkuutensa sidosryhmäyhteistyöhön ilmaisivat Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Teknologiaeollisuus ry, Suomen Kuntaliitto ja Suomen Tekstiili & Muoti ry.

Kehittämistyön edellyttämien resurssien varmistaminen. Kannettiin huolta lukiodiplomien kehittämistyön tarvitsemista resursseista, ja vastauksissa toivottiinkin resursseja työn toteuttamiseksi (Suomen ylioppilakuntien liitto ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Taito Pirkanmaa ry, Opetushallitus, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry - FIDEA).

10. Taito- ja taideaineissa lukiodiplomien suorittaminen asetettaisiin kaikkia lukiokoulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi

Selvitysryhmä antaa lukiodiplomiselvityksessä suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että kuvataiteen, musiikin ja liikunnan lukiodiplomien järjestäminen asetettaisiin kaikkia lukiokoulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi. Uudistus toisi tarpeen muuttaa lukiolakia. Lausuntopyynnössä vastaajia pyydettiin kertomaan mielipiteensä toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 164 vastaajaa.

Vastaajista³⁹ 76 oli toimenpide-esityksistä täysin samaa mieltä ja 33 vastaajaa⁴⁰ jokseenkin samaa mieltä. Vastaajista⁴¹ 17 ilmoitti, etteivät puolla tai vastusta esitystä. Jokseenkin eri mieltä toimenpide-esityksistä oli 19 vastaajaa⁴². Täysin eri mieltä toimenpide-esityksistä oli 19 vastaajaa⁴³.

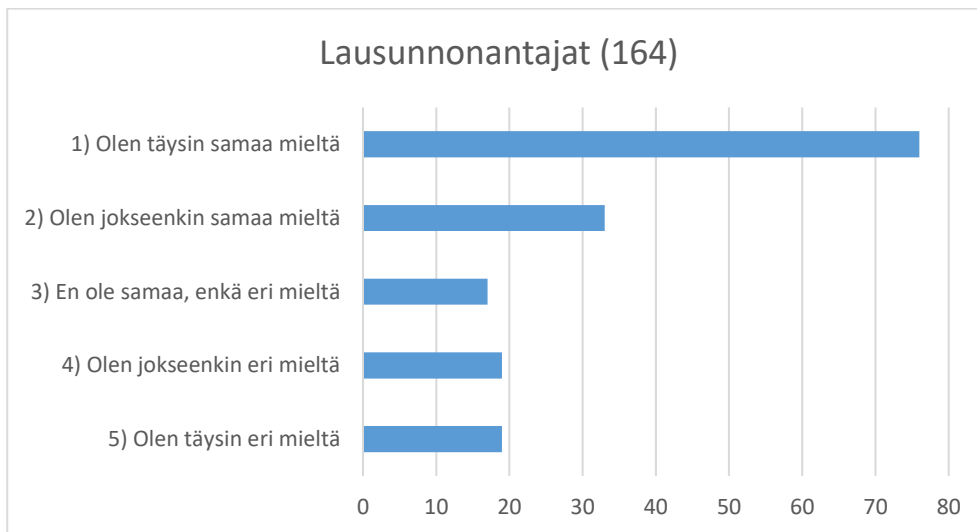
³⁹ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Seinäjoen kaupunki, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Espoon kaupunki, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Sosiaali- ja terveysministeriö, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto ry, Taideyliopisto, Suomen Luokanopettajat ry, Turun yliopisto, Lapin yliopisto, Akava ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Aineopettajaliitto AOL ry, Museovirasto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Itä-Suomen yliopisto, Oulun yliopisto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Lapin yliopisto, Suomen Lukiolaisten Liitto, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Turun AMK, Opetushallitus, Åbo Akademi

⁴⁰ Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Oulun kaupunki, Ylöjärven kaupunki, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, SAK ry, Pro Lukio ry, Tampereen yliopisto, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Suomen Lähilukioryhdistys, Vantaan kaupunki, Helsingin yliopisto, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Kirkkohallitus, Jyväskylän yliopisto, Modus ry, Saamelaiskäräjät, Aalto-yliopisto

⁴¹ mm. Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Näkövammaisten liitto ry, Helsingin kaupunki, Kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Sivista ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Lapsiasiainvaltuutetun toimisto, Suomen Olympiakomitea

⁴² mm. Teknologiaeollisuus ry, Kangasalan kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Aikuislukioliitto ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Kuusamon kaupunki, Helsingin kotitalousopettajat ry, Helsingin seudun käsityönopettajat ry, Käsityö verkossa ry, Suomen Rehtorit ry

⁴³ mm. Kotitalousopettajien liitto ry, Taito Pirkanmaa ry, Talous ja nuoret TAT, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Kuntaliitto, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto FIDEA ry, Ruokatieto yhdistys ry, Tampereen seudun kotitalousopettajat ry,

Kuvio 10. Näkemykset toimenpide-esityksestä säätää kuvataiteen, musiikin ja liikunnan lukiodiplomien järjestäminen kaikkia lukiokoulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi.

Avovastauksissa kuvataiteen, musiikin ja liikunnan lukiodiplomien järjestämisvelvoitteen nähtiin parantavan diplomien tarjonta ja siten niiden saavutettavuutta ja opiskelijoiden tasavertaisuutta. Nähtiin, että lukiodiplomien järjestämisen velvoittavuus kaikille lukiokoulutuksen järjestäjille on edellytys sille, että lukiodiplomista voisi tulla yksi ylioppilastutkintoon sisältyvä, kokeen korvaava näyttö. Myös jatko-opintoihin hakeutumisessa lukiodiplomien hyödynnettävyys paranisi, jos lukiolaisilla olisi yhtäläiset mahdollisuudet suorittaa diplomeja. (Opetushallitus, Kiteenkaupunki – Sivistystoimi, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Vihreä eduskuntaryhmä, Lahden kaupunki, sivistystoimiala, Tampereen yliopisto, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, FIDEA.)

Kolmen lukiodiplomin järjestämisvelvoite tulisi olla alkusysäys laajemmalle uudistukselle, jonka tulisi koskea lukiodiplomeja laajemmin. Lukiodiplomijärjestelmän rakenteen uudistaminen olisi hyvä käynnistää mainittujen kolmen diplomien puitteissa (Pro Lukio ry, Akava ry, Nuorisotutkimusseura ry). Muistutettiin, että lukiodiplomien painoarvoa ja vetovoimaisuutta tulisi lisätä muutenkin kuin säätämällä diplomien järjestämisestä velvoittavaa, esimerkiksi diplomien sisältöjä kehittämällä (Pöytyän kunta, Rautavaaran koulukeskus).

Suomen Kuntaliitto ei kannata uusien velvoitteiden luomista lukiokoulutuksen järjestäjille. Ehdotus merkitsee käytännössä lukiokoulutusta koskevassa asetuksessa olevien opiskelijoille tarjottavien valtakunnallisten opintojen määrän lisäämistä. Lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyviä opintoja tulee arvioidakin kokonaisuutena, eikä yksittäisten oppiaineiden näkökulmasta. Kokonaisuutta kehitettäessä olisi arvioitava syksyllä 2021 käyttöön otettavan tuntijaon ja opetussuunnitelmien toimivuus. (Suomen Kuntaliitto, Suomen Rehtorit ry.)

Lukiokoulutuksen järjestäjien velvoitteista päätettäessä huomioon otettavia seikkoja:

Kaikkien lukiodiplomien tasapuolinen saavutettavuus. Opiskelijoille tulee mahdollistaa tasapuolisesti kaikkien lukiodiplomien suorittaminen mainitun kolmen diplomin lisäksi. Nähtiin, että myös muita lukiodiplomeja tulisi kehittää sekä huolehtia saavutettavuudesta ja lukiodiplomien

suorittamisen edellyttämästä koulutuksesta (Helsingin yliopisto, OAJ, Biologian ja maantiedon opettajien liitto ry, Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Pro Lukio ry, Tammerkosken lukio, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Tekstiiohpettajaliitto TOL ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Marttaliitto ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Aino Tahvanainen, Nuorisotutkimusseura ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriohpetuksen liitto ry – FIDEA, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki).

Osan vastaajista mielestä laajan ja tasapuolisen palveluntarjonnan turvaaminen voidaan toteuttaa digitaalisiin palveluihin (Teknologiateollisuus ry, Käsityö verkossa ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Vörrå kommun). Toisaalta vastauksissa nousi esille se, ettei etäohpetus ja osaamisen osoittaminen etätyöskentelynä ole ongelmaton ratkaisu eikä se sovellu kaikille opiskelijoille (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus).

Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala sekä OAJ muistuttavat, että diplomeita tulee toteuttaa sekä suomen- että ruotsinkielisissä lukioissa. Jorma Dahlström huomauttaa, että esitys ei ota huomioon ammatillisen koulutuksen opiskelijoita.

Vammaisfoorumi ry ja Näkövammaisten liitto ry puolestaan esittivät, että ennen kuin lukiodiplomien suorittamisen velvoittavuus etenee, on huolehdittava näkövammaisten lukiolaisten yhdenvertaisesta kohtelusta ja varmistettava vammaisten lukiolaisten tosiasiallinen mahdollisuus suorittaa lukiodiplomeja.

Koulutuksen järjestäjien mahdollisuudet selviytyä velvoitteesta järjestää kolmea eri lukiodiplomia. Ehdotusta pidettiin realistisena (Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto), mutta toisaalta toivottiin koulutuksen järjestäjälle mahdollisuutta vaikuttaa järjestämiensä diplomien tarjontaan (Vantaan kaupunki, Kuhmon kaupunki, Taito Pirkanmaa ry).

Osassa vastauksissa korostettiin diplomien suorittamismahdollisuutta jokaisessa lukiossa, mutta osa vastaajista pohti sitä, miten koulutuksen järjestäjän näkökulmasta diplomitarjonta olisi mahdollista käytännössä järjestää. Ehdotettiin esimerkiksi, että järjestämisvelvoite tulisi olla koulutusta järjestävän kaupungin tai maakunnan tasolla, toteutus tapahtuisi yhteistyössä eri lukioiden kesken tai koulutusta voisi hankkia ulkopuolisilta toimijoilta. (Suomen musiikinopettajien liitto ry, Kangasalan kaupunki, Sammon keskuslukio, rehtori, Espoon kaupunki – SITO, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriohpetuksen liitto ry – FIDEA.)

Nuorisotutkimusseura ry haastaa miettimään musiikin, urheilun ja kuvataiteen ohpetuksen tilannetta yleisemmin. Diplomeihin liittyvää osaamista hankitaan melko yleisesti esimerkiksi taiteen perusohpetuksessa, jota tarjotaan laajasti eri puolilla Suomea. Lukiodiplomeja keitetäessä tulisikin diplomeja tarkastella suhteessa harrastustoiminnan kautta hankittavaan osaamiseen. Mitkä ovat esim. musiikkidiplomin ja musiikkiopistosuoritusten erot ja yhtäläisyydet jatko-opintojen kannalta?

Järjestämisveloitteen toteuttamiseen tarvittavat resurssit. Kannatettiin lukiokoulutuksen järjestäjien veloitetta järjestää kolmea lukiodiplomia, jos resurssit organisoitiin ja toteutukseen olisivat riittävät. Muistutettiin myös, että lukiodiplomeiden järjestämisvelvoite lisää koulutuksen

järjestäjien, mutta myös keskushallinnon resurssitarpeita. (Kirkkohallitus, Aalto-yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Aikuislukioliitto ry – Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto.)

Suomen Kuntaliitto huomautti, että valtio ei ole halunnut huolehtia osuudestaan edes nykyisten velvoitteiden rahoittamisessa. Esimerkiksi tällä hetkellä lukiokoulutukseen kohdistuu noin 100 milj. euron vuotuinen rahoitusleikkaus. Näin lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmässä oleva rahoitus ei valtion rahoitusleikkausten vuoksi vastaa lukiokoulutuksen nykyisestä järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia, toteaa Kuntaliitto.

Ehdotuksia pakollisiksi lukiodiplomeiksi. Kuvaamataiteen, musiikin ja liikunnan lukiodiplomien rinnalle toivottiin myös muita lukiodiplomeja. Vastauksista jossakin määrin sekoittuu se, toivotaanko järjestämisen velvoittavaa lukiodiplomia, oppiainetta vai olemassa olevan diplomin säilymistä. Ehdotetut sisällöt:

- yrittäjyys (Ylöjärven kaupunki, Talous ja nuoret TAT, Elinkeinoelämän keskusliitto EK)
- kotitalous (Kotitalousopettajien liitto, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry)
- käsityö (Helsingin seudun käsityöopettajat ry).

11. Muissa kuin kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomeissa lukiodiplomien järjestäminen säilyisi vapaaehtoisena

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia. Yhtenä toimenpideesityksenä selvitysryhmä esittää, että muissa kuin kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomeissa lukiodiplomien järjestäminen säilyisi vapaaehtoisena. Vastaajilta pyydettiin mielipidettä toimenpide-esityksistä. Lausunnon antoi 166 vastaajaa.

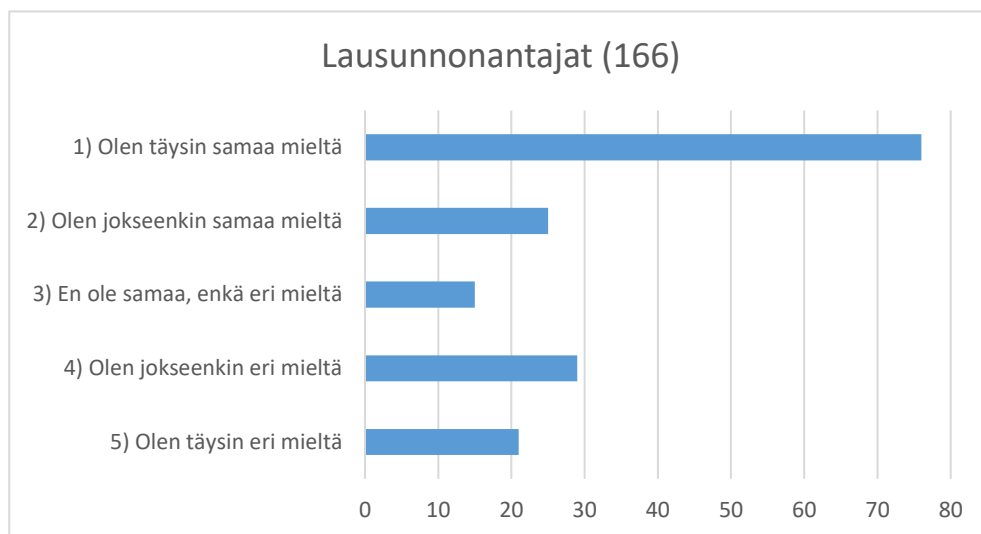
Täysin samaa mieltä selvitysryhmän toimenpide-esityksestä oli 76 vastaajaa⁴⁴ ja jokseenkin samaa mieltä 25 vastaajaa⁴⁵. Vastaajista⁴⁶ 15 ilmoitti, etteivät ole samaa eivätkä eri mieltä toimenpide-

⁴⁴ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Oulun kaupunki, Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf, Espoon kaupunki – SITO, Vihreä eduskuntaryhmä, SAK ry, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Sosiaali- ja terveysministeriö, Taideyliopisto, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto, Suomen Lähilukioiden yhdistys, Koulujen musiikinopettajat ry, Aineopettajaliitto AOL ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kirkkohallitus, Suomen Kuntaliitto, Saamelaiskäräjät, Suomen Rehtorit ry, Perussuomalaisien eduskuntaryhmä, Opetushallitus, Åbo Akademi

⁴⁵ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Ylöjärven kaupunki, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Akava ry, Vantaan kaupunki, Suomen Lukiolaisten liitto, Marttaliitto ry, Turun AMK, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

⁴⁶ mm. Näkövammaisten liitto ry, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Vammaisfoorumi ry, Modus ry, OSKU ry, Ammattiosaamisen kehittämissyhteistyö AMKE ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Suomen Olympiakomitea

esityksistä. Jokseenkin eri mieltä toimenpide-esityksistä oli 29 vastaajaa⁴⁷ ja täysin eri mieltä 21 vastaajaa⁴⁸.

Kuvio 11. Näkemykset toimenpide-esityksestä säilyttää lukiodiplomien järjestäminen vapaaehtoisena muiden kuin kuvataiteen, musiikin ja liikunnan lukiodiplomien osalta.

Valinnaisuutta kannatettiin mm. sen vuoksi, että valinnaisiin lukiodiplomeihin ei tällä hetkellä ole lukion oppimäärässä olevia kursseja. Kaikilla lukioilla ei nykytilanteessa ole mahdollisuutta järjestää diplomien suorittamisen edellyttämää opetusta. (Espoon kaupunki – SITO, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Kuusamon kaupunki, Sievin kunta, Kimitoöns gymnasium, Kirkkohallitus.)

Esitettiin myös toimenpide-esitystä laajempaa valinnaisuutta. Lukiodiplomien pysymistä valinnaisina perusteltiin sillä, ettei koulutuksen järjestäjille tule kohdentaa uusia lisävelvoitteita tai -kustannuksia (Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä). Kaikkien lukiodiplomien järjestäminen tulisi olla koulutuksen järjestäjille vapaaehtoista (Suomen Kuntaliitto).

Valinnaisuus mahdollistaa positiivisella tavalla lukiodiplomien erikoistumisen. Ei pidetty ongelmallisena sitä, että opiskelijat saattaisivat valita opiskelupaikoikseen ne lukiot, joiden tarjonta vastaa omia kiinnostuksen kohteita. (Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf, Sammon keskuslukio, viestintälinja). Suuressa osassa vastauksia kannettiin kuitenkin huolta siitä, saavatko kaikki opiskelijat tasa-arvoiset mahdollisuudet opiskella. Vapaaehtoisuus jättää lukiodiplomien toteuttamisvastuun lukiokoulutuksen järjestäjälle, mikä todennäköisesti erilaistaa ja myös eriarvoistaa diplomien suorittamisen mahdollisuuksia (Itä-Suomen yliopisto, Helsingin yliopisto, Helsingin Kotitalousopettajat ry).

⁴⁷ mm. Teknolohioteollisuus ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Pro Lukio ry, Helsingin yliopisto, Kotitalousopettajan opintosuunta, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Museovirasto, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Aalto-yliopisto, Lapin ammattikorkeakoulu

⁴⁸ mm. Kotitalousopettajien liitto ry, Teknisten aineiden opettajat TAO ry, Taito Pirkanmaa ry, Talous ja nuoret TAT, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriovetuksen liitto – FIDEA ry, Helsingin kotitalousopettajat ry, Käsityö verkossa ry

Vastauksissa kritisoitiin sitä, että diplomin järjestämisen pakollisuutta tai valinnaisuutta perustellaan pätevän opetushenkilöstön määrillä. Opettajan koulutusta todettiin olevan kaikkien järjestettävien lukiodiplomien aloilla (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio). Tämänhetkisiä lukion oppimääriä ei pidetty riittävänä perusteena sille, että joitakin lukiodiplomeja määritellään pakolliseksi ja toisia valinnaiseksi. Kommentointia tuntui vaikeuttavan se, ettei tässä vaiheessa ole kokonaiskuvaa siitä, mitä lukiodiplomit jatkossa sisältäisivät (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry). Lisäksi aiempien vuosien suoritelmääriin vetoamista pidettiin epäreiluna mietittäessä päätöstä siitä, missä lukiodiplomeissa olisi järjestämisvelvoite ja mitkä olisivat vapaaehtoisia (Teknologiateollisuus ry, Suomen Tekstiili & Muoti ry).

Ehdotus pakollisista ja valinnaisista diplomeista ei myöskään katsottu palvelevan jatko-opintoihin suuntautumista tai työelämän tarpeita (Taito Pirkanmaa ry).

Mikäli lukiodiplomit jaotellaan joko järjestämisvelvoitteellisiin tai valinnaisiin, toivottiin otettavaksi huomioon yhdenvertaisuus.

Vapaaehtoisuus lukiodiplomien järjestämisessä luo lukiodiplomien välille eroja ja opiskelijoiden mahdollisuudet lukiodiplomien suorittamiseen vaihtelisi myös jatkossa. Tästä syystä usea vastaaja esitti, että lukiodiplomien järjestämisvelvoitteen pitäisi kattaa kaikki diplomit, ei vain muutamaa (Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Kotitalousopettajan opintosuunta). Opiskelijoiden yhdenvertaiset mahdollisuudet lukiodiplomien suorittamiseen korostuivat useassa avovastauksessa (Helsingin yliopisto, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Ruokatieto Yhdistys ry). Yhdenvertaisuutta peräänkuulutettiin myös siihen, miten eri taito- ja taideaineita arvotetaan päätettäessä koulutuksen sisällöistä (Pro Lukio ry, Marttaliitto ry, Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry).

Muutamissa vastauksissa nähtiin, että lukiodiplomien saavutettavuutta olisi mahdollista parantaa digitaalisuutta hyödyntämällä (Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Pro Lukio ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry).

Vastaajat kannustavat hyödyntämään lukiodiplomeja kehitettäessä ja tarjontaa mietittäessä muiden organisaatioiden, erityisesti taiteen perusopetuksen järjestelmää, järjestäjäverkostoa ja kokemusta (Aalto-yliopisto, Koulujen Musiikinopettajat ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto).

Valinnaisten lukiodiplomien kehittäminen ja saavutettavuuden lisääminen. Lukiodiplomijärjestelmää tulee kehittää kokonaisuutena. Mikäli osa lukiodiplomeista on jatkossakin vapaaehtoisesti järjestettäviä, myös niitä tulee kehittää. Olennaisena osana kehittämistä nähtiin vapaaehtoisesti järjestettävien lukiodiplomien tarjonnan lisääminen (Opetushallitus, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Nuorisotutkimusseura ry, OAJ, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Oulun kaupunki, Aalto-yliopisto Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus, Akava ry, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Taiteen perusopetusliitto TPO ry).

Vastauksissa ennakoitiin, millaisia vaikutuksia toimenpide-ehdotuksella on. Arvioitiin, että jatkossa koulutuksen järjestäjien kiinnostus suuntautuu lukiodiplomeihin, joita heillä on velvollisuus järjestää ja valinnaisten tarjonta entisestään heikkenee (Suomen Lukiolaisten liitto).

Lukiodiplomien saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden turvaamiseksi todettiin tarvittavan kansalliset puitteet varmistavia säädöksiä ja määräyksiä, esimerkiksi opetussuunnitelman perusteissa (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Oulunkylän yhteiskoulun kannatusyhdistys ry Aalto-yliopisto). Toisaalta toivottiin myös, että valinnaisuudella luodaan joustavuutta ja mahdollistetaan esimerkiksi paikallisuus lukiodiplomeissa (Nuorisotutkimusseura ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Svenska enheten för bildningsväsendet).

Lukiodiplomit ylioppilaskirjoituksissa ja korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Valinnaisesti järjestettävien lukiodiplomien asemaa ylioppilastutkinnossa herätti erilaisia kysymyksiä ja jatkoselvittelyä toivottiin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Nuorisotutkimusseura ry, Tammerkosken lukio). Valinnaiset lukiodiplomit olisivat vaikeammin hyödynnettävissä jatko-opintojen opiskelijavalinnoissa verrattuna pakollisiin lukiodiplomeihin (Suomen ylioppilaskuntien liitto ry, Lapin ammattikorkeakoulu, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy).

Ehdotuksia muista pakollisista lukiodiplomeista. Huolimatta siitä, että tässä kohdin pyydettiin vastausta ensisijaisesti valinnaisista lukiodiplomeista, useat vastaajat halusivat vielä toistaa kantansa lukiodiplomeista, joita esitettiin järjestämisvelvollisiksi. Kolmen toimenpide-ehdotuksessa mainitun lukiodiplomin lisäksi toivottiin neljättä diplomia, johon tulisi järjestämisvelvollisuus (Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry, FIDEA).

Toiveita diplomien säilyttämistä diplomivalikoimassa, kokonaan uudesta diplomista ja diplomien statuksen muuttamisesta pakolliseksi:

- kielidiplomit (Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf)
- kotitalous (Helsingin Kotitalousopettajat ry, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Kirsti Lindfors)
- käsityö (Teknisten aineiden opettajat TAO ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Museovirasto, Helsingin seudun käsityöopettajat ry)
- media (Kirkkohallitus, Sammon keskuslukio /viestintälinja)
- muotoilu ja teknologia (Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu Tulliportin normaalikoulu, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Lahden kaupunki, sivistystoimiala)
- tanssi (Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry [FIDEA])
- teatteri (Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA), Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki)
- yrittäjyys ja työelämäosaaminen (Talous ja nuoret TAT, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Lahden kaupunki, sivistystoimiala, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy).

12. Muutosta tuettaisiin muodostamalla kansallinen rakenne lukioasetuksessa määritellyn kehittäjlukioverkoston varaan

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että kuvattua muutosta tuettaisiin muodostamalla kehittäjlukioverkostoon perustuva kansallinen rakenne, joka määriteltäisiin lukioasetuksessa. Nykyisistä kehittäjlukioista kaksi keskittyy kuvataiteeseen, kaksi liikuntaan ja kolme musiikkiin. Kuvataiteen, musiikin ja liikunnan lukiodiplomien suorittaminen asetettaisiin kaikkia lukiokoulutuksen järjestäjiä velvoittavaksi. Lausuntopyyntöä vastaajia pyydettiin kertomaan mielipiteensä toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 161 vastaajaa.

Täysin samaa mieltä toimenpide-esityksistä oli 51 vastaajaa⁴⁹ ja jokseenkin samaa mieltä 41 vastaajaa⁵⁰. Vastaajista⁵¹ 27 ei ollut samaa eikä eri mieltä. 24 vastaajaa⁵² oli toimenpide-esityksestä jokseenkin eri mieltä ja täysin eri mieltä oli 18 vastaajaa⁵³.

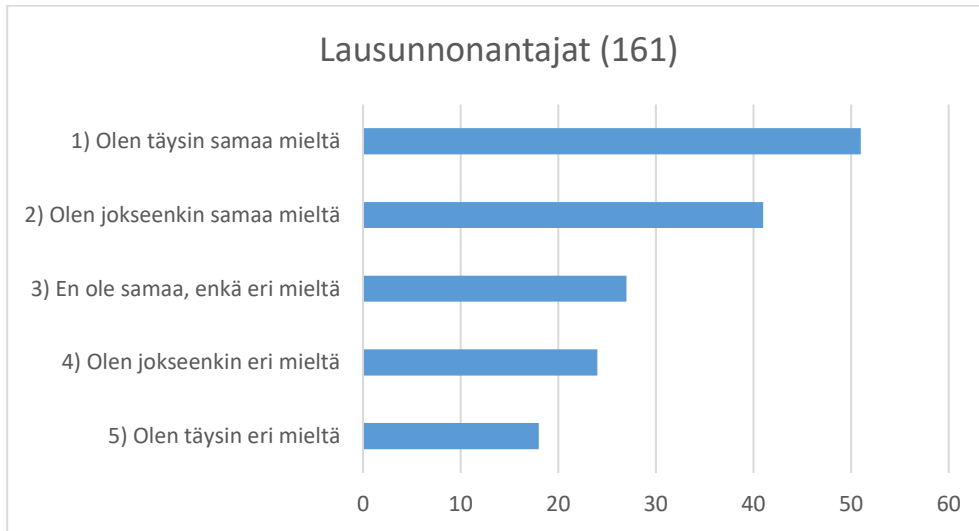
⁴⁹ mm. KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Naantalin kaupunki, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Jyväskylän normaalikoulu, Seinäjoen kaupunki, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Finlands Föräldraförbund rf, OAJ ry, Suomussalmen lukio, TAT, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Keuruun kaupunki, Sosiaali- ja terveysministeriö, Taideyliopisto, Alavuden kaupunki, SUKOL ry, Suomen Luokanopettajat ry, Turun yliopisto, Lapin yliopisto, Joensuun kaupunki, Lempäälän lukio, Akava ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Lapin yliopisto taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus, Aineopettajaliitto AOL ry, Kaarinan kaupunki, Kirkkohallitus, Itä-Suomen yliopisto, Oulun yliopisto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Suomen Kuntaliitto, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Lappeenrannan kaupunki, Kuusamon kaupunki, Lapin yliopisto, Suomen Lukiolaisten Liitto, Tampereen yhteiskoulun lukio, Finlands svenska lärarförbund FSL, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Suomen Rehtorit ry, Åbo Akademi

⁵⁰ mm. Ulvilan lukio, Sodankylän kunta, Muuramen lukio, Sievin kunta, SOOL ry, SAK ry, Pöytyän kunta, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Eurajoen lukio, Sammon keskuslukio, Tampereen yliopisto, Koulutuskuntayhtymä Tavastia, Helsingin yliopisto, Vantaan kaupunki, Lahden kaupunki, Helsingin yliopisto, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Kokkolan kaupunki, Karvi, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA), Saamelaiskäräjät, Aalto-yliopisto, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Turun AMK, Suomen opinto-ohjaajat ry, Opetushallitus

⁵¹ mm. Teknolוגiateollisuus ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Sivista ry, Pro Lukio ry, Vammaisfoorumi ry, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, SAKKI ry, Modus ry, OSKU ry, AMKE ry, Arene ry, Rautavaaran koulukeskus, Lapin ammattikorkeakoulu

⁵² mm. Kiteen kaupunki, Oulun kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Suomen Lähilukioyhdistys, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Tammerkosken lukio, Museovirasto, Jyväskylän yliopisto, Aikuislukio liitto ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Helsingin seudun käsityöopettajat ry, Käsityö verkossa ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

⁵³ mm. Kotitalousopettajien liitto, Teknisten aineiden opettajat TAO r.y., Taito Pirkanmaa ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Kotitalousopettajien liitto ry, EK, Ruokatieto Yhdistys ry, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry, Marttaliitto ry

Kuvio 12. Näkemykset toimenpide-esityksestä muodostaa kansallinen rakenne kehittäjälukioverkostosta tukemaan uudistusta.

Vaikka kehittäjälukioverkostoa lähtökohtaisesti kannatettiin kansalliseksi rakenteeksi, avovastauksissa useat vastaajat toivat esille tarpeen vahvistaa verkostoa myös muilla toimijoilla. Kehittäjälukioiden määrää toivotaan lisäävän ja kehittämistehtävään toivottiin lukioiden maantieteellisestä kattavuutta. Erityislukioiden rinnalle kaivattiin ”tavallisia” lukioita. (Jyväskylän yliopisto, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Aineopettajaliitto AOL ry, Kiteen kaupunki, Kempeleen kunta, Oulun kaupunki, Lahden kaupunki, sivistystoimiala, Tammerkosken lukio, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Taito Pirkanmaa ry, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus.)

Lukioiden lisäksi kehittämisverkostoa toivottiin vahvistettavan **muiden tahojen asiantuntemuksella** ja sidosryhmien sitouttamista kehittämistyöhön pidettiin tärkeänä. Kehittämistyöhön soveltuvina toimijoina mainittiin korkeakoulut, Ylioppilastutkintotoimikunta, työelämän toimijat ja alan järjestöt, taiteen perusopetuksen tahot ja vammaisten tarpeet tuntevia organisaatioita. (Tampereen yliopisto, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, SAK ry, Teknologiateollisuus ry, Suomen Olympiakomitea, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Alajärven kaupunki, Näkövammaisten liitto ry.)

Vastaajat muistuttivat, että kansallista rakennetta kehitettäessä tulee ottaa huomioon Suomen **viralliset kielet** (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Espoon kaupunki, Helsingin kaupunki, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus).

Muutama vastaajista pohti **kehittäjälukioverkoston roolia** suhteessa muihin lukioihin. Elinkeinoelämän keskusliitto EK näki, että kehittäjälukioverkosto tulee takaamaan jatkossa esimerkiksi arvioinnin tasalaatuisuuden. Useampi kuitenkin toivoi, että verkoston rooli olisi enemmänkin lukioiden toimintaa tukevaa. Opetushallituksen keskeisestä roolista lukiodiplomien arvioinnin kehittämisessä muistutettiin. (Espoon kaupunki – SITO, Vantaan kaupunki,

Opetushallitus.) Finlands svenska lärarförbund FSL ja Koulujen Musiikinopettajat ry muistuttivat vastauksissaan, että verkoston työlle tulee mitoittaa riittävät resurssit.

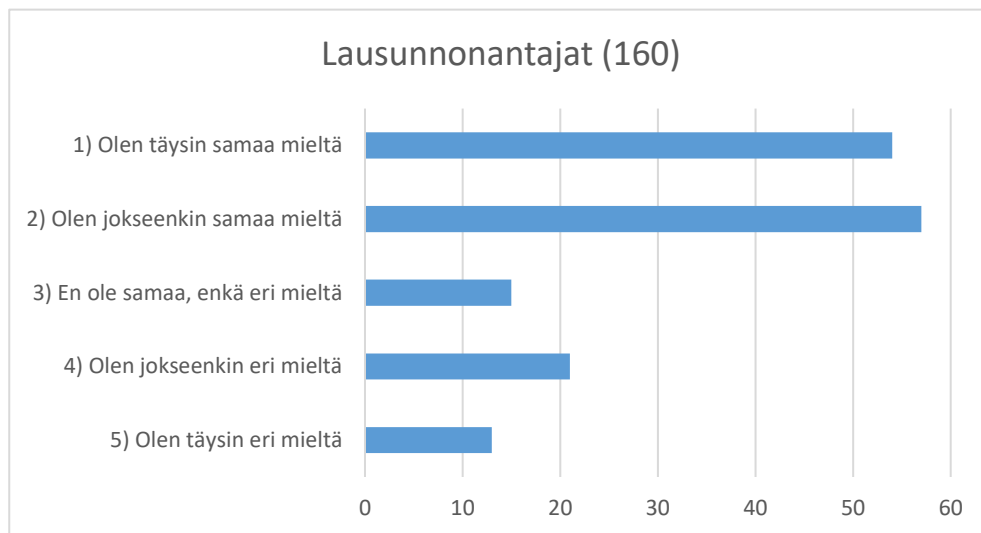
Muillekin taide- ja taitoaineille ja mahdollisesti valinnaiseksi jääville lukiodiplomeille toivotaan kehittäjälukioverkostoa. Useissa vastauksissa muistutetaan, että verkosto voisi perustua jo olemassa oleviin erityistehtävän saaneisiin lukioihin tai lukioihin, jotka ovat järjestäneet ko. lukiodiplomeja. (Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Tampereen yhteiskoulun lukio, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA), Kotitalousopettajien liitto ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Marttaliitto ry, Käsityö verkossa ry,)

Lukiodiplomijärjestelmää tulee kehittää kokonaisuutena, kunkin lukiodiplomin tarpeista lähtien. Myös koulutuksen järjestäjille vapaaehtoisten lukiodiplomien sisältöjä on kehitettävä osana lukiokoulutusta ja valinnaisten lukiodiplomien suorittamisedellytyksiä on parannettava tavoitteellisesti ja määrätietoisesti. (Opetushallitus, OAJ, Pro Lukio ry, Helsingin yliopisto, Aalto-yliopisto, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Museovirasto, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki, Teknisten aineiden opettajat TAO r.y., Helsingin yliopisto, Kotitalousopettajan opintosuunta.)

13. Kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomeissa kehittäjälukioverkosto erityistehtävälukioverkoston tuella laatisi Opetushallituksen kanssa yhteistyössä pedagogiset ratkaisut, joiden myötä lukiodiplomien suorittaminen mahdollistuisi aidosti maan jokaisessa lukiossa

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että kuvataiteen, liikunnan ja musiikin lukiodiplomeissa kehittäjälukioverkosto laatii pedagogiset ratkaisut yhdessä erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden verkoston ja Opetushallituksen kanssa. Näin lukiodiplomien suorittaminen mahdollistettaisiin aidosti maan jokaisessa lukiossa. Esitetty pedagoginen ratkaisu sisältäisi ns. pohjakurssien ja lukiodiplomikurssien toteuttamisen. Rakenne luotaisiin etä-, verkko- ja virtuaaliopetuksen keinoja hyödyntäen. Lausuntopyynnössä pyydettiin mielipidettä toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 160 vastaajaa.

Täysin samaa mieltä toimenpide-esityksistä oli 54 vastaajaa⁵⁴ ja jokseenkin samaa mieltä ilmoitti olevansa 57 vastaajaa⁵⁵. Vastaajista⁵⁶ 15 ilmoitti, ettei ole toimenpide-esityksestä samaa eikä eri mieltä. Toimenpide-esityksestä jokseenkin eri mieltä oli 21 vastaajaa⁵⁷ ja täysin eri mieltä toimenpide-esityksestä oli 13 vastaajaa⁵⁸.

Kuvio 13. Näkemykset toimenpide-esityksestä laatia kansalliset pedagogiset ratkaisut kehittäjäluokioverkoston, erityisen koulutustehtävän saaneiden lukioiden verkoston ja Opetushallituksen yhteistyönä.

⁵⁴ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Teknologiateollisuus ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Naantalin kaupunki, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Ulvilan lukio, Jyväskylän normaalikoulu, Kangasalan kaupunki, Muuramen lukio, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Liedon kunta, Teknisten aineiden opettajat TAO r.y., SOOL ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Espoon kaupunki, Vihreä eduskuntaryhmä, Helsingin kaupunki, OAJ ry, SAK ry, TAT, STM, Taideyliopisto, Sammon keskuslukio, Tampereen yliopisto, Suomen Luokanopettajat ry, Turun yliopisto, Lapin yliopisto, Akava ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Lahden kaupunki, Vörå kommun, AOL ry, Kaarinan kaupunki, Kimitoöns gymnasium, Suomen Kuntaliitto, FSS rf, Lappeenrannan kaupunki, Suomen Lukiolaisten Liitto, Tampereen yhteiskoulun lukio, Aalto-yliopisto, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Turun AMK, Äidinkielen opettajain liitto ry, Åbo Akademi

⁵⁵ mm. KUVIS ry, Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Kontiolahden lukio, Ylöjärven kaupunki, Tulliportin normaalikoulu, Seinäjoen kaupunki, HYOL ry, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Keuruun kaupunki, Pöytyän kunta, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, Sivista ry, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Eurajoen lukio, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Alavuden kaupunki, Tammerkosken lukio, Helsingin yliopisto, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Karvi, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Modus ry, Sammon keskuslukio, Viipurin Reaalikoulu Oy, Helsingin matematiikkalukio, Teme ry, FIDEA, Saamelaiskäräjät, Finlands svenska lärarförbund FSL, Alajärven kaupunki, Helsingin seudun käsityönopettajat ry, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Suomen Rehtorit ry, Lapin ammattikorkeakoulu, Opetushallitus

⁵⁶ mm. Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Näkövammaisten liitto ry, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Suomussalmen lukio, Vammaisfoorumi ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, AMKE ry, Arene ry, Käsityö verkossa ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Kempeleen kunta

⁵⁷ mm. Oulun kaupunki, Kotitalousopettajien liitto ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Suomen kielenopettajien liitto SUKOL ry, Joensuun kaupunki, Suomen Lähilukioidistys, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Vantaan kaupunki, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Museovirasto, Aikuislukioliitto ry, Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Suomen Opiskelija Alianssi - OSKU ry, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Kuusamon kaupunki, Lapin yliopisto, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Suomen opinto-ohjaajat ry

⁵⁸ mm. Kotitalousopettajien liitto, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Ruokatieto Yhdistys ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Marttaliitto ry

Lausunnoissa todettiin, että esitetyn kaltaiset verkostot ja yhteistyö hyödyttäisi lukiodiplomien ja koko lukiodiplomijärjestelmän kehittämisessä. Esityksen mukainen toiminta takaisi tasapuolisuuden opetuksessa ja lukiodiplomien vertailtavuuden.

Avovastauksissa nostetaan kuitenkin esille huoli verkoston laajuudesta ja asiantuntemuksesta suhteessa kaavailtuun tehtävään.

Verkoston tehtävänkuva haluttiin rajata pelkästään **pedagogisten ratkaisujen innovointiin**. Arvioinnin yhdenmukaistaminen, kriteerien laadinta ja laadunvarmistus todettiin vaativaksi asiantuntijatyöksi, johon kehittäjälukijoiden osaaminen ei välttämättä riitä, ja vastuu niistä toivottiin olevan Opetushallituksella (Jyväskylän yliopisto, Oulun kaupunki). Myös Opetushallituksen vastauksessa korostettiin, että erityisen koulutustehtävän saaneiden lukiodiplomien rooli lukiodiplomijärjestelmän kehittämisessä tulisi kohdistua ensisijaisesti toimivien pedagogisten ratkaisujen innovointiin yhdessä muiden lukiodiplomien kanssa.

Kehittämistyöhön tulee **osallistaa myös muita**, ei pelkästään erityisen koulutustehtävän lukioita (Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Pro Lukio ry, Vantaan kaupunki, Pöytyän kunta). Mukaan kehittämistyöhön toivotaan erilaisia asiantuntijatahoja. Vastauksissa korostui erityisesti yhtistyä taiteen perusopetuksen, korkeakoulujen ja vammaisalan toimijoiden kanssa. (Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Oulun yliopisto, Museovirasto, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Alajärven kaupunki, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Helsingin yliopisto, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry [FIDEA], Perniön yhteiskoulu ja lukio, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Vammaisfoorumi, Näkövammaisten liitto ry.)

Mahdollisesti uudistuvan lukiodiplomijärjestelmän ei haluta rajoittavan toimivia paikallisia käytäntöjä. Kehittäjälukioverkoston ja erityisen koulutustehtävän lukiodiplomien roolin tulee pysyä sellaisena, että myös jatkossa **lukioilla on mahdollisuus tehdä ratkaisuja järjestämänsä opetuksen suhteen omista toimintaedellytyksistä**. (Vantaan kaupunki, Kuhmon kaupunki, Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Suomussalmen lukio, Kuusamon kaupunki, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Itä-Suomen yliopisto.) Taito- ja taideaineiden opetusta ei saa keskittää vain erityisen koulutustehtävän lukioihin, vaan kehittäjälukiodiplomien roolin tulee olla muiden lukiodiplomien opetus- ja ohjaustarjontaa tukevaa ja täydentävää (Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry).

Resurssitarpeen lisääntyminen huolestutti. Selvityksestä ei käynyt ilmi, millaisella rahoituksella esityksen mukainen rakenne saadaan luotua ja toiminta järjestettyä. (Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry.)

Digitalisilla ratkaisulla nähtiin mahdollistettavan kaikille opiskelijoille diplomien suorittaminen (Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, Aalto-yliopisto, Turun AMK, Äidinkielen opettajain liitto ry, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala).

Moni vastaaja kuitenkin korosti, että etä- ja verkko-opetus ei saa olla patenttiratkaisu tai kustannusten säästökeino lukiodiplomien tarjontaan. Koulutusta tulee suunnitella pedagogisesti kestävästi ja laadukkaasti. Vastauksissa muistutetaan, että etä- ja verkko-opetus eivät kaikilta osin sovellu taide- ja taitoaineiden opetukseen tai osaamisen arviointiin. Sen vuoksi lähiopetusta ei ole

mahdollista täysin korvata etäopetuksella. (Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Oulun yliopisto, Lapin yliopisto, Suomen Rehtorit ry, Suomen opinto-ohjaajat ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Kuvataideopettajat KUVIS ry, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Kempeleen kunta, Pöytyän kunta, Joensuun kaupunki/koulutuspalvelut, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, Finlands svenska lärarförbund FSL, Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu Tulliportin normaalikoulu, Tammerkosken lukio, Lempäälän lukio.) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Karvi, korosti vastauksessaan, että etäopetuksen pedagogisia ratkaisuja suunniteltaessa on otettava huomioon ja varmistettava resurssit lähiopetukselle sekä yksilöopetukselle. Etäopetuksena suoritettavan lukiodiplomin ei tulisi minkään diplomin osalta olla ainoa vaihtoehto. Vaikka etäopetus mahdollistaa opetuksen esimerkiksi sellaisissa lukioissa, joissa opetusryhmiä ei muodostu, etäopetus ei (erityisesti taito- ja taideaineissa) ole muutoin lähiopetusta kustannustehokkaampaa, toteaa Karvi.

Osa vastaajista näki etä- ja verkko-opetuksen pedagogiset ratkaisut haasteellisiksi erityisesti niissä tilanteissa, joissa **opiskelijan opiskelu edellyttää tukea** (Erilaisten oppijoiden liitto ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf, Vammaisfoorumi ry, Näkövammaisten liitto ry, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä).

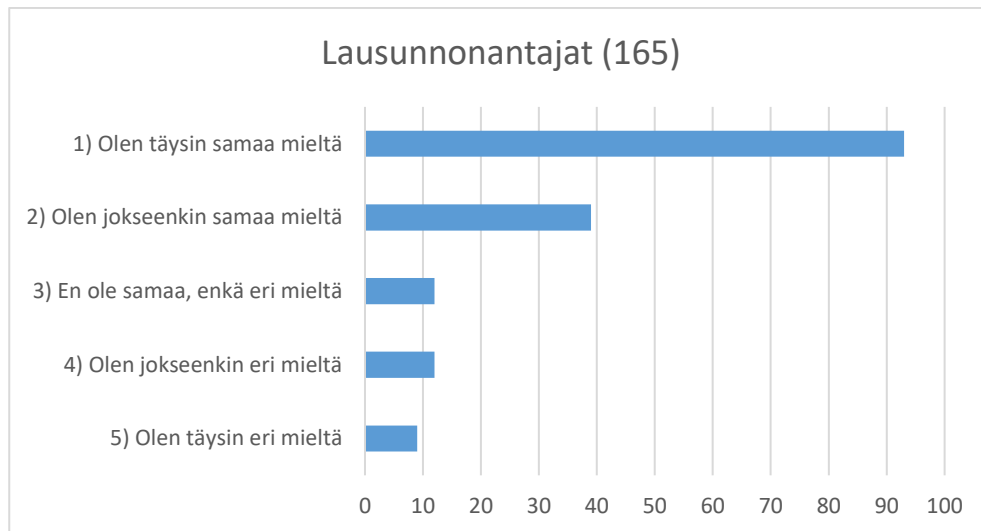
Useassa avovastauksissa toistettiin jo aiempien kysymysten yhteydessä esitetty vaatimus, että **kaikkia lukiodiplomeja tulee kehittää yhtäläisesti** riippumatta siitä, onko koulutuksen järjestäjillä diplomiin järjestämisvelvoitetta vai ei. Mikäli esityksen mukainen kehittämisverkosto otettaisiin käyttöön, tulee vastaavat verkostot luoda kaikkiin lukiodiplomeihin. (Opetushallitus, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Itä-Suomen yliopisto, Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry [FIDEA], Taito Pirkanmaa ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Käsityö verkossa ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Helsingin Kotitalousopettajat ry.)

14. Suoritetulla lukiodiplominäytöllä voisi korvata yhden ylioppilastutkinnon viidestä kokeesta

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että suoritetulla lukiodiplominäytöllä voisi jatkossa korvata yhden ylioppilastutkinnon viidestä kokeesta.

Ehdotuksen mukaan ylioppilastutkintoa suorittava kokelas voisi tehdä lukiodiplomin, äidinkieli ja kirjallisuus -kokeen sekä kolme koetta ryhmästä, johon kuuluu matematiikan-, toisen kotimaisen kielen-, vieraan kielen- ja reaaliaineen koe. Lausuntopyynnössä pyydettiin mielipidettä toimenpide-esitykseen. Lausunnon antoi 165 vastaajaa.

Toimenpide-esityksestä täysin samaa mieltä oli 93 vastaajaa⁵⁹ ja jokseenkin samaa mieltä 39 vastaajista⁶⁰. Vastaajista⁶¹ 12 ilmoitti, ettei ole toimenpide-esityksestä samaa eikä eri mieltä. Toimenpide-esityksestä jokseenkin eri mieltä oli 12 vastaajaa⁶² ja yhdeksän vastaajista⁶³ oli täysin eri mieltä.

Kuvio 14. Näkemykset toimenpide-esityksestä mahdollistaa ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla.

⁵⁹ mm. KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Jyväskylän normaalikoulu, Ylöjärven kaupunki, Tulliportin normaalikoulu, Seinäjoen kaupunki, Liedon kunta, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Suomen Vanhempainliitto ry, Taito Pirkanmaa ry, OAJ ry, Suomussalmen lukio, TAT, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, STM, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Pro Lukio ry, Taideyliopisto, Tampereen yliopisto, Helsingin yliopisto, Suomen Luokanopettajat ry, Lapin yliopisto, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Janakkalan kunta, Akava ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Vantaan kaupunki, Tammerkosken lukio, Vörå kommun, Helsingin yliopisto, Aineopettajaliitto AOL ry, Museovirasto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Itä-Suomen yliopisto, Oulun yliopisto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Modus ry, Kimitoöns gymnasium, Teme ry, FIDEA, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Saamelaiskäräjät, OSKU ry, Lappeenrannan kaupunki, Suomen Lukiolaisten Liitto, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Finlands svenska lärarförbund FSL, Alajärven kaupunki, Kastellin Urheilulukio, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Äidinkielen opettajain liitto ry, Lapin ammattikorkeakoulu, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry, Savonlinnan kaupunki, Suomen opinto-ohjaajat ry, Suomen Olympiakomitea, Åbo Akademi

⁶⁰ mm. Kiteen kaupunki, Oulun kaupunki, Ulvilan lukio, Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Sievin kunta, SOOL ry, Näkövammaisten liitto ry, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, SAK ry, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Keuruun kaupunki, Sivista ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Eurajoen lukio, Alavuden kaupunki, Joensuun kaupunki, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Vammaisfoorumi ry, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Kirkkohallitus, SAKKI ry, Sammon keskuslukio, rehtori, Maunulan yhteiskoulu, Aalto-yliopisto, Rautavaaran koulukeskus, Marttaliitto ry, Turun AMK, Suomen Rehtorit ry, Opetushallitus

⁶¹ mm. Pielaveden kunta, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, rehtorit ja lukion opettajakunta, Suomen Lähilukioyhdistys, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Käsityö verkossa ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Lapsiasiavaltuutetun toimisto

⁶² mm. Teknoliateollisuus ry, Kontiolahden lukio, Sodankylän kunta, Espoon kaupunki, Pöytyä kunta, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Kaarinan kaupunki, Kokkolan kaupunki, Jyväskylän yliopisto, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Kuusamon kaupunki, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä

⁶³ Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Kangasalan kaupunki, Kotitalousopettajien liitto, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Aikuiskieliopisto ry, Suomen Kuntaliitto, Ylioppilastutkintolautakunta

Muutama esitystä kannattanut vastaaja totesi, että uudistus vahvistaisi lukiodiplomien asemaa ja nostaisi taide ja taitoaineet ”samalle viivalle” lukion muiden oppiaineiden kanssa. (Marttaliitto ry, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Taito Pirkanmaa ry, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Vihreä eduskuntaryhmä, Tammerkosken lukio, Kuusamon kaupunki, Vantaan kaupunki.)

Vaikka esitystä laajalti kannatettiin, moni avovastaus sisälsi vasta-argumentteja sekä ei-toivottuja skenaarioita uudistuksen mahdollisista vaikutuksista. Vastauksissa lueteltiin myös asioita, jotka vastaajien mielestä tuli ratkaista tai varmentaa ennen kuin uudistusta olisi mahdollista tehdä. Teemoittain mielipiteiden kirjo näyttäytyi seuraavasti:

Ylioppilaskokeen ja lukiodiplomin funktio. Uudistuneessa lukion opetussuunnitelmassa opiskelua ohjataan laaja-alaiseen, ainerajat ylittävään ja tutkimaan kannustavaan opiskeluun. Lukiodiplomi nähtiin soveltuvaksi työkaluksi tämän tyyppisen osaamisen arviointiin, sillä nykyinen ylioppilastutkinto ei juurikaan mittaa näitä taitoja. (Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Pro Lukio ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry [FIDEA], Opetushallitus, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto.)

Ylioppilaslautakunta korosti vastauksessaan ylioppilastutkinnon kokeiden ja lukiodiplomin palvelevan opiskelussa ja osaamisen arvioinnissa kuitenkin eri funktiossa. Kokelaat saavat maksutonta opetusta kaikissa ylioppilastutkinnon aineissa. Kokelailla on mahdollisuus osoittaa ylioppilaskokeissa myös muualla hankittua osaamista, kuten esimerkiksi vaihto-oppilaana saatua kielitaitoa. Lukiodiplomit puolestaan mahdollistavat opiskelijoille erityisen osaamisen ja harrastuneisuuden avulla hankittua osaamista pitkäkestoisen näytön avulla. Nykymuotoisilla lukiodiplomeilla ei ole opetussuunnitelmassa pakollisia tai valinnaisia opintoja, ja opiskelijat ovatkin hankkineet osaamisensa esimerkiksi taiteen perusopetuksessa, liikuntaharrastuksissa tai lukiokohtaisesti erityisen koulutustehtävän lukiossa.

Lukiodiplomit ovat kiinteä osa lukiokoulutusta. Jos diplomeja uudistetaan, on otettava huomioon lukiokoulutus kokonaisuutena, eikä lukiodiplomeja voi uudistaa irrallisina toimenpiteinä. Uudistusten pohjaksi toivottiin muun muassa selvitystä siitä, millainen vaikutus tulee olemaan jo tehdyillä ja vuonna 2022 ylioppilaskokeeseen tulevilla uudistuksilla. (Suomen Kuntaliitto, Ylioppilastutkintolautakunta, Suomen Rehtorit ry, Kuusamon kaupunki, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala.)

Yksilölliset opintopolut ja yhdenvertaisuus. Opiskelijoille toivotaan nykyistä parempia mahdollisuuksia rakentaa opintopolkuja opiskelijan omista lähtökohdista. Lukiodiplomi uudistus nähtiin yhtenä keinona lisätä opintojen yksilöllisyyttä. Samalla diplomien nähtiin lisäävän lukiokoulutuksen yleissivistävyyttä. (Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu Tulliportin normaalikoulu, OAJ, Akava ry Pro Lukio ry.)

Yksilöllisiä opintopolkuja vahvemmin avovastauksissa kuitenkin korostui vastaajien huoli siitä, saavatko kaikki opiskelijat yhdenvertaisia mahdollisuuksia. Yhdenvertaisuus nähtiin koulutus päätöksiä ohjaavana lähtökohtana. Esimerkiksi Lapsiasiavaltuutetun toimisto toteaa vastauksessaan, että selvityksen johtopäätöksissä esitetty lukiodiplomien aseman vahvistaminen ja

ehdotus lukiodiplomin liittämisestä osaksi yo-tutkintoa edellyttää kiinnittämään erityistä huomiota yhdenvertaisuus- ja saavutettavuuskysymyksiin.

Esille nostettiin muun muassa huoli kaksoistutkinnon suorittajista, aikuislukiodien opiskelijoista, ruotsinkielisistä opiskelijoista ja erityistä tukea tarvitsevista. Myös eri puolilla Suomea asuvien opiskelijoiden yhtäläinen mahdollisuus opiskeluun nousi esille vastauksissa. (Helsingin yliopisto, Suomen Kuntaliitto, Suomen Rehtorit ry, Aikuislukiodien Rehtorit AiRe ry, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Akava ry, OAJ, Sivista, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, SAK ry, Vammaisfoorumi ry.)

Ylioppilaskokeet ja korkea-asteen opiskelijavalinnat. Ylioppilastutkinto uudistuu ja jatkossa pakollisten ylioppilaskokeiden määrä nousee neljästä viiteen. Vastauksissa ennakoitiin uudistuksen vaikutuksia. Nähtiin, että ylioppilaskokeen korvaaminen lukiodiplomilla voisi jatkossa helpottaa opiskelijoiden työmäärää ja lisätä hyvinvointia. (Vantaan kaupunki, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Tampereen yliopisto.) Toisaalta uudistuksen katsottiin johtavan opiskelijoiden työmäärän kasvamiseen. Näkemystä perusteltiin ylioppilaskokeiden arvosanojen lisääntyneellä merkityksellä jatko-opintojen opiskelijavalinnoissa. Pidettiin todennäköisenä, että lukiodiplomin suorittamisesta huolimatta opiskelijoilla olisi paineita suorittaa jatkossakin viisi ylioppilaskoetta. (Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf, Jyväskylän yliopisto, Opetusalan järjestö OAJ, Suomen Kuntaliitto.)

Diplomien kytkeminen ylioppilastutkintoon ja niiden kehittäminen rinnasteiseksi kirjoitettavien ylioppilasaineiden kanssa parantaisi diplomien laatua, lisäisi diplomien arvostusta ja niiden merkitystä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. (Opetushallitus, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Talous ja nuoret TAT, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry.) Kuitenkin taide- ja taitoaloilla opiskelijavalinnoissa jatkossakin valintakokeilla nähdään suuri painoarvo. Diplomi voisi kuitenkin toimia esimerkiksi osana soveltuvuuden arviointia. Lukiodiplomeja toivottiin kehitettävän sisällöllisesti opiskelijoita kiinnostavaan suuntaan ei vain opiskelijavalintoja silmällä pitäen (Jyväskylän yliopisto). Ennen kuin lukiodiplomeja markkinoidaan opiskelijoille ylioppilaskoetta korvaavana vaihtoehtona, on diplomien todellinen merkitys opiskelijavalinnoissa selvitettävä. Riskinä on, että ylioppilaskokeen lukiodiplomillaan korvaavat saattavat jäädä huonompaan asemaan kuin ne, jotka kirjoittavat viisi ainetta. (Nuorisotutkimusseura ry, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Aalto-yliopisto.)

Arviointi sekä arvioinnin uusiminen ja oikaisumenettely. Ylioppilastutkintolautakunta vastauksessaan kiteytti usean vastaajan näkemyksen siitä, että lukiodiplomin saattaminen vertailukelpoiseksi ylioppilastutkinnon kanssa on haastavaa toteuttaa. Lukiodiplomien tasapuolinen ja yhdenmukainen arvostelu edellyttäisi arviointikriteereiden sekä arviointimenetelmien uudistamista. Lisäksi edellytettäisiin ulkopuolisten, riippumattomien, arvioijien kouluttamista ja sitouttamista arviointiin ja arviointikriteereihin sekä jatkuvaa järjestelmän ylläpitoa ja arvioinnin tasalaatuisuuden varmistamista. (Suomen Kuntaliitto, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, Vörå kommun, Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Pöytyän kunta, Teknologiateollisuus ry.)

Lisäksi esiin nousivat opiskelijan oikeusturvakysymykset. Ylioppilastutkintolautakunta muistutti vastauksessaan, että lukiodiplomien suorittajille tulisi taata mahdollisuus käyttää lain takaamia oikeusturvakeinoja. Ylioppilastutkinnossa käytettyjä kokelaisten oikeusturva liittyy mm. tutkintokokeiden uusimismahdollisuuteen (uusien näyttöjen antaminen osaamisesta) sekä annetun näytön osalta oikaisuvaatimuksen jättämiseen. Oikaisuvaatimusta käsittelee vähintään kaksi sensoria, jotka eivät ole kokelaan koetta aiemmin arvostelleet. Erityisesti pohdittiin sitä, miten hylätty arvioinnin saanut lukiodiplomi olisi mahdollista suorittaa ja arvioida uudelleen. Myös diplomisuorituksen tai sen arvioinnin uusiminen mietitytti (Helsingin yliopisto, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Suomen Rehtorit ry).

Aikataulu. Muutamat vastaajista esittivät huolensa uudistuksen ehdotetusta aikataulusta. Uudistuksen laadukas läpivienti edellyttäisi asian selvittelyä ja esitetty aikataulu tuntui kiireiselle (Opetushallitus, Teknologiateollisuus ry). Suomen Rehtorit ry toteaa, että opiskelijoiden yhdenvertaisuuteen ja oikeusturvaan liittyviä asioita olisi tarkasteltava tarkemmin sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen näkemyksiä selvitettävä laajemmin ennen kuin tehdään merkittäviä muutoksia lukiolakiin ja ylioppilastutkintolakiin.

15. Ylioppilastutkintotodistukseen tulisi kirjaus siitä, että kokelas on korvannut yhden edellytettävistä ylioppilasaineista lukiodiplomilla

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että jatkossa ylioppilastutkintotodistukseen kirjattaisiin se, että kokelas on korvannut yhden edellytetyistä ylioppilasaineista lukiodiplomilla. Lukiodiplomista kokelas saisi oman lukion antaman erillisen todistuksen. Lukiodiplomin suoritus olisi siis jatkossa ylioppilastutkintotodistuksen liitteenä, ei enää liitteenä päättötodistuksessa. Lausuntopyynnössä pyydettiin mielipidettä toimenpide-esitykseen. Lausunnon antoi 165 vastaajaa.

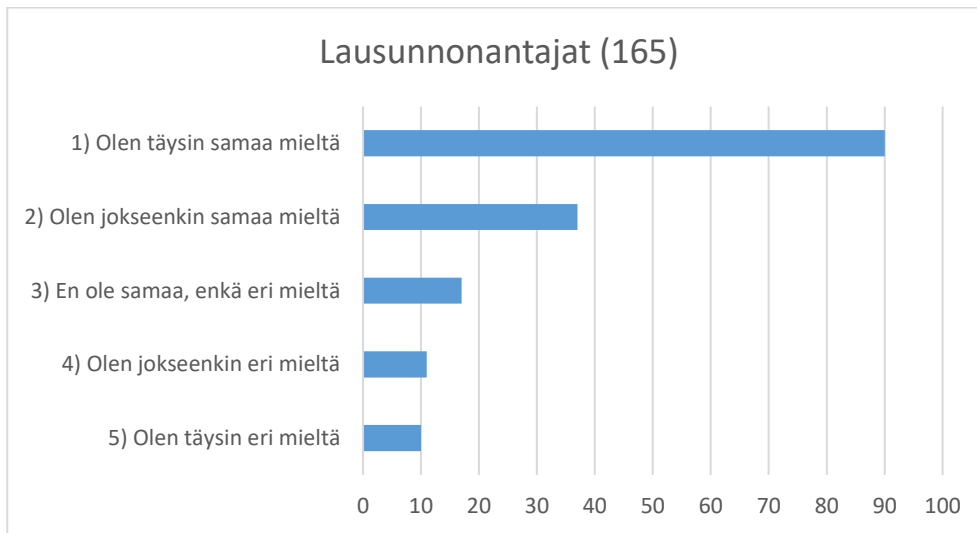
Vastaajista⁶⁴ 90 oli täysin samaa mieltä toimenpide-esityksistä ja jokseenkin samaa mieltä oli 37 vastaajaa⁶⁵. Vastaajista⁶⁶ 17 ilmoitti, ettei ole toimenpide-esityksestä samaa eikä eri mieltä.

⁶⁴ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Jyväskylän normaalikoulu, Ylöjärven kaupunki, Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, SOOL ry, Helsingin kaupunki, OAJ ry, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Taideyliopisto, Sammon keskuslukio, Alavuden kaupunki, Helsingin yliopisto, Lapin yliopisto, Akava ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Lapin yliopisto, Tammerkosken lukio, AOL ry, Itä-Suomen yliopisto, Oulun yliopisto, Modus ry, Teme ry, Lappeenrannan kaupunki, Lapin yliopisto, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Äidinkielen opettajain liitto ry, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry

⁶⁵ mm. Oulun kaupunki, Ulvilan lukio, Yrkeshögskolan Arcada, Sivista ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Eurajoen lukio, Tampereen yliopisto, Helsingin yliopisto, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, SAKKI ry, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Viipurin Reaalikoulu Oy, Helsingin matematiikkalukio, TPO ry, Aalto-yliopisto, Turun AMK

⁶⁶ mm. Teknologiateollisuus ry, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, SUKOL ry, Suomen Lähilukioyhdistys, Vammaisfoorumi ry, Kaarinan kaupunki, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Arene ry, Opetushallitus

Jokseenkin eri mieltä toimenpide-esityksestä oli 11 vastaajaa⁶⁷ ja täysin eri mieltä kymmenen vastaajaa⁶⁸.

Kuvio 15. Näkemykset toimenpide-esityksestä lisätä ylioppilastodistukseen kirjaus ylioppilaskokeen korvaavasta lukiodiplomista.

Suoritettujen lukiodiplomien liittämistä ylioppilastodistuksen liitteeksi perusteltiin muun muassa sillä, että näin diplomien ja laajemminkin taide- ja taitoaineiden arvostus ja painoarvo lisääntyisi (Kuhmon kaupunki, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry Vihreä eduskuntaryhmä). Osa vastaajista näkisikin lukiodiplomien sisältyvän varsinaiseen ylioppilastutkintotodistukseen eikä vain sen liitteeksi (Kokkolan kaupunki, Kiteen kaupunki, Helsingin yliopisto, Suomen opinto-ohjaajat ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry).

Lukiodiplomien merkintää ylioppilastutkintotodistukseen toivottiin muun muassa siksi, että sen nähtiin olevan keskeinen muutos, joka edistää lukiodiplomin hyödynnettävyyttä jatko-opintojen opiskelijavalinnoissa (Ulvilan lukio, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi). Korkeakoulujen vastausten perusteella opiskelijavalintoja ajatellen olennaiselta vaikutti se, että suoritukset saadaan kirjattua digitaaliseen suoritusrekisteriin (Yrkeshögskolan Arcada, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry).

Osa opiskelijoista ei suorita lukio-opintoja siinä määrin, että saisi päättötodistusta. Osa taas jää vaille ylioppilastutkintotodistusta. Pohdittiin, miten näiden opiskelijoiden lukiodiplomisuoritukset kirjattaisiin todistuksiin. (Ylioppilastutkintolautakunta, Kontiolahden lukio, Taito Pirkanmaa ry.) Muutamat vastaajat nostavat esille sen, että opiskelijoiden tulee saada yhtäläisesti todistus kaikista lukiodiplomisuorituksistaan. Näin myös niissä tapauksissa, joissa diplomi ei korvaisi ylioppilaskoetta tai suoritettu diplomi olisi koulutuksen järjestäjän vapaaehtoisesti tarjoama. (OAJ, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus Aalto-

⁶⁷ mm. Kontiolahden lukio, Sodankylän kunta, Pielaveden kunta, Koulutuskuntayhtymä Tavastia, Vörå kommun, Kokkolan kaupunki, Jyväskylän yliopisto, Kuusamon kaupunki, Suomen Rehtorit ry, Suomen opinto-ohjaajat ry

⁶⁸ mm. Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Kangasalan kaupunki, Kotitalousopettajien liitto, Espoon kaupunki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Aikuislukoliitto ry, Suomen Kuntaliitto, Ylioppilastutkintolautakunta

yliopisto, Kotitalousopettajien liitto, Nuorisotutkimusseura ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto.)

Tämänhetkistä jakoa lukion päättötodistuksen ja ylioppilastutkintotodistuksen välillä pidettiin selkeänä. Osa vastaajista kummasteleekin esitystä, sillä siinä sekoittuivat todistusta antavien tahojen roolit osaamisen arvioinnissa ja arvioinnin dokumentoinnissa (Suomen Rehtorit ry, Jyväskylän yliopisto, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Pöytyän kunta, Espoon kaupunki – SITO, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto.) Ylioppilastutkintolautakunta muistuttaa, ettei se voi antaa lukiodiplomitodistusta ylioppilastutkintotodistuksen liitteenä, ellei ylioppilastutkintolautakunta vastaa lukiodiplomien arvostelusta ja todistusten antamisesta. Todistuksen liitteet ovat hallinnollisesti samaa kokonaisuutta varsinaisen todistuksen kanssa.

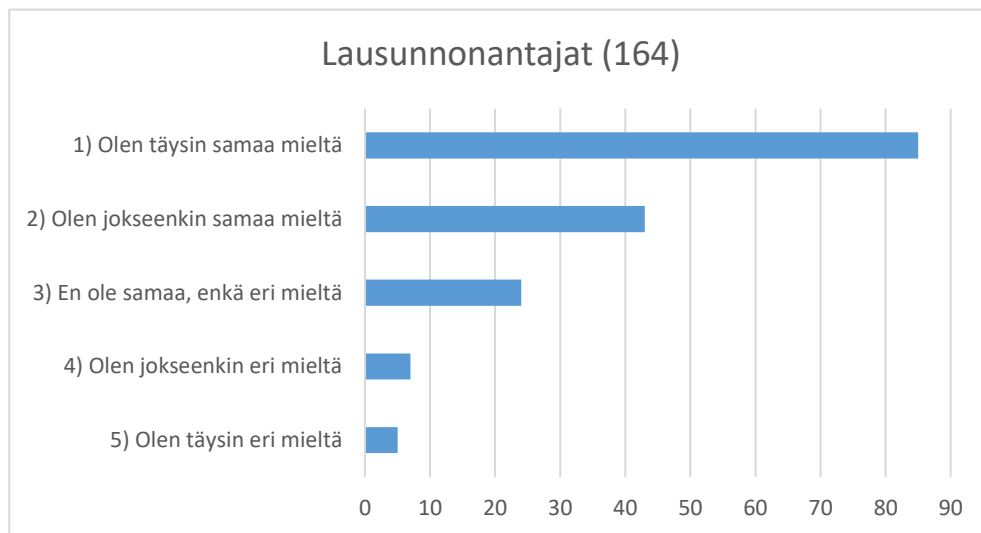
Helsingin kaupungin, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala ehdottaa, että lukiodiplomitodistus olisi hyvä saada Opetushallituksesta.

Osassa vastauksissa muistutetaan, että todistusten sisältöä koskevat ratkaisut voidaan käytännössä tehdä vasta siinä vaiheessa, kun on olemassa ratkaisut siitä, millainen asema lukiodiplomeilla on suhteessa ylioppilastutkintoon ja kuka vastaa arvioinnista (Opetushallitus, Suomen Kuntaliitto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK).

16. Lukiodiplomien tuominen osaksi ylioppilastutkintoa edellyttää voimakasta lukiodiplomien arvioinnin kehittämistä

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että lukiodiplomien tuominen osaksi ylioppilastutkintoa edellyttää voimakasta lukiodiplomien arvioinnin kehittämistä ja edellyttää kansallisen mallin luomista lukiodiplomien arviointiin. Kohdassa esitetään, että arviointia kehitetään Opetushallituksen johdolla yhteistyössä ylioppilastutkintolautakunnan, korkeakoulujen sekä kehittäjälukiodiplomien kanssa. Lähtökohtana olisi, että lukiodiplomien arviointiin otetaan oppilaitoksen ulkopuolinen arvioija, joka määräytyy perustettavan kansallisen arviointiverkoston kautta. Lausuntopyynnössä pyydettiin mielipidettä toimenpide-esitykseen. Lausunnon antoi 164 vastaajaa.

Täysin samaa mieltä toimenpide-esityksistä oli 85 vastaajaa⁶⁹ ja jokseenkin samaa mieltä oli 43 vastaajaa⁷⁰. 24 vastaajista⁷¹ ilmoitti, ettei ole toimenpide-esityksestä samaa eikä eri mieltä. Toimenpide-esityksestä jokseenkin eri mieltä oli seitsemän vastaajaa⁷² ja täysin eri mieltä oli viisi vastaajaa⁷³.

Kuvio 16. Näkemykset toimenpide-esityksestä kehittää lukiodiplomien arviointia ja kansallista mallia siten, että diplomit ovat tuotavissa osaksi ylioppilastutkintoa.

⁶⁹ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Naantalın kaupunki, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Seinäjoen kaupunki, Sievin kunta, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Helsingin kaupunki, Suomussalmen lukio, Keuruun kaupunki, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Taideyliopisto, Alavuden kaupunki, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Suomen Luokanopettajat ry, Turun yliopisto, Lapin yliopisto, Joensuun kaupunki, Lempäälän lukio, Janakkalan kunta, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Vantaan kaupunki, Lahden kaupunki, Tammerkosken lukio, Helsingin yliopisto, Kaarinan kaupunki, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Oulun yliopisto, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Modus ry, Finlands Svenska Skolungdomsförbundet FSS rf, Kuusamon kaupunki, Lapin yliopisto, Suomen Lukiolaisten Liitto, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Tampereen yhteiskoulun lukio, Aalto-yliopisto, Rautavaaran koulukeskus, Suomen Rehtorit ry, Äidinkielen opettajain liitto ry, Lapin ammattikorkeakoulu, Savonlinnan kaupunki, Kempeleen kunta, Åbo Akademi

⁷⁰ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Teknologiateollisuus ry, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Eurajoen lukio, Pro Lukio ry, Tampereen yliopisto, Koulutuskuntayhtymä Tavastia, Akava ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Auno ja Mauri Riutun säätiö sr, Kuhmon kaupunki, Aineopettajaliitto AOL ry, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Kokkolan kaupunki, Sammon keskuslukio, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu, Teme ry, FIDEA, OSKU ry, Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry, AMKE ry, Alajärven kaupunki, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Turun AMK, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Opetushallitus

⁷¹ mm. Sodankylän kunta, Näkövammaisten liitto ry, Pöytyän kunta, Kotitalousopettajien liitto ry, Sammon keskuslukio, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Suomen Lähilukioyhdistys, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Vammaisfoorumi ry, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, SAKKI ry, Aikuiskoululiitto ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry

⁷² mm. Oulun kaupunki, Espoon kaupunki, Sivista ry, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Suomen opinto-ohjaajat ry

⁷³ mm. Muuramen lukio, Vörå kommun, Suomen Kuntaliitto, Ylioppilastutkintolautakunta

Vastaajat korostivat, että nimenomaan arviointiin liittyvät kysymykset ovat lukiodiplomijärjestelmän keskeisin haaste, ja niiden ratkaisu edellyttää huolellista suunnittelua (Aalto-yliopisto, Sievin kunta, Pro Lukio). Melko laajasti tuotiin esille, että nykyisellään lukiodiplomien tasapuolinen arviointi ja arviointien vertailtavuus eivät toimi. Vaikka nyt käytössä olevan lukiodiplomijärjestelmän kehittämistä nykyisestä myös kannatettiin (Oulun kaupunki, Koulujen Musiikinopettajat ry), pääosin kuitenkin avovastauksissa liputettiin uudenlaisen järjestelmän puolesta (Kangasalan kaupunki). Lukiodiplomien arvioinnin tasapuolisuuden ja vertailtavuuden parantaminen nousi esille useissa vastauksissa. Lisäksi arvioinnin uudistaminen nähtiin ehtona sille, että lukiodiplomit olisi mahdollista ottaa huomioon ylioppilastutkinnossa (Helsingin yliopisto, Akava ry, Pielaveden kunta, Suomen Luokanopettajat ry, Turun AMK). Arvioinnin vertailtavuuden vaade nähtiin myös edellytyksenä sille, että lukiodiplomit olisivat hyödynnettävissä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa (Ulvilan lukio, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY).

Yhtäältä korostettiin, että arvioinnin vertailtavuus kytkeytyy yhtenäisiin arvioinnin kohteisiin ja kriteereihin. Toisaalta arvioinnin luotettavuuden katsottiin olevan riippuvainen ulkopuolisista arvioijista.

Arvioinnin vertailtavuuden parantaminen arvioinnin kohteita ja kriteereitä yhtenäistämällä.

Vastaajat toivoivat opetussuunnitelmia kehitettävän siten, että lukiodiplomien arviointiperusteet selkeytyisivät ja yhtenäistyisivät (Turun AMK, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry). Arvioinnin yhtenäistämisen ei kuitenkaan pidä rajoittaa suoritushaasteita ja kangistaa järjestelmää siten, että diplomien suorittamisesta tuleekin opiskelijoille kohtuuttoman haasteellista (Koulujen Musiikinopettajat ry, Nuorisotutkimusseura ry).

Arvioinnin luotettavuuden parantaminen riippumattomilla arvioijilla. Arvioinnissa tulisi tavoitella nykyisten ylioppilastutkintokokeiden kaltaista arviointikäytäntöä, jossa oppilaitosten tekemä arviointi varmistetaan ulkopuolisella riippumattomalla arvioijalla. Tätä pidettiin nimenomaan takeena sille, että lukiodiplomit voitaisiin rinnastaa muihin ylioppilastutkinnon suorituksiin. Vastaukset välillisesti viestivät siitä, että riippumaton arvioija lisää arviointituloksen luotettavuutta. (Suomen Lukiolaisten Liitto, Kirkkohallitus, Helsingin yliopisto, Tampereen yliopisto, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, OAJ, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.)

Osa vastaajista kuitenkin empi sitä, takaako ulkopuolisten arvioijien käyttö käytännössä riippumattoman arvioinnin. Jos ulkopuolisen arvioijan tulisi vastata ylioppilastutkintolautakunnan sensoria, voidaanko esimerkiksi toisesta lukiosta valittua arvioijaa verrata sensoriin. Toisaalta täysin ulkopuolisten arvioijien haasteena nähtiin puutteellinen arviointiosaaminen. (Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Suomen Rehtorit ry, Ylioppilastutkintolautakunta, Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu Tulliportin normaalikoulu.)

Resurssit. Opetuksen järjestäminen, arvioinnin toteuttaminen ja muu järjestelmään liittyvä hallinnointi lisäävät lukiodiplomien suorittamisen kustannuksia. Vastauksissa varmistellaan, että tarvittavien resurssien määrä on selvillä ja että julkinen rahoitus kattaa niin järjestelmän

kehittämisestä, toimeenpanosta kuin toteuttamisestakin syntyvät kulut. Liian raskasta järjestelmää ei pidä tehdä. Laskelmissa tulee ottaa huomioon myös se, että diplomien suorittamisen tulee olla oppivelvollisille maksutonta. (Jyväskylän yliopisto, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Joensuun kaupunki/koulutuspalvelut, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Espoon kaupunki – SITO, Ylioppilastutkintolautakunta, Opetushallitus.)

Laatutyön hengessä myös arviointia tulee evaluoida ja tulosten pohjalta kehittää. Arvioijien tekemää osaamisen arviointia tulee järjestelmän puitteissa suunnitelmallisesti arvioida. (Vantaan kaupunki, Marttaliitto ry.)

Arviointiverkosto. Monessa vastauksessa käsiteltiin sitä, millaisia tahoja tulisi olla mukana arvioinnin kehittämisessä ja kansallisessa arviointiverkostossa. Nähtiin, että arviointia pitää kehittää laajassa sidosryhmien muodostamassa verkostossa (Suomen Luokanopettajat ry, Pro Lukio ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus). Verkostolta toivottiin muun muassa maantieteellistä kattavuutta. Opetushallituksen, ylioppilastutkintolautakunnan, korkeakoulujen sekä kehittäjälukioiden lisäksi arvioinnin kehittämiseen toivottiin mukaan muita lukiota, pedagogisia ainejärjestöjä, alan työelämää, opettajajärjestöjä ja opettajankouluttajia. (Perniön yhteiskoulu ja lukio, Kuhmon kaupunki, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, Tampereen yhteiskoulun lukio, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Helsingin seudun käsityönopettajat ry, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Aineopettajaliitto AOL ry, OAJ.)

Monella lukiodiplomin suorittajan taustalla on opinnot taiteen perusopetuksessa. Vastaajat pitivätkin tärkeänä, että lukiodiplomijärjestelmän ja erityisesti arvioinnin kehittämisessä mukana tulisi olla **taiteen perusopetuksen edustajat** (Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Sivistystyönantajat - Sivista ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Alajärven kaupunki).

Kehittämistyö tulee tehdä reaaliajassa myös ruotsiksi. Ei riitä, että ruotsinkielinen käännös saadaan myöhemmin. Ruotsinkielisiä lukioita varten on luotava kansalliset rakenteet ja verkostot. (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto). Kehittämistyöhön tulee ottaa mukaan myös vammaisten opiskelijoiden etua ajavia tahoja (Näkövammaisten liitto ry, Vammaisfoorumi ry).

Arviointiasteikko ja arviointikäytänteet. Lukiodiplomien arvioinnissa käytettävää arviointiasteikkoa tulee vielä miettiä niin, että se palvelisi osaamisen arviointia taide- ja taitoaineissa (Helsingin yliopisto, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio). Muistutettiin haasteista, joita käytännön arviointitilanteissa syntyy. Esille nostettiin muun muassa opiskelijoiden tasavertainen ja luotettava etäarviointi, näytön kirjallisen osion suhde osaamisen monipuoliseen osoittamiseen, taide- ja taitoaineiden ominaispiirteiden huomioon ottaminen näyttötilanteissa ja oppilaitoksen ulkopuolella suoritettavat näytöt (Helsingin yliopisto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry [FIDEA]).

Ehdotettiin, että lukiodiplomia vastaan voisi myöntää esimerkiksi osaamismerkkin, jonka pystyisi linkittämään sähköiseen ansioluetteloon (Talous ja nuoret TAT).

Arvioinnin kehittäminen kaikissa lukiodiplomeissa. Toistettiin toive, että kaikkia lukiodiplomeja tulisi myös arvioinnin osalta kehittää yhtäläisesti (Opetushallitus, Käsityö verkossa ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry, [FIDEA]) Ruokatieto Yhdistys ry).

17. Korkeakouluille tulee tarjota nykyistä enemmän tietoa koko lukiodiplomijärjestelmästä

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että korkeakouluille tarjotaan nykyistä enemmän tietoa koko lukiodiplomijärjestelmästä. Lukiodiplomien kehittämisessä tulisi jatkossa kuulla korkeakoulujen näkemyksiä ja tarpeita aiempaa enemmän, jotta korkeakoulut voivat tulevaisuudessa hyödyntää lukiodiplomeja nykyistä paremmin. Lausuntopyyntöä pyydettiin mielipidettä toimenpide-esitykseen. Lausunnon antoi 170 vastaajaa.

Täysin samaa mieltä toimenpide-esityksistä oli 119 vastaajaa⁷⁴ ja jokseenkin samaa mieltä 42 vastaajaa⁷⁵. Vastaajista kolme⁷⁶ ilmoitti, ettei ole samaa eikä eri mieltä toimenpide-esityksestä. Toimenpide-esityksestä jokseenkin eri mieltä oli neljä vastaajaa⁷⁷ ja täysin eri mieltä kolme vastaajaa⁷⁸.

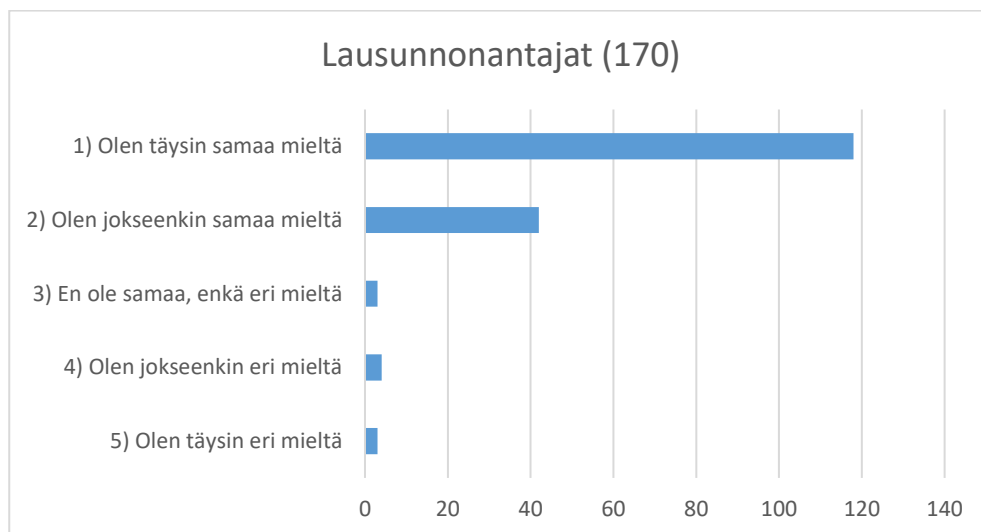
⁷⁴ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Oulun kaupunki, Ulvilan lukio, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Vihreä eduskuntaryhmä, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, rehtorit ja lukion opettajakunta, Kaarinan kaupunki, Modus ry, Saamelaiskäräjät, Finlands svenska lärarförbund FSL, Suomen Olympiakomitea, Opetushallitus, Åbo Akademi

⁷⁵ mm. Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Kontiolahden lukio, Yrkeshögskolan Arcada, Historian ja yhteiskuntaopin, opettajien liitto HYOL ry, Lempäälän lukio, Suomen Lähilukioyhdistys, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Suomen Opiskelija Allianssi - OSKU ry, Suomen Opiskelijakuntien liitto SAMOK ry, Kastellin Urheilulukio, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä

⁷⁶ Aikuislukuliitto ry, Suomen Kuntaliitto, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto SAKKI ry

⁷⁷ Kempeleen kunta, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Teknologiateollisuus ry, Kangasalan kaupunki

⁷⁸ mm. Suomen ylioppilaskuntien liitto ry

Kuvio 17. Näkemykset toimenpide-esityksestä tarjota korkeakouluille nykyistä enemmän tietoa lukiodiplomijärjestelmästä.

Valtaosa vastaajista kannatti esitystä. Nähtiin, että tietämystä lukiodiplomeista tulee korkeakouluissa lisätä ja lukiodiplomeja tulisi kehittää yhteistyössä korkeakoulujen kanssa. Tämän nähtiin edistävän sitä, että lukiodiplomeja voitaisiin hyödyntää nykyistä laajemmin opiskelijavalinnoissa (Porkkalan lukio, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen Opiskelijakuntien liitto SAMOK ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry, Pro Lukio ry, Akava ry, OAJ, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Käsityö verkossa ry, Kokkolan kaupunki, Helsingin kaupunki, Lappeenrannan kaupunki, UNIFI ry, Itä-Suomen yliopisto, Janhonen-Abruquah Hille, Tommi Mäki, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Teknologiateollisuus ry, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Helsingin yliopisto, Turun AMK, Aalto-yliopisto).

Muutamassa vastauksessa muistutettiin, että jo nykytilanteessakin lukiodiplomeja on hyödynnetty joissakin korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa (Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki).

Toisaalta nähtiin, että lukiodiplomien kehittämisen tarkoitusta ja tavoitetta tulisi selkeyttää. Lukiodiplomeja ei tule kehittää vain jatko-opintojen opiskelijavalintojen ehdoilla. (Lempäälän lukio, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Vantaan kaupunki, Tampereen yhteiskoulun lukio.) Suomen Kuntaliitto esittikin, että Opetushallitus voisi tiivistää yhteistyötä korkeakoulujen kanssa lukiodiplomien kehittämiseksi. Tässä yhteydessä pitäisi myös arvioida se, mitä tarkoitusta varten diplomien kehittäminen on tarpeen.

Vaikka yhteistyö lukiodiplomien kehittämiseksi saa laajalti kannatusta, muutamat vastaajat tuovat esille, ettei kehittämisprosessilla muuteta korkeakoulujen autonomista päätäntävaltaa. Jatkossakin ne tekevät ratkaisunsa opiskelijavalintoihin liittyen omien tarpeidensa pohjalta. Kaikilla aloilla ei diplomien hyödyntämistä opiskelijavalinnoissa nähdä järkevänä. (Suomen yliopistojen, rehtorineuvosto UNIFI ry, Tampereen yliopisto.)

Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liiton vastauksessa muistutetaan, että lukio-opiskelun rinnalla moni opiskelija opiskelee taiteen perusopetuksessa. Käytässä korkeakoulujen kanssa keskustelija lukiodiplomien hyödyntämisestä opiskelijavalinnoissa, myös taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän päättötodistuksen asema tulisi ottaa huomioon. Koulujen Musiikinopettajat ry muistutti, että esimerkiksi musiikkialalla korkeakouluopintoihin tarvittavaa osaamista hankintaan säännönmukaisesti lukio-opintojen ulkopuolelta.

Lukiolaisten ainevalintoihin vaikuttaa se, edistävätkö valinnat jatko-opintoihin pääsyä. Ennen kuin lukiodiplomeja ja esityksen edellyttämiä laajempia muutoksia lukiokoulutukseen tehdään tai opiskelijoille viestitään diplomien eduista opiskelijavalinnoissa, tulee korkeakouluilta olla varmistus muutosten vaikutuksesta opiskelijavalintoihin. (OAJ, Aikuislukiodien Rehtorit AiRe ry, Nuorisotutkimusseura ry.)

Uudistusta tehtäessä tulee kuulla nuoria ja arvioida ratkaisuja nuorten hyvinvointia silmällä pitäen (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Kuhmon kaupunki).

18. Esitetyt toimenpide-ehdotukset luovat edellytyksiä lukiodiplomien paremmalle hyödyntämiselle korkeakoulujen opiskelijavalinnassa

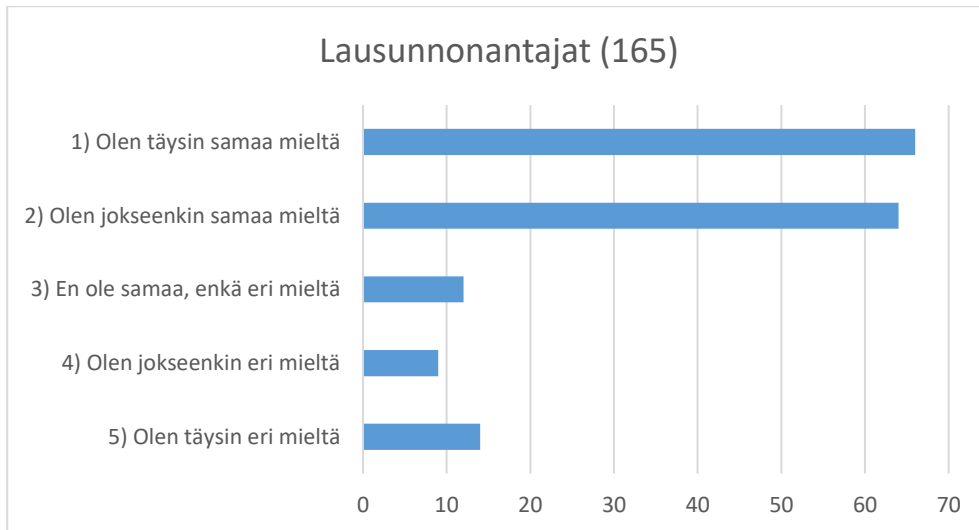
Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Selvitysryhmä esittää väittämän, että selvityksessä esitellyt toimenpide-ehdotukset luovat edellytyksiä lukiodiplomien nykyistä paremmalle hyödyntämiselle korkeakoulujen opiskelijavalinnassa. Lausuntopyynnössä pyydettiin mielipidettä väittämästä. Lausunnon antoi 165 vastaajaa.

Täysin samaa mieltä toimenpide-esityksistä oli 66 vastaajaa⁷⁹ ja jokseenkin samaa mieltä oli 64 vastaajaa⁸⁰.

⁷⁹ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Naantalin kaupunki, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Kiteen kaupunki, Oulun kaupunki, Jyväskylän normaalikoulu, Ylöjärven kaupunki, Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu, Seinäjoen kaupunki, Muuramen lukio, Sievin kunta, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, OAJ ry, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Taideyliopisto, Sammon keskuslukio, Koulutuskuntayhtymä Tavastia, Suomen Luokanopettajat ry, Turun yliopisto, Lapin yliopisto, Akava ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Vantaan kaupunki, Kuhmon kaupunki, Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus, Lahden kaupunki, Aineopettajaliitto AOL ry, Itä-Suomen yliopisto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Sammon keskuslukio, Kimitoöns gymnasium, Lappeenrannan kaupunki, Kuusamon kaupunki, Lapin yliopisto, Suomen Lukiolaisten Liitto, Finlands svenska lärarförbund FSL, Rautavaaran koulukeskus, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Äidinkielen opettajain liitto ry, Savonlinnan kaupunki, Kempeleen kunta, Opetushallitus, Åbo Akademi

⁸⁰ mm. Teknologisteollisuus ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Kontiolahden lukio, Kangasalan kaupunki, Sodankylän kunta, Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Espoon kaupunki, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Sivista ry, Eurajoen lukio, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Pro Lukio ry, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Tampereen yliopisto, Helsingin yliopisto, Suomen kieltenopettajien liitto, Joensuu kaupunki, Lempäälän lukio, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Suomen Lähilukioyhdistys, UNIFI ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Vammaisfoorumi ry, Helsingin yliopisto, Kaarinan kaupunki, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Modus ry, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu, Helsingin matematiikkalukio, SAMOK ry,

Vastaajista⁸¹ 12 ilmoitti, etteivät olleet toimenpide-esityksestä samaa eivätkä eri mieltä. Toimenpide-esityksestä jokseenkin eri mieltä oli yhdeksän vastaajaa⁸² ja täysin eri mieltä 14 vastaajaa⁸³.

Kuvio 18. Näkemykset väittämästä, että kuvatuilla toimenpide-ehdotuksilla luodaan nykyistä paremmat edellytykset hyödyntää lukiodiplomeja korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa.

Lukiodiplomien kehittämiseksi ja niiden hyödynnettävyyden lisäämiseksi opiskelijavalinnoissa, toivotaan vielä laajempaa tarkastelua ennen kuin uudistuksia tehdään. Erityisesti korkeakoulujen kanssa tulisi käydä vuoropuhelua siitä, millä tavoin ne näkevät opiskelijavalintoja kehitettävän. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Suomen Opiskelijakuntien liitto SAMOK ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Pöytyän kunta, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Nuorisotutkimusseura ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry [FIDEA].)

Vastauksissa limittyy se, millä tavalla diplomien suorittajien osaamisen arviointia kehitetään, millaiseksi diplomien suhde ylioppilastutkintoon muodostuu ja millä tavoin korkeakoulut näkevät tarpeelliseksi kehittää omaa opiskelijavalintaansa. Oman kokonaisuutensa muodostavat kysymykset diplomien alakohtaisuudesta ja kaikille opiskelijoille opiskelun mahdollistava tarjonta.

Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Aalto-yliopisto, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Arene ry, Turun AMK, Suomen Rehtorit ry, Lapin ammattikorkeakoulu, Suomen opinto-ohjaajat ry
⁸¹ mm. Arcada, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Pöytyän kunta, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, SAKKI ry, Aikuislukioliitto ry, Suomen Kuntaliitto

⁸² mm. Jyväskylän yliopisto, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA), OSKU ry, AMKE ry, Helsingin seudun käsityöopettajat ry

⁸³ mm. Kotitalousopettajien liitto ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Ruokatieto Yhdistys ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry

Osaamisen arviointi. Helsingin yliopiston vastauksessa todettiin, että lukiodiplomien ottaminen huomioon opiskelijavalinnoissa edellyttäisi muun muassa sitä, että arviointi olisi kansallisesti yhteismitallista. Myös osa muista vastaajista korostaa vastauksessaan arvioinnin kehittämistä niin arvioinnin perusteiden kuin arvioijien riippumattomuuden osalta (Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Espoon kaupunki – SITO, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Turun yliopisto).

Lukiodiplomin rinnastaminen ylioppilaskokeisiin. Rinnastettavuutta peräänkuulutettiin, kun toivottiin 1) parannettavan diplomien arvioinnin luotettavuutta (arviointi toteutetaan ylioppilaskokeiden tapaan) (Helsingin yliopisto) tai 2) mahdollisuutta korvata diplomilla yhden ylioppilaskokeista (Pro Lukio ry). Osa vastaajista näki rinnastettavuuden myös 3) arvostukseen liittyvänä ilmiönä (ylioppilastutkintoon sisältyvät aineet ovat arvokkaampia kuin ne jotka eivät sisälly tutkintoon) (Helsingin kaupunki).

Lukiodiplomien arvioinnin rinnastamisessa ylioppilaskokeiden arviointiin ongelmallisena siksi, että arvioinnissa normaali jakauma ei toteudu. Diplomeja suorittavat ne, joilla on erityistä harrastuneisuutta alalla. (Ylioppilastutkintolautakunta.) Ylioppilastutkintolautakunnan vastauksessa muistutetaan myös, että lukiodiplomien painoarvon lisääminen opiskelijavalinnoissa tuonee mukanaan ylioppilaskokeista tuttuja lieveilmiöitä, kuten opiskelijoiden suorituspaineeet, stressin ja maksullisten valmennusten tarjonnan.

Korkeakoulujen opiskelijavalintaprosessi. Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry ja Suomen Kuntaliitto muistuttavat omissa vastauksissaan, että korkeakoulut vastaavat opiskelijavalintojen kehittämisestä autonomisen asemansa puitteissa. Korkeakoulut tuovat vastauksissaan esille, että opiskelijavalintaa on viime vuosina uudistettu. Valintaprosesseja on muun muassa yhtenäistetty ja jatkossa muutoksien tekeminen opiskelijavalintoihin ainakin joiltakin osin edellyttää korkeakoulujen välistä yhteistyötä. Muistutettiin myös siitä, että todistusvalinnan rinnalla käytössä on valintakokeita ja erillishakuja. (Turun AMK, Helsingin yliopisto.) Erityisesti kulttuurialalta tuodaan esiin näkemystä, että opiskelijoiden osaamisen vertailtavuutta ei voida rakentaa lukiodiplomijärjestelmän varaan vaan jatkossakin valintakokeilla tulee olemaan suuri merkitys opiskelijavalinnoissa (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry). Eri valintatavat mahdollistavat hakijoiden lähtötilanteen, aiemmin hankitun osaamisen ja motivaation ottamisen huomioon. Lukiodiplomilla voidaan todentaa esim. harrastuneisuutta ja erikoistumista. (Aalto-yliopisto.)

Eri väylien kautta korkea-asteelle hakeutuvien opiskelijoiden yhdenvertaisuus tulee varmistaa. Vastauksissa mainitaan muun muassa ammatillista väylää tulevat opiskelijat sekä ne, jotka ovat suorittaneet kansainvälisen ylioppilastutkinnon. (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Turun AMK, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry, Helsingin yliopisto.)

Korkeakoulujen opiskelijavalintojen kehittäminen todettiin pitkäjänteiseksi työksi, jossa ennakoitavuudella on keskeinen rooli. Mahdolliset uudistukset olisivatkin toimeenpantavissa vasta useamman vuoden päästä. Uudistuksista on kyettävä viestimään myös opiskelijoille riittävän varhaisessa vaiheessa. (Arene ry, Helsingin yliopisto, Nuorisotutkimusseura ry, Karvi.)

Toivottiin, että opiskelijat kohdattaisiin hakutilanteessa kokonaisvaltaisesti, ei vain ylioppilaskirjoitusten tulosten valossa. Kyseenalaistettiin runsaasti resursseja edellyttämän lukiodiplomiuudistuksen tarpeellisuus, jos se toteutetaan korkeakoulujen todistusvalintojen ohjaamana. Erityisesti kulttuurialalla nähtiin myös jatkossa opiskelijavalintoja tehtävän monivaiheisena prosessina. (Tekstiilikulttuuriseura, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry.)

Alakohtaisuus opiskelijavalinnoissa. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene toteaa vastauksessaan, että hakeuduttaessa jatko-opintoihin lukiodiplomien sisällöin tulisi kytkeytyä haettuun koulutusalaan. Diplomit ovat hyödynnettävissä, jos diplomien tuottamat valmiudet nähdään koulutusallalla valintatilanteessa merkityksellisenä ja vertailukelpoisina. Korkeakoulut antoivat esimerkkejä eri koulutusaloilta. (Turun yliopisto, Helsingin yliopisto, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry.)

Selvitysryhmän esitykset lukiodiplomijärjestelmän kehittämiseksi keskittyivät kuvataiteen, musiikin ja liikunnan diplomeihin. Monivaiheinen hakumenettely ja korkeakoulukohtaiset valintakokeet ovat käytössä erityisesti kulttuurialalla. Muutamissa vastauksissa nähdäänkin, että lukiodiplomien hyödyntäminen olisi joustavasti kytkettävissä osaksi kulttuurialalla käytössä olevia valinta-prosesseja. (Arene ry, Turun AMK.) Toisaalta taito- ja taideaineiden tuottaman osaaminen nähtiin olevan hyödynnettävissä laajasti eri opiskelijavalinnoissa (Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto).

Kritisoitiin, että selvityksessä opiskelijavalintoja ei tarkasteltu laajasti eri koulutus- ja toimialoilla. Todettiin myös, että ammatillisessa koulutuksessa tehtyjä suorituksia pitäisi nähdä lukiodiplomien tapaan jatko-opiskelua edistävänä osaamisena. (Suomen Lähilukioyhdistys, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Kotitalousopettajien liitto, Helsingin Kotitalousopettajat ry.)

Lukiodiplomien suorittamismahdollisuuksien yhdenvertaisuus. Muutama vastaajista nostaa esille lukiodiplomien hyödyntämisen kynnyskysymyksenä sen, tuleeko diplomien suorittamiseen kaikille opiskelijoille yhtäläiset mahdollisuudet (Suomen Lukiolaisten Liitto, Helsingin yliopisto, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry). Yhdenvertaisuudesta tulee huolehtia myös vammaisten opiskelijoiden osalta (Vammaisfoorumi ry, Näkövammaisten liitto ry).

19. Kotitalouden lukiodiplomi korvataan yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomilla

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että kotitalouden lukiodiplomi korvataan yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomilla. Lausuntopyynnössä pyydettiin mielipidettä toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 169 vastaajaa.

Täysin samaa mieltä toimenpide-esityksistä oli 34 vastaajaa⁸⁴ ja 28 vastaajaa⁸⁵ oli jokseenkin samaa mieltä. Vastaajista⁸⁶ 29 ilmoitti, etteivät olleet toimenpide-esityksistä samaa eivätkä eri mieltä. Jokseenkin eri mieltä toimenpide-esityksestä oli 23 vastaajaa⁸⁷. Enemmistö vastaajista⁸⁸ (55) oli täysin eri mieltä toimenpide-esityksestä.

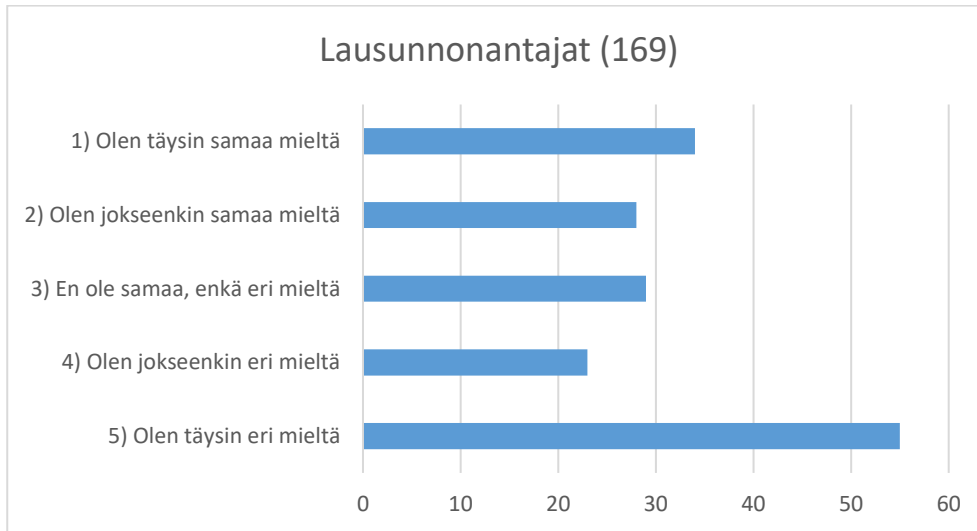
⁸⁴ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Naantalin kaupunki, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Ulvilan lukio, Kangasalan kaupunki, Ylöjärven kaupunki, Seinäjoen kaupunki, lukiokoulutus, Muuramen lukio, Pielaveden kunta, Liedon kunta, Suomussalmen lukio, TAT, Pöytyän kunta, Taideyliopisto, Alavuden kaupunki, Joensuun kaupunki, Lempäälän lukio, Vantaan kaupunki, Vörå kommun, Kaarinan kaupunki, Kirkkohallitus, Oulun yliopisto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Kimitoöns gymnasium, Saamelaiskäräjät, Lappeenrannan kaupunki, opetustoimi, Kuusamon kaupunki, Finlands svenska lärarförbund FSL, Oulunkylän yhteiskoulun kannatusyhdistys ry, Kastellin Urheilulukio, Lapin ammattikorkeakoulu, Savonlinnan kaupunki

⁸⁵ mm. Teknoliateollisuus ry, Kiteen kaupunki, sivistystoimi, Jyväskylän normaalikoulu, Kontiolahden lukio, Yrkeshögskolan Arcada, Sodankylän kunta, Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Sievin kunta, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Näkövammaisten liitto ry, Espoon kaupunki, Vihreä eduskuntaryhmä, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Keuruun kaupunki, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, rehtorit ja lukion opettajakunta, STM, Lapin yliopisto, Vammaisfoorumi ry, Kokkolan kaupunki, Suomen Kuntaliitto, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Suomen Lukiolaisten Liitto, Aalto-yliopisto, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Turun AMK, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

⁸⁶ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Suomen Vanhempainliitto ry, SAK ry, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Sivista ry, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Pro Lukio ry, Sammon keskuslukio, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto, Suomen Lähilukioyhdistys, Janakkalan kunta, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Jyväskylän yliopisto, SAKKI ry, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Aikuislukuliitto ry, OSKU ry, Lapin yliopisto, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Alajärven kaupunki, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry, Äidinkielen opettajain liitto ry, Suomen opinto-ohjaajat ry, Suomen Olympiakomitea, Opetushallitus

⁸⁷ mm. Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Oulun kaupunki, Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu, Eurajoen lukio, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Koulutuskuntayhtymä Tavastia, Akava ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Kuhmon kaupunki, Lahden kaupunki, sivistystoimiala, Helsingin yliopisto, Sammon keskuslukio, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Tampereen yhteiskoulun lukio, Rautavaaran koulukeskus, Suomen musiikinopettajien liitto ry

⁸⁸ esim. Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, Ulvilan lukio, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Taito Pirkanmaa ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Eurajoen lukio, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Lahden kaupunki, Tammerkosken lukio, Aineopettajaliitto AOL ry, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Museovirasto, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, Modus ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA), Ruokatieto Yhdistys ry, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry, Helsingin seudun käsityönopettajat ry, Käsityö verkossa ry, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Suomen Rehtorit ry, Tekstiilikulttuuriseura, Kempeleen kunta, Åbo Akademi

Kuvio 19. Näkemykset toimenpide-ehdotuksesta korvata kotitalouden lukiodiplomi yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomilla.

Esityksen perusteluja kotitalouden lukiodiplomin korvaamiseksi kritisoitiin erityisesti lukiodiplomien suorittajamääriin liittyvien perustelujen osalta. Muistutettiin, että suorittajamäärät korreloivat koulutuksen tarjonnan kanssa eivätkä määrät välttämättä kerro oppiaineen tai lukiodiplomin tärkeydestä. Suoritusmäärien tosiasiallinen syy tulisi selvittää. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Kotitalousopettajien liitto ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Ruokatieto Yhdistys ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Marttaliitto ry, Koulutuskuntayhtymä Tavastia, Käsityö verkossa ry, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä.)

Selvitykseltä olisi toivottu tarkempaa kuvusta tai perusteluja siitä, kuinka diplomien korvaaminen toisilla sisältökokonaisuuksilla toteutetaan. Päätöksiä lukiodiplomeista toivottiinkin tehtävän harkiten ja sisällöllisin perustein. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Opetushallitus, Tampereen yliopisto, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, SAK ry.)

Vaihtoehdoksi toivottiin kotitalouden lukiodiplomin kehittämistä. Epäiltiin esimerkiksi, että esityksen laatijoilla on saattanut olla vanhentunut käsitys siitä, mitä sisältöjä kotitalous oppiaineena sisältää. Monissa vastauksissa kuvailtiin osa-alueita, joita kotitalous sisältää esimerkiksi tieteenalana. Kehittämällä jo olemassa olevaa diplomia, olisi mahdollista päivittää sisältöjä ajankohtaisiksi ja vetovoimaiseksi. (Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry (FIDEA), Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Kotitalousopettajien liitto - Husshållslärarnas förbund ry, Marttaliitto ry, Ruokatieto Yhdistys ry, Nuorisotutkimusseura ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Åbo Akademi, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Ruokatieto Yhdistys ry, Helsingin yliopisto, Kotitalousopettajan opintosuunta, Museovirasto, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä.)

Kotitalouden yhteyttä yrittäjyyteen ja työelämäosaamiseen korostettiin. Osaamiset olisivat osin sisällytettävissä jo olemassa olevaan diplomiin. Yrittäjyyden ja työelämäosaamisen diplomien pelättiin jäävän sisällöltään suppeammaksi kuin kotitalouden. (Tampereen Seudun

Kotitalousopettajat ry, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Marttaliitto ry, Mariel Madetoja, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus, Helsingin Kotitalousopettajat ry.)

Niin kotitalous-, yrittäjyys- kuin työelämäosaamista tarvitaan. Osa vastaajista esittikin, että mahdollinen yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomi tulisi käyttöön kotitalouden lukiodiplomin säilyessä edelleen diplomitarjonnassa. (Akava, Museovirasto, MTK, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Suomen Tanssioppilaitosten liitto STOPP ry, Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Rautavaaran koulukeskus, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Eurajoen lukio, Kuhmon kaupunki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry.)

On huomattava, että esitystä on tulkittu kahdella eri tavalla. Osa vastaajista näki, että esitetty uusi diplomi mahdollistaa diplomin suorittamisen myös jatkossa kotitalouden sisällöillä ja osaamisella (Lapin yliopisto, Opetushallitus). Osan mielestä ehdotuksessa on kyse kokonaan uudesta diplomista (Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio). Tämä hankaloittaa jossakin määrin vastausten tulkintaa.

Koska osa vastaajista mielsi ehdotetun muutoksen diplomin nimen muuttamisena, ehdotettiin myös uutta nimeä, joka paremmin kuvaisi kotitalouden lukiodiplomin sisältöä. Nimeksi ehdotettiin ”kotitalouden ja hyvinvointiosaamisen lukiodiplomia” (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus). Elinkeinoelämän keskusliitto EK esitti valinnaisena tarjottavalle kotitaloudelle uudeksi nimeksi ”kotitalouden ja oman talouden hallinnan lukiodiplomi”.

Se, että yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomin sisällöistä ja pohjaopinnoista ei annettu juurikaan tietoa, esti joitakin vastaajista ottamasta kantaa esitykseen. Osa vastaajista puolestaan teki lukiodiplomiin toivomiaan sisältöehdotuksia. (Kuvataideopettajat KUVIS ry, Pro Lukio, OAJ, Akava, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Vihreä eduskuntaryhmä.)

Ehdotettiin myös, ettei kumpaakaan esityksessä mainittua diplomia tarvita (Tampereen yhteiskoulun lukio, Kempeleen kunta). Yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomin sijaan Oulun kaupunki ja Oulun Suomalainen Yhteiskoulun lukio ehdottavat hyödynnettäväksi osaamismerkkijärjestelmää. Vastaajien mielestä yrittäjyyteen sopisi paremmin osaamismerkkijärjestelmä ja lukiodiplomit suunnattaisiin alkuperäisen tarkoituksensa mukaisesti taide- ja taitoaineille.

Oppiaine vs. laaja-alainen osaaminen opetussuunnitelmassa. Yrittäjyys ja työelämäosaamisen lukiodiplomille löydettiin perusteet uudessa lukion opetussuunnitelmassa mainitusta laaja-alaisesta osaamisesta (Ylöjärven kunta, Opetushallitus, Ulvilan lukio, Opetusalan ammattijärjestö OAJ). Toisaalta kotitalouden diplomia perusteltiin niin ikään opetussuunnitelman perusteiden laaja-alaisella osaamisella (Nuorisotutkimusseura ry).

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus totesi, että yrittäjyys- ja työelämätaitojen vahvistaminen on keskeistä ja liittyy kaikkien lukiodiplomien osaamisalueisiin ja niiden tavoitteisiin ja opetukseen.

Viraston mielestä lukiolain edellyttämää työelämä- ja yrittäjyysosaamisen kehittämistä lukiokoulutuksessa on luontevaa tarjota nuorille esimerkiksi valinnaisesti osana kaikkia lukiodiplomeja.

Olennaisena erona nähtiin olevan se, että kotitalous nähtiin selkeästi oppiaineena toisin kuin yrittäjyys. Opetussuunnitelmassa yrittäjyys- ja työelämäosaaminen on laaja-alaista ja oppiainerajat ylittävää osaamista, jolla on liittymäkohtia eri oppiaineisiin ja myös ylioppilaskokeisiin. Yrittäjyys- ja työelämäosaaminen ovat myös kytkettävissä osaksi eri lukiodiplomeja. Kotitaloudella puolestaan on vakiintunut asema lukion oppiaineena. (Helsingin yliopisto, Suomen Kuntaliitto, Kotitalousopettajan opintosuunta Tammerkosken lukio, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki, Helsingin seudun käsityöopettajat ry, Lotta Liuska.)

Koulutuksen järjestäjien mahdollisuudet järjestää lukiodiplomeja. Ehdotus uudeksi yrittäjyyden ja työelämän diplomiksi kannatettiin esimerkiksi sen vuoksi, että joillakin lukioilla on jo hyvät valmiudet yrittäjyysosaamisen opettamisessa (Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Pöytyän kunta, Suomussalmen lukiolla).

Myös kotitalouden järjestämisen edellytykset nähtiin sujuvina tai helposti parannettavina. Vastauksissa kiinnitettiin huomio tarvittaviin opetustiloihin ja pätevien kotitalousopettajien määrään. Todettiin muun muassa, ettei kotitalouden opettaminen välttämättä edellytä erityisiä luokkatiloja. (Eurajoen lukio, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Käsityö verkossa ry, Kotitalouspedagogiopiskelijat ry, Nuorisotutkimusseura ry.)

Osaamisen ja hyvinvoinnin lisääminen. Lueteltiin osaamisia, joiden kehittymistä lukiodiplomeilla tuetaan. Ne liittyivät arjessa, urasuunnittelussa ja työelämässä sekä laajemmin yhteiskunnassa tarvittaviin osaamisiin. Tämänkaltaiselle osaamiselle nähtiin tarve läpi yksilön elinkaaren, mutta erityisesti lukioiässä itsenäistymisen kynnyksellä. (Helsingin yliopisto, Aineopettajaliitto AOL ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Kotitalouspedagogiopiskelijat ry, Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry, Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, OAJ, Ruokatieto Yhdistys ry, Marttaliitto ry, Nuorisotutkimusseura ry, Kotitalousopettajien liitto ry.)

Talous ja työelämä. Kotitalouden kannattajat kytkivät kuluttajaosaamisen ja kestävän kehityksen kysymykset kotitalouksien arkeen. Vastaavasti yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomia perusteltiin sillä, että tarvitaan osaamista yrittäjänä toimimiseen ja palkansaaajana yhteiskunnassa. Kumpaisenkin tason osaaminen nähtiin tarpeellisina tulevaisuuden taitoina ja toisiaan täydentävinä kokonaisuuksina. (Helsingin yliopisto, Itä-Suomen yliopisto, MTK, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä.)

Kotitalouden lukiodiplomia puoltavissa vastauksissa lueteltiin taitoja ja osaamista, jota kotitalouden opiskelu tuottaa. Nostettiin esille muun muassa **kestävä kehitys** sen kaikissa muodoissa ja ilmaston muutokseen vastaamisessa (Helsingin yliopisto) ja **hyvinvointi ja elämän hallintaa** (Aalto-yliopisto, Suomen Luokanopettajat ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry). Hyvinvoinnin näkökulma nousi vastauksissa esille myös siten, että teoreettisten opintojen rinnalle toivottiin aktiivista tekemistä, jolla katsottiin kevennettävän opiskelua. Tämänkaltaisen opiskelijoiden hyvinvointia lisäävä piirre

liitettiin vastauksissa sekä kotitalouden että yrittäjyyden ja työelämäosaamisen diplomeihin. (Ruokatieto Yhdistys ry, Lempäälän lukio.)

Ehkä kysymyksenasettelusta johtuen monikaan vastaaja ei katsonut tarpeelliseksi perustella uuden lukiodiplomin tarpeellisuutta sen tuottaman osaamisen näkökulmasta. Muutamat vastaukset kuitenkin nostivat esiin sen, että yrittäjyys ja työelämäosaamista vahvistettaessa, vahvistetaan tulevaisuuden kannalta tarpeellisia taitoja, opetuksen laaja-alaisuutta ja opiskelijoiden yhteiskunnallisesta osaamista, joilla on merkitystä jatko-opinnoissa ja työelämässä. (Opetushallitus, Talous ja nuoret TAT ry.) Toisaalta kritisoitiin sitä, että esitetty yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomi ei kaikilta osin palvele opiskelijoiden osaamistarpeita ja sen sisällöt ovat pirstaleiset (Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio). Vastauksissa toivottiinkin, että kehitystyötä tehtäisiin opiskelijoiden tarpeista lähtevästi (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Nuorisotutkimusseura ry).

Jatko-opintoihin hakeutuminen. Lukiodiplomeja puolustettiin perustuen siihen, miten diplomin koettiin olevan hyödynnettävissä jatko-opinnoissa. Sekä kotitalouden (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Koulutuskuntayhtymä Tavastia/Lukiokoulutus, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Helsingin Kotitalousopettajat ry) että yrittäjyyden ja työelämäosaamisen (Yrkeshögskolan Arcada, Turun AMK, Kuusamon kaupunki Karelia Ammattikorkeakoulu Oy) nähtiin edistävän siirtymistä korkeakouluopintoihin. Oltiin myös varovaisia arvioimaan yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomin mahdollisuuksista edistää jatko-opiskelua. Syyksi mainittiin muun muassa se, että yrittäjyys ja työelämäosaaminen eivät ole oppiaineita tai tieteenaloja tai opintojen sisältö ei vielä ole selvillä. (Helsingin yliopisto, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio.)

Kansantaloudellinen merkittävyys. Muutamat vastaajat toteavasti sekä kotitalouden että yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomin tarpeellisuuden perusteeksi sen, että diplomin sisältämällä osaamisella vahvistetaan yhteiskuntaa, kansantaloutta ja kansanterveyttä.

Lukiokoulutuksen laajenevat verkostot. Yhtenä perusteluna lukiodiplomin olemassaololle tai käyttöönotolle nähtiin se, että diplomin järjestäminen on mahdollista yhteistyössä muiden tahojen kanssa tai mahdollistaa lukioille verkostoitumisen. Verkostoja nostettiin esille niin kotitalouden (amatillinen koulutus, muut oppilaitokset, kansanopistot, monialainen yhteistyö) kuin yrittäjyyden ja työelämäosaamisen (amatillinen koulutus, työelämä) lukiodiplomin tiimoilta.

20. Käsityön lukiodiplomi muuntuu ja uudistuu teknologian lukiodiplomiksi

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä selvitysryhmä esittää, että käsityön lukiodiplomi muuntuu ja uudistuu teknologian lukiodiplomiksi. Lausuntopyynnössä pyydettiin mielipidettä toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 173 vastaajaa.

Vastaajista⁸⁹ 23 oli täysin samaa mieltä toimenpide-esityksestä ja 41 vastaajaa⁹⁰ oli jokseenkin samaa mieltä. Vastaajista⁹¹ 27 totesi, ettei ole esitetyn toimenpide-esityksen kanssa samaa eikä eri mieltä. Jokseenkin eri mieltä toimenpide-esityksen kanssa oli 26 vastaajaa⁹² ja 57 vastaajaa⁹³ oli täysin eri mieltä selvityksen toimenpide-esityksestä.

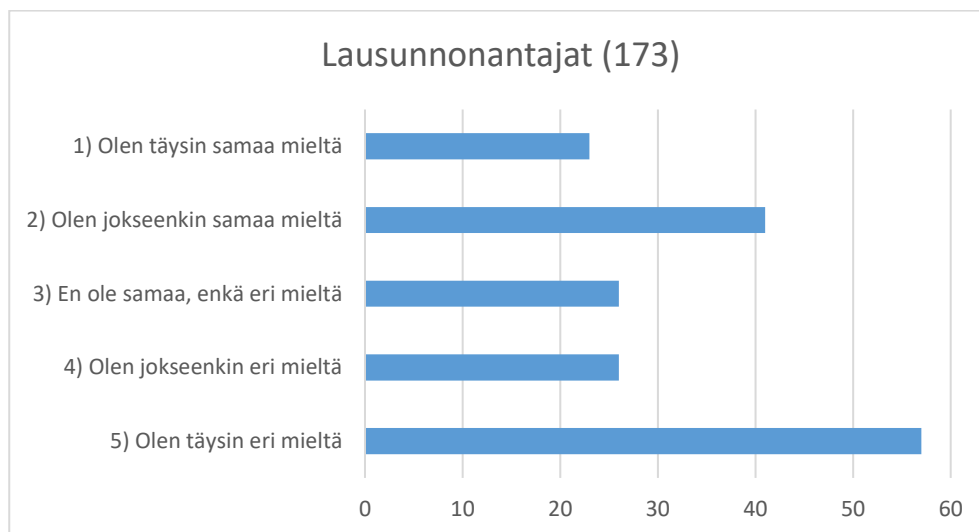
⁸⁹ mm. Kangasalan kaupunki, Ylöjärven kaupunki, Muuramen lukio, Pielaveden kunta, Pöytyän kunta, Taideyliopisto, Alavuden kaupunki, Janakkalan kunta, Vantaan kaupunki, Vörå kommun, Oulun yliopisto, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Lappeenrannan kaupunki, opetustoimi, Kuusamon kaupunki, Finlands svenska lärarförbund FSL, Oulunkylän yhteiskoulun kannatusyhdistys ry, Kastellin Urheilulukio

⁹⁰ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Oulun kaupunki, Jyväskylän normaalikoulu, Kontiolahden lukio, Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Sievin kunta, Liedon kunta, Näkövammaisten liitto ry, Espoon kaupunki – SITO, Vihreä eduskuntaryhmä, Talous ja nuoret TAT, Sosiaali- ja terveysministeriö, Pro Lukio ry, Lapin yliopisto, Kuhmon kaupunki, Vammaisfoorumi ry, Kimitoöns gymnasium, Porkkalan lukio, Suomen Kuntaliitto, Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf., Saamelaiskäräjät, Suomen Lukiolaisten Liitto, Arene ry, Rautavaaran koulukeskus, Perussuomalaisen eduskuntaryhmä, Lapin ammattikorkeakoulu

⁹¹ mm. Yrkeshögskolan Arcada, Teknisten aineiden opettajat TAO r.y., Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf, SAK ry, HYOL ry, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Jyväskylän yliopisto, SAKKI ry, Aikuislukuliitto ry, OSKU ry, AMKE ry, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Äidinkielen opettajain liitto ry, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Suomen opinto-ohjaajat ry, Suomen Olympiakomitea, Opetushallitus

⁹² mm. Teknoliateollisuus ry, Naantalın kaupunki, Sodankylän kunta, Taito Keski-Pohjanmaa ry, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Suomen Luokanopettajat ry, Suomen Lähilukioyhdistys, Akava ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, SAMOK ry, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Jyväskylän kaupunki/Suomen käsityön museo

⁹³ mm. Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, SOOL ry, Taito Pirkanmaa ry, Kotitalousopettajien liitto ry, SUKOL ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Auno ja Mauri Riutun säätiö sr., Kotitalousopettajien liitto - Husshållslärarnas förbund ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Ruokatieto Yhdistys ry, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Suomen Rehtorit ry, Tekstiilikulttuuriseura, Kempeleen kunta, Åbo Akademi

Kuvio 20. Näkemykset toimenpide-ehdotuksesta muuntaa ja uudistaa käsityön lukiodiplomi teknologian lukiodiplomiksi.

Käsityön lukiodiplomin muuntamista ja uudistamista teknologian lukiodiplomiksi kannatettiin, koska sen nähtiin tukevan toimimista digitaalisessa yhteiskunnassa, työelämässä ja koulutuksessa (Turun AMK, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio). Sen nähtiin olevan tulevaisuudessa käsityön lukiodiplomia tarkoituksenmukaisempi (Vammaisfoorumi ry, Näkövammaisten liitto ry) ja laajentavan mahdollisuuksia oppiainerajat ylittävään ja luovaa ongelmanratkaisua tukevaan työskentelyyn (Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala). Lisäksi todettiin, että käsityö oppiaineena on jo muuttunut perusopetuksessa teknologiakasvatuksen suuntaan ja lukiodiplomeissa myös hyvä tehdä vastaava muutos. Suomen lukiolaisten liitto kannatti ehdotusta laajentaa käsityön lukiodiplomi teknologian lukiodiplomiksi edellyttäen, että suoritusmahdollisuudet yksittäisten aineiden osalta säilyvät osana lukiodiplomia. Ehdotusta puollettiin myös korkeakouluvalintojen ja jatko-opintojen näkökulmista (Kuusamon kaupunki, Pöytyän kunta).

Osa lausunnonantajista kannatti teknologiadiplomin kehittämistä mutta kuitenkin myös käsityön lukiodiplomin säilyttämistä (Akava, Teknologiateollisuus ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Ulvilan lukio, Eurajoen lukio, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, OAJ ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Taiteen perusopetusliitto TPO ry).

Useissa lausunnoissa tuotiin esiin, ettei käsityön lukiodiplomia tulisi muuttaa teknologian lukiodiplomiksi (Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Auno ja Mauri Riutun säätiö sr, Lahden kaupunki, sivistystoimiala, Tammerkosken lukio, Åbo Akademi, Museovirasto, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Teknisten aineiden opettajat TAO r.y, Ann-Louise Utfolk).

Useat lausunnonantajat katsoivat, että uudistus pikemminkin kapeuttaisi lukiodiplomia, sillä teknologia sisältyy käsityöhön ja diplomin rajaaminen teknologiaan jättäisi useita käsityötaitoja diplomin ulkopuolelle (Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, äidinkielen opettajain liitto ry, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Kotitalousopettajien liitto - Husshållslärarnas förbund ry, Jyväskylän

kaupunki/Suomen käsityön museo, Helsingin seudun käsityönopettajat ry, Käsityö verkossa ry, Tekstiilikulttuuriseura, Eurajoen lukio, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Suomen Luokanopettajat ry.).

Käsityön lukiodiplomin säilyttämistä perusteltiin myös sen sisältämän laaja-alaisen osaamisen kehittämisen näkökulmasta (Tekstiilikulttuuriseura, Nuorisotutkimusseura ry), käsityön merkityksellä elävän kulttuuriperinnön rakentajana (Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki, Modus ry) sekä merkityksellä hyvinvoinnin edistämiseksi (Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Kotitalousopettajien liitto - Husshållslärarnas förbund ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry). Taito- ja perinnekulttuuri sekä teknologiakulttuuri muodostavat käsityönopetuksen ideologisen perustan (Taito Keski-Pohjanmaa ry). Lisäksi lausunnoissa todettiin, että käsityön lukiodiplomin sisällöt kattavat mm. kestävä kehityksen ja kiertotalouden näkökulmat (Suomen Tekstiili & Muoti ry, Museovirasto) ja että käsityö on luonteva yhdistää lukiokoulutuksen laaja-alaiseen osaamiseen (Suomen Tekstiili & Muoti ry,).

Lisäksi lausunnoissa korostettiin käden taitojen merkitystä työelämässä ja arjessa (Eurajoen lukio, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito, Auno ja Mauri Riutun säätiö sr, Museovirasto).

Lausunnoissa lukiodiplomin säilyttämistä perusteltiin sillä, että käsityö on oppiaine korkeakouluissa, mutta teknologia sen sijaan ei ole (Helsingin yliopisto, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio, Åbo Akademi). Lukiodiplomin olisi hyvä pohjautua olemassa oleviin tieteenaloihin ja koulussa opetettaviin oppiaineisiin (Helsingin yliopisto). Lisäksi lausunnoissa todettiin, että esitys teknologian lukiodiplomista on osin ristiriidassa sen periaatteen kanssa, että lukiodiplomeilla osoitetaan osaamista niissä oppiaineissa, joissa ei ole mahdollista tehdä ylioppilaskoetta osaamisen näyttönä (OAJ, Itä-Suomen yliopisto, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry).

Lausunnoissa esitettiin, että käsityön lukiodiplomia tulisi kehittää siten, että siihen sisältyy tekstiili- ja tekninen työ ja niiden teknologia (Aineopettajaliitto AOL ry) sekä nykyajan teknologian tuomat mahdollisuudet (Itä-Suomen yliopisto).

Käsityön lukiodiplomin muuntaminen ja uudistaminen teknologian lukiodiplomiksi vahvistaisi lukiokoulutuksen painottumista matemaattis-luonnontieteelliseen osaamiseen ja kaventaisi siten lukion yleissivistystä (Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Metropolia ammattikorkeakoulu Oy).

Lausunnonantajat kiinnittivät huomiota selvityksen kyselyjen matalaan vastausprosenttiin ja siitä aiheutuvaan mahdolliseen vinoumaan, mitä ei kuitenkaan huomioida johtopäätöksiä tehtäessä (Tekstiilikulttuuriseura).

Käsityön lukiodiplomin muuttamista teknologian lukiodiplomiksi perusteltiin esityksessä mm. sillä, että käsityön lukiodiplomia on suoritettu vähän. Perustelu nähtiin kapeana, sillä käsityön lukiodiplomien suorittamiseen on vaikuttanut myös tarjolla olevan opetuksen määrä (Tekstiilikulttuuriseura, Tammerkosken lukio, Helsingin seudun käsityönopettajat ry, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Teknisten aineiden opettajat TAO r.y, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Museovirasto).

Lausuntojen perusteella yksittäisen diplomin poistamista ja korvaamista toisilla sisältökokonaisuuksilla ei ole selvityksessä selvitetty eikä perusteltu riittävästi (Karvi, SAK ry, Helsingin seudun käsityönopeettajat ry).

Esitetyn teknologian lukiodiplomin tavoitteet, sisältö ja pohjaopinnot sekä arviointi jäävät epäselviksi (SAK ry, Kuvataideopettajat KUVIS ry, Helsingin yliopisto). Selvityksessä ei ole tarkastelu myöskään käsityötä korvaamaan esitetyn teknologian lukiokurssien järjestämiseen tarvittavia resursseja tai opettajatarvetta (Tekstiilikulttuuriseura). Erityisesti pienillä lukioilla voi olla vaikeuksia löytää opettajia uuteen teknologian lukiodiplomiin (Suomen lähilukioyhdistys). Resurssitarvetta ei ole kattavasti arvioitu.

Opetushallituksen mukaan käsityön lukiodiplomin muuntamiseksi ja uudistamiseksi teknologian lukiodiplomiksi edellyttäisi vielä huolellista jatkovalmistelua, suunnittelua ja analyysiä osana koko lukiodiplomijärjestämisen kehittämistä. Mahdollisessa jatkovalmistelussa käsityön lukiodiplomin sisältöjä ja suhdetta teknologiakäsitteeseen on selkiytettävä sekä teknologian käsitettä tarkennettava sidosryhmäyhteistyössä (Akava, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Tammerkosken lukio). Jatkovalmistelu tuli toteuttaa huolellisesti ja tarkastella mm. teoreettisia, käytännöllisiä, yhteiskunnallisia ja eettisiä näkökulmia (Porkkalan lukio).

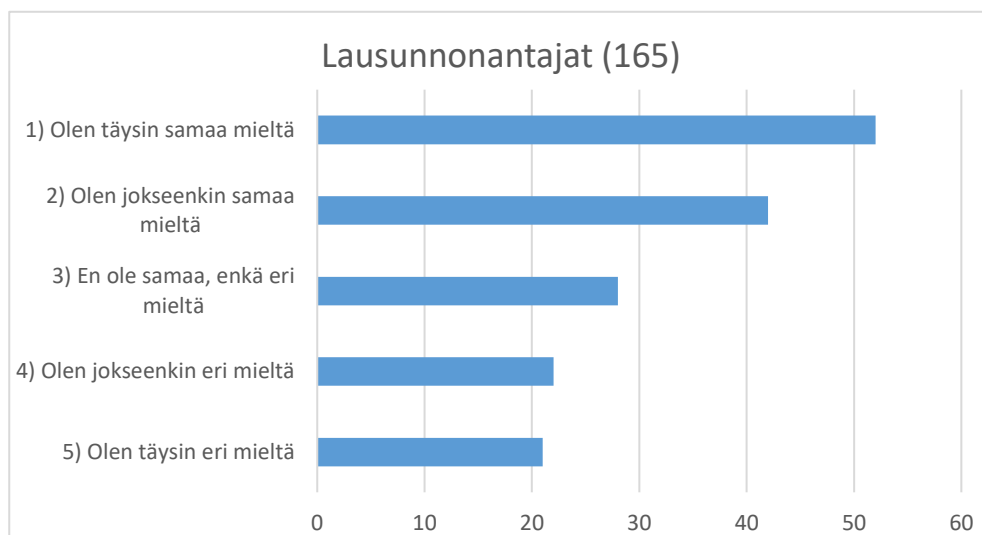
Lukiodiplomien kehittäminen tulisi toteuttaa sidosryhmäyhteistyössä mm. tiedealojen tutkijoiden kanssa, korkeakoulujen kulttuurialan ja käsityötieteiden hakukohteiden kanssa, aineenopettajakoulutuksen kanssa (Karvi, Suomen Opiskelijakuntien liitto SAMOK ry, Turun yliopisto).

Lisäksi lausunnoissa esitettiin täsmennyksiä ehdotettuun teknologian lukiodiplomiin tai kokonaan uusia lukiodiplomeita: teknologian ja robotiikan lukiodiplomi (Talous ja nuoret TAT), muotoilun ja teknologia diplomi (Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu Tulliportin normaalikoulu), käsityön ja teknisen työn lukiodiplomi (Teknisten aineiden opettajat TAO ry), teknologia ja käsityö (Vihreä eduskuntaryhmä), käsityö ja teknologia (Lapin yliopisto, Tammerkosken lukio, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio), käsityömuotoilu ja teknologia (Tampereen yliopisto), käsityö ja tekninen työ (Teknisten aineiden opettajat TAO ry).

21. Yrittäjyyden ja työelämäosaamisen sekä teknologian lukiodiplomin kehittämistyö annetaan Opetushallitukselle ja kehittäjälukioille, joiden tehtävänä on kyseisen alan kehittäminen

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä esitetään, että ehdotetut uudet lukiodiplomit (yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomi sekä teknologian lukiodiplomi) annetaan kehitettäväksi Opetushallitukselle ja niille kehittäjälukioille, joiden tehtävänä on kyseisten lukiodiplomien alakohtainen kehittäminen. Lausuntopyynnössä pyydettiin mielipidettä toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 165 vastaajaa.

Vastaajista⁹⁴ 52 kannatti esitystä, jonka mukaan yrittäjyyden ja työelämäosaamisen sekä teknologian lukiodiplomien kehittämistyö annettaisiin Opetushallitukselle ja kehittäjälukeille. Jokseenkin samaa mieltä esityksestä oli 42 vastaajaa⁹⁵. Vastaajista⁹⁶ 28 ei ollut esityksen kanssa samaa eikä eri mieltä. Jokseenkin eri mieltä toimenpide-esityksestä oli 22 vastaajaa⁹⁷ ja täysin eri mieltä 20 vastaajaa⁹⁸.

Kuvio 21. Näkemykset toimenpide-ehdotuksesta, että Opetushallitus ja kehittäjälukeot saisivat kehitettäväksi uudet yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomin ja teknologian lukiodiplomin.

Esitys lukiodiplomien kehittämisestä Opetushallituksen johdolla ja kehittäjälukeoverkostossa sai kannatusta (Opetushallitus, Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, OAJ, Akava, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio). Lausunnoissa korostettiin kuitenkin laajan sidosryhmäyhteistyön merkitystä ja myös tavallisten

⁹⁴ mm. Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Jyväskylän normaalikoulu, Ylöjärven kaupunki, Seinäjoen kaupunki, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Liedon kunta, Espoon kaupunki – SITO, Helsingin kaupunki, Talous ja nuoret TAT, Sosiaali- ja terveysministeriö, Alavuden kaupunki, Janakkalan kunta, Vörå kommun, Kaarinan kaupunki, Kirkkohallitus, Suomen Kuntaliitto, Finlands svenska lärarförbund FSL, Rautavaaran koulukeskus, Suomen Rehtorit ry, Opetushallitus, Åbo Akademi

⁹⁵ mm. Teknolohiateollisuus ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Sodankylän kunta, Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Pielaveden kunta, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry, SAK ry, Pro Lukio ry, Tampereen yliopisto, Turun yliopisto, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Akava ry, Auno ja Mauri Riutun säätiö sr, Vantaan kaupunki, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Saamelaiskäräjät, Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Kempeleen kunta

⁹⁶ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Näkövammaisten liitto ry, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Koulujen Musiikinopettajat ry, Helsingin yliopisto, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, SAKKI ry, Modus ry, OSKU ry, AMKE ry, Arene ry, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry, Suomen Olympiakomitea

⁹⁷ mm. Oulun kaupunki, Yrkeshögskolan Arcada, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, HYOL ry, SUKOL ry, Suomen Luokanopettajat ry, Aikuislukioliitto ry (Aikuislukioiden Rehtorit AiRe ry), Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio, Suomen opinto-ohjaajat ry

⁹⁸ mm. Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Tammerkosken lukio, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry, Ruokatieto Yhdistys ry

lukiodiplomien ottamista mukaan kehittämistyöhön (Koulutuskuntayhtymä Tavastia/ Lukiokoulutus, Lempäälän lukio, Vantaan kaupunki, Kuhmon kaupunki).

Useat lausunnonantajat kannattivat lukiodiplomien kehittämistä laajassa sidosryhmäyhteistyössä. Erityisesti korostui yhteistyö korkeakoulujen kanssa (Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Yrkeshögskolan Arcada, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, UNIFI ry, Turun AMK, Teknologiateollisuus ry, Ulvilan lukio, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Aalto yliopisto).

Lisäksi kehittämistyössä tulisi olla mukana opetusalan ammattilaiset ja OAJ sekä pedagogiset opettajajärjestöt (Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry, Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, OAJ). Lisäksi katsottiin, että työelämän ja elinkeinoelämän edustajat tulisi osallistaa lukiodiplomien kehittämiseen (SAK ry, Aalto yliopisto, Suomen Tekstiili ja Muoti ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Teknologiateollisuus).

Lukiodiplomien kehittämiseen tulisi lausunnonantajien mukaan ottaa myös vahvat käsityön osaajat, kuten Taitoliitto (Tuija Isopahkala), Nuori yrittäjyys (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto) ja kehittämistyössä tulisi tehdä laajaa koulutusasteiden välistä yhteistyötä (Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto). Opiskelijajärjestöt nähtiin myös tärkeinä sidosryhminä lukiodiplomien kehittämisessä. Suomen opinto-ohjaajat ry toi lisäksi esiin Ylioppilastutkintolautakunnan lukiodiplomien kehittämisessä.

Kehittämistyössä on lisäksi varmistuttava, että kehittäjälukioilla on riittävä osaaminen vammaisten opiskelijoiden tarpeista (Vammaisfoorumi ry, Näkövammaisten liitto ry). Lisäksi kehittämistyö tulisi järjestää kaikkien lukiodiplomien osalta yhdenmukaisella tavalla (Karvi).

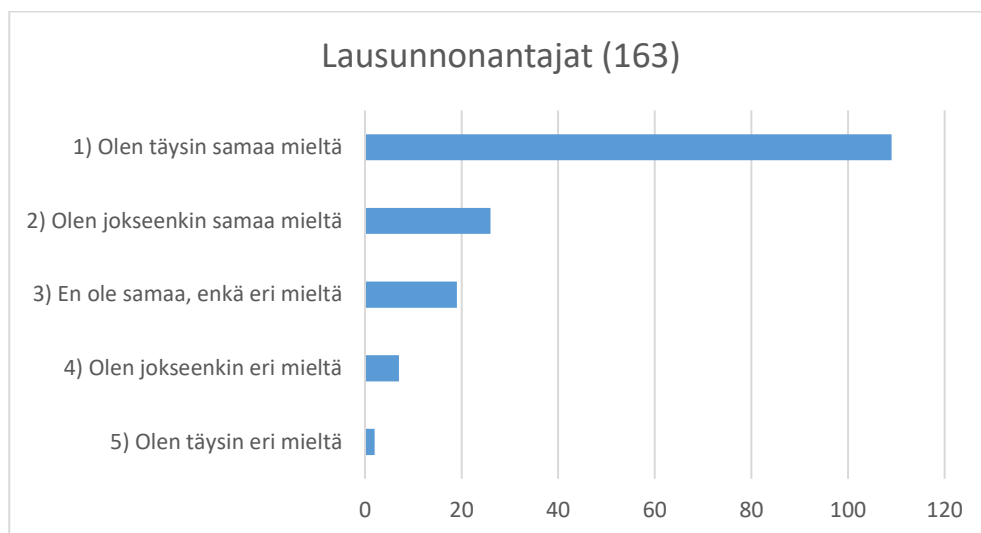
Lausunnoissa huomautettiin, että käsityöllä ja kotitaloudella ei ole kehittäjälukioita (Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Suomen Tekstiili & Muoti ry, Auno ja Mauri Riutun säätiö sr).

Useissa lausunnoissa todettiin, että olemassa olevia lukiodiplomeja tulisi kehittää sen sijaan, että luotaisiin uusia lukiodiplomeja (mm. Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry, Helsingin Kotitalousopettajat ry, FIDEA, Ruokatieto Yhdistys ry, Tampereen yhteiskoulun lukio, Helsingin seudun käsityönopettajat ry, Marttaliitto ry, Nuorisotutkimusseura ry, Jyväskylän yliopisto, Kotitalousopettajien liitto, - Husshållslärarnas förbund ry).

22. Lukiodiplomit pysytetään niissä oppiaineissa/oppiaineryhmissä, joissa osaamisen näyttönä ei voi toimia nykyisen muotoinen ylioppilaskoe

Selvitysryhmä esittää lukiodiplomiselvityksessä johtopäätöksiä ja suosituksia lukiodiplomien kehittämiseksi. Yhtenä toimenpide-esityksenä esitetään, että lukiodiplomit pysyisivät jatkossa niissä oppiaineissa tai oppiaineryhmissä, joissa osaamista ei voitaisi osoittaa nykyisen muotoisella ylioppilaskokeella. Käytännössä lukiodiplomi ei siis laajenisi oppiaineisiin tai oppiaineryhmiin, joissa nykyisen kaltaisia ylioppilaskokeita järjestetään. Lausuntopyyntöä pyydettiin mielialpidettua toimenpide-esityksestä. Lausunnon antoi 165 vastaajaa.

Valtaosa vastaajista⁹⁹ (109) oli samaa mieltä toimenpide-esityksestä. Jokseenkin samaa mieltä oli 25 vastaajaa¹⁰⁰. Vastaajista¹⁰¹ 19 ilmoitti, etteivät olleet toimenpide-esityksestä samaa eivätkä eri mieltä. Jokseenkin eri mieltä toimenpide-esityksestä oli seitsemän vastaajaa¹⁰². Lisäksi täysin eri mieltä esityksen kanssa olivat Suomen Lähilukioyhdistys ja Suomen Lukiolaisten Liitto.

Kuvio 22. Näkemykset toimenpide-ehdotuksesta, että lukiodiplomeja ei laajenneta oppiaineisiin tai oppiaineryhmiin, joissa osaamisen näyttönä on nykyisen muotoinen ylioppilaskoe.

Useat vastaajat kannattivat selvityksen esitystä, jossa todetaan, että lukiodiplomin voisi suorittaa niissä oppiaineissa/oppiaineryhmissä, joiden osaamista ei voi osoittaa ylioppilastutkinnon kokeiden avulla. Nähtiin, että lukiodiplomit soveltuvat juuri taito- ja taideaineiden osaamisen näytöiksi. (OAJ, Akava ry, Vihreä eduskuntaryhmä, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Lounais-Suomen

⁹⁹ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry., Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Jyväskylän normaalikoulu, Ylöjärven kaupunki, Sievin kunta, Pielaveden kunta, Mänttä-Vilppulan kaupunki, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Suomussalmen lukio, Pöytyän kunta, Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry, Eurajoen lukio, Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä, Suomen Luokanopettajat ry, Janakkalan kunta, Akava ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Tammerkosken lukio, Vörå kommun, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, Erilaisten oppijoiden liitto ry, Aikuislukuliitto ry, Suomen Kuntaliitto, Finlands svenska lärarförbund FSL, Suomen musiikinopettajien liitto ry, Suomen Rehtorit ry, Ylioppilastutkintolautakunta, Opetushallitus, Åbo Akademi

¹⁰⁰ mm. Oulun kaupunki, Sodankylän kunta, Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Auno ja Mauri Riutun säätiö sr, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Helsingin yliopisto, Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu OY, Helsingin Kotitalousopettajat ry, Taiteen perusopetusliitto TPO ry, Lapin ammattikorkeakoulu, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

¹⁰¹ mm. Teknolוגiateollisuus ry, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Tampereen yliopisto, Kotitalousopettajien liitto ry, Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, SAKKI ry, OSKU ry, AMKE ry, Arene ry

¹⁰² mm. Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry, Vantaan kaupunki, Kuusamon kaupunki, Aalto-yliopisto, Äidinkielen opettajain liitto ry, Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry, Suomen opinto-ohjaajat ry

koulutuskuntayhtymä, Helsingin yliopisto, Kotitalousopettajan opintosuunta, Kangasalan kaupunki, Helsingin yliopisto, Perniön yhteiskoulu ja lukio, Salon kaupunki, Itä-Suomen yliopisto, OAJ ry.)

Toisaalta oppiainelähtöistä ajattelutapaa myös haastettiin, ja Elinkeinoelämän keskusliiton vastauksessa ehdotettiin ilmiölähtöiseen ajattelumalliin siirtymistä. Esitettiin malleja, joissa diplomeita olisi mahdollista tehdä monien oppiaineiden yhdistelminä tai esimerkiksi syventää lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä (Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä). Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry puolestaan totesi lausunnossaan, että lukiodiplomien tulisi vastata korkeakoulujen koulutusaloja, jolloin niiden käyttö olisi mahdollisimman selkeää ja koulutusalan liittyviä valmiuksia esiin tuovaa.

Selvityksessä esitetty **periaate ylioppilastutkinnon ja lukiodiplomien erillisyydestä** pidettiin tärkeänä, eikä olisi tarkoituksenmukaista synnyttää päällekkäisiä tai kilpailevia järjestelmiä lukiodiplomien ja ylioppilastutkinnon välille. Vastauksissa kuitenkin muistutettiin, ettei periaate käytännössä toteudu. Niin selvityksessä esitetyillä kuin nykyisillä lukiodiplomeilla ja ylioppilastutkinnon aineilla on päällekkäisyyttä muun muassa yhteisten pohjakurssien kautta. (Ylioppilastutkintolautakunta, Suomen Kuntaliitto.)

Osa lausunnonantajista esitti, että **lukiodiplomeita tulisi voida suorittaa myös muissa kuin nyt esitetyissä oppiaineissa** (Aalto-yliopisto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Äidinkielen opettajain liitto ry, Kuusamon kaupunki). Suomen lukiolaisten liitto esitti, että lukiodiplomeja laajennettaisiin taito- ja taideaineiden lisäksi myös tiedeaineisiin sekä muihin keskeisiin yhteiskunnallisiin teemoihin. Lukiodiplomien laajentamista luonnontieteisiin perusteltiin sillä, että diplomit mahdollistavat osaamisen todentamisen pitkällä aikavälillä (Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry). Toivottiin myös 'extended essay'-tyyppistä tiedediplomia, jollaisia tehdään IB-tutkinnoissa (Vantaan kaupunki). Porkkalan lukio esitti kirjallisuuden lukiodiplomia. Laaja-alainen osaaminen tulisi saada nykyistä paremmin näkyväksi (Rautavaaran koulukeskus) ja esimerkiksi kielen ja puhetaiteen näkökulmia lukiodiplomeissa tulisi selvittää (Tampereen yliopisto).

Useassa lausunnossa esitettiin myös ylioppilastutkinnon kehittämistä esimerkiksi portfoliomaiseen suuntaan. Todettiin myös, että esimerkiksi kotitalousosaamista olisi mahdollista näyttää ylioppilaskokeen kaltaisella näytöllä. (Ruokatieto Yhdistys ry, Marttaliitto ry, Kotitalousopettajien liitto ry, Taito Pirkanmaa ry.) Helsingin Kotitalousopettajat ry esitti, että kaikkien lukion oppiaineiden osalta pitäisi pohtia vaihtoehtoisia osaamisen näyttötapoja.

23. Lainsäädäntö-, opetussuunnitelma- yms. muutostarpeet

Selvityksen luvussa 9 on kuvattu lainsäädäntö- ja opetussuunnitelmamuutostarpeita. Lausuntopyynnössä pyydettiin kommentteja selvityshenkilöiden tekemiin lainsäädännön ja opetussuunnitelmien muutostarpeisiin. Lausunnon antoi 72 vastaajaa.

Esitetyt säädös- ja määräysmuutokset nähtiin pääosin tarpeellisina, jos kehittämistyö etenee selvityksessä esitetyllä tavalla (mm. SAK, Naantalin kaupunki, Sodankylän kunta, Sievin kunta, Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu, Tulliportin normaalikoulu, Vihreä eduskuntaryhmä, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, OAJ, STM, Suomussalmen lukio, Suomen kielenopettajien liitto).

SUKOL ry, Suomen Luokanopettajat ry, Lapin yliopisto, Joensuun kaupunki/koulutuspalvelut, Akava, Koulujen Musiikinopettajat ry, Vantaan kaupunki, Vörå kommun). Lakimuutosten toivottiin koskevan kaikkia lukiodiplomeja (Helsingin yliopisto, Helsingin Kotitalousopettajat ry, FIDEA, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry).

Osa vastaajista huomautti, että **esitettyillä muutoksilla on laajemmat vaikutukset säädöksiin ja määräyksiin kuin selvityksessä esitetään** (Ylioppilastutkintolautakunta). Osa vastaajista myös koki, että luotettava kommentointi edellyttäisi melko syvällistä perehtyneisyyttä säädöksiin (Oulun yliopisto). Mahdollisten säädösmuutosten tekeminen edellyttäisikin laajaa sidosryhmäyhteistyötä ja yksityiskohtaisempaa tarkastelua (Kuntaliitto, Sivista ry, Elinkeinoelämän keskusliitto).

Vastauksissa nousi esille muun muassa seuraavat asiat, jotka olisivat edellyttäneet selvityksessä yksityiskohtaisempaa arviointia:

- muutostarpeet aikuisten lukiokoulutuksen tuntijakoon ja rahoitukseen (Aikuislukioliitto ry, Suomen Rehtorit ry, Opetushallitus)
- muutostarpeet tuntijakoon, jotta ehdotettujen lukiodiplomien suorittamiseen olisi tarjolla riittävästi opetusta. Niin ikään pakollisten oppiaineiden ja oppimäärien kokonaisuus tulisi tarkasteltavaksi esitettyjen uudistusten myötä. (Kuusamon kaupunki, Helsingin kaupunki.)
- lukiodiplomien suorittamisen maksuttomuus oppivelvollisille (Ulvilan lukio)
- muutoksen kokonaisvaltainen tarkastelu suhteessa taiteen perusopetukseen ja sen kehittämiseen (Taideyliopisto).

Kaikki lausunnonantajat eivät nähneet säädösten uudistamista tarkoituksenmukaisena, esitettyjä muutoksia ajankohtaisina (Kuntaliitto, Kangasalan kaupunki, Suomen Rehtorit ry) tai eivät kannattaneet ylioppilastutkinnon rakenteita koskevia lakimuutoksia (Espoon kaupunki – SITO). Esimerkiksi Suomen Rehtorit ry totesi lausunnossaan, että lukiodiplomeja voidaan uudistaa opetussuunnitelman tasolla. Seurantatietojen ja kokemusten karttuminen vastikään tehdyistä ja vastikään toimeenpannuista uudistuksista antaisi pohjaa arvioida lukiodiplomijärjestelmään mahdollisesti tarvittavia säädöstasoisia uudistuksia.

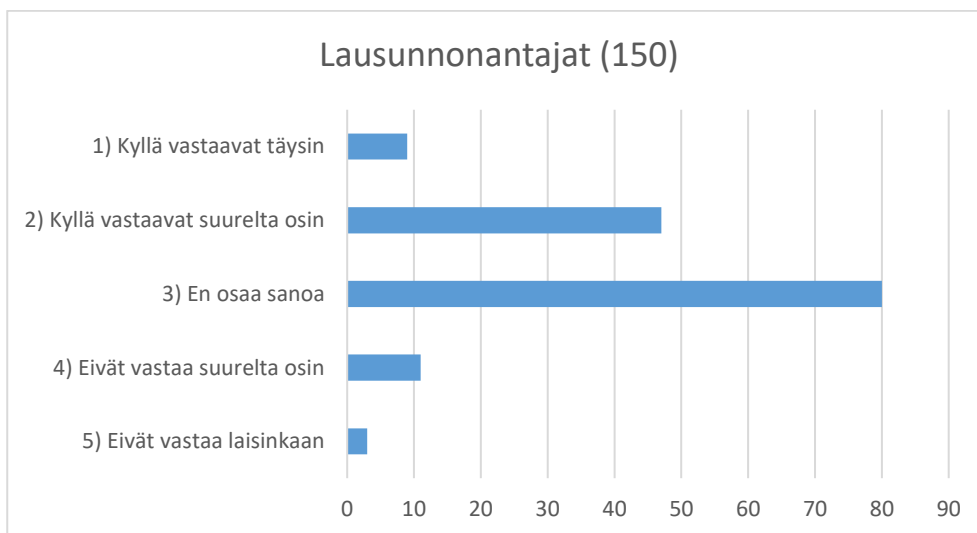
Osaamisen arvioinnin kehittäminen nähtiin haasteellisena säädösten näkökulmasta. Yhdenvertaisen arvioinnin kehittäminen tarvittavine erityisjärjestelyineen nähtiin vaativaksi kokonaisuudeksi (Ylioppilastutkintolautakunta). Mahdollisia säädösmuutoksia tehtäessä myös etäopintoina hankitun osaamisen arvioinnin erityishaasteet sekä kieli- ja erityisryhmien tarpeet tulisi ottaa huomioon (KARVI). Lisäksi huomiota kiinnitettiin lukiodiplomista todistuksen antavaan viranomaistahoon (Tavastia) sekä aluehallintoviraston rooliin esitetystä kokonaisuudesta (Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto).

Muutama lausunnonantajista (SAKKI ry, OSKU ry) nosti esiin huomioon otettavina asioina ammatillisen perustutkinnon yhteydessä suoritettavat ylioppilastutkinnon kokeet.

24. Ehdotettujen muutosten kustannusvaikutukset ja niiden kohdentuminen

Lukiodiplomiselvityksessä on muutosesityksiä lukiodiplomijärjestelmän kehittämiseksi. Selvityksessä on myös arvioitu muutosesitysten kustannusvaikutuksia. Lausuntopyynnössä pyydettiin arviota siitä, vastaavatko esitetyistä muutoksista aiheutuvat kustannukset arvioituja kustannuslisäyksiä. Lausunnon antoi 150 vastaajaa.

Kahdeksan vastaajan¹⁰³ käsitys oli, että selvityksessä arvioidut kustannukset vastaavat täysin muutosten aiheuttamia kustannuslisäyksiä. 49 vastaajan¹⁰⁴ mielestä arvioidut kustannukset vastasivat suurelta osin mahdollisesti syntyviä kustannuslisäyksiä. 79 vastaajaa¹⁰⁵ ilmoitti, ettei osaa arvioida muutoksista syntyvien kustannuslisäysten ja arvioitujen kustannusten suhdetta. Vastaajista¹⁰⁶ 11 arvioi, että suurelta osin kustannusarvio ei kata muutosten tuomia kustannuslisäyksiä ja kolmen vastaajan¹⁰⁷ käsitys oli, etteivät esitetyt kustannusarviot lainkaan vastaa kehittämistoimenpiteistä aiheutuvia kustannuksia.

Kuvio 23. Käsitykset siitä, vastaavatko esitetyistä muutoksista aiheutuvat kustannukset selvityksessä arvioituja kustannuslisäyksiä.

¹⁰³ mm. Suomussalmen lukio, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Akava ry

¹⁰⁴ mm. Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, Sodankylän kunta, Vihreä eduskuntaryhmä, Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Kokkolan kaupunki, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto

¹⁰⁵ mm. Kuvataideopettajat KUVIS ry, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio, Itä-Suomen yliopiston harjoittelukoulu Tulliportin normaalikoulu, Tekstiiliopettajaliitto TOL ry, Näkövammaisten liitto ry, Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf, SAK ry, Sivistystyönantajat ry, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Vammaisfoorumi ry, Karvi, SAKKI ry, Saamelaiskäräjät, OSKU ry, Suomen Lukiolaisten Liitto, AMKE ry, Arene ry, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä, Opetushallitus

¹⁰⁶ mm. Suomen Kuntaliitto, Ylioppilastutkintolautakunta, Suomen Rehtorit ry, Oulun kaupunki, Teknologiateollisuus ry, Suomen Lähilukioyhdistys

¹⁰⁷ mm. Aikuislukuliitto ry, Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto ry, Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto ry

Osa lausunnonantajista katsoo, että selvityksessä arvioidut kustannukset ovat oikean suuntaiset esitettyjen tietojen valossa (Akava, Suomen Luokanopettajat ry, Espoon kaupunki, OAJ, Pro Lukio, Tampereen yhteiskoulun lukio). Eitettyä neljän miljoonan euron lisäkustannusta pidettiin varsin kohtuullisena (OAJ).

Useissa lausunnoissa kiinnitettiin kuitenkin huomiota arvioitujen kustannusten luotettavuuteen muun muassa ns. vinoutuneen aineiston ja puutteellisesti huomioitujen kehittämistarpeiden vuoksi. Näin ollen kustannuksia pidettiin alimitoitettuina tai liian optimistisina (Kuntaliitto, KARVI, Jyväskylän yliopisto, Suomen rehtorit ry, Suomen Lähilukioyhdistys). Eitettyjä kustannuksia tulisikin tarkastella suuntaa-antavina ja todellisten kokonaiskustannusten arvioimiseksi tarvittaisiin jatkovalmistelua (VM, STM, OPH, Koulujen Musiikinopettajat ry). Kustannusten arviointi tulisi tehdä yhteistyössä sidosryhmien kanssa ja kustannukset tulisi arvioida kaikkien toimijoiden osalta. Samalla olisi tarpeen arvioida ehdotusten tarkoituksenmukaisuus ja uudistuksen aikataulu. (VM, Sivista ry, Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito.)

Vastauksissa nousi esille muun muassa seuraavat kustannuksiin vaikuttavat seikat, jotka pitäisi arvioida selvityksessä olevaa arviota tarkemmin:

- **Virtuaalisten ja etävaihtoehtojen** mahdollistaminen voi alentaa lukiodiplomien järjestämisestä aiheutuvia kustannuksia (Pielaveden kunta, SAK ry, Teknologiateollisuus ry, Sivista ry). Etä- ja virtuaaliopetuksen tulee kuitenkin olla pedagogisesti perusteltua ja taito- ja taideaineiden opetuksen erityistarpeet huomioon ottavaa (OAJ, Tammerkosken lukio, Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi, Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry). Etäopetuksen kustannuksia arvioitaessa tulisi arvioida resurssit henkilökohtaiseen ohjaukseen, joka on erityisen tärkeää opiskelijoiden yhdenvertaisuuden ja taito- ja taitoaineiden opiskelun näkökulmasta (Karvi). Lisäksi lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, että kustannuksissa tulisi ennakoida virtuaaliopetuksessa tarvittavan infrastruktuurin luominen (Helsingin yliopisto, Oulun yliopisto, Sammon keskuslukio).
- **Lukiodiplomisuoritusten määrän lisääntyminen** nostaa kustannuksia (Mänttä-Vilppulan kaupunki, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio). Ongelmallisena pidettiin sitä, että selvitys otti huomioon pelkästään kustannukset, joita arvioitiin syntyvän lähinnä kolmen lukiodiplomin osalta (Teme ry, FIDEA, Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio). Toisaalta arviota, että diplomin suorittaisi 15 % lukio-opiskelijoista pidettiin ylimitoitettuna (Vantaan kaupunki).
- **Oppivelvollisuuden laajentaminen** sekä opiskelun ja ylioppilaskokeiden maksuttomuus (Ylioppilaslautakunta, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto).
- **Aikuisten lukiokoulutuksen** kustannukset (Aikuislukioliitto ry, Ylioppilastutkintolautakunta).
- **Kieli- ja erityisryhmien tarpeista** syntyvät kustannukset (Karvi).
- Toteutuessaan uudistus edellyttäisi lukiodiplomiaineissa **opettajien täydennyskoulutusta**, synnyttäisi sijaiskuluja sekä muuttaisi täydennyskoulutuksen rakenteita (Helsingin kaupunki,

OAJ, Liedon kunta, KARVI, Helsingin yliopisto Helsingin Kotitalousopettajat ry, Tekstiilikulttuuriseura). Myös opinto-ohjaajien täydennyskoulutuksen tarve tulisi arvioida (Suomen opinto-ohjaajat ry, OPH, SUKOL).

- **Korkeakoulujen opiskelijavalintojen kehittämisestä** syntyvät kustannukset (Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry).

Esitys toteutuessaan vaatisi huomattavia resursseja, mikä toisi merkittävän lisäyksen koko lukiokoulutuksen kustannuksiin (Helsingin kaupunki, Ylioppilastutkintolautakunta). Ehdotetun kaltainen mallia olisikin muuta lukio-opetusta huomattavasti kalliimpaa (Kuntaliitto). Myös ylioppilastutkinnon kustannuksiin suhteutettuna esitetyt lukiodiplomin suorittamisen kustannukset ovat mittavat (YTL).

Osassa lausunnoista korostettiin sitä, ettei uudistus saa vaikuttaa negatiivisesti lukiokoulutuksen järjestämiseen ja että uudistuksen rahoitus tulee toteuttaa täysimääräisesti valtion rahoituksella (Pro Lukio ry, SLL, OAJ, Suomen lähilukioyhdistys, Akava). Uusien velvoittavien järjestelmien luomista ei kannatettu (Kangasalan kaupunki).

LIITE

Lausunnon antaneet tahot

- 1 Aalto-yliopisto, oppimispalvelut
- 2 Aikuislukioliitto ry
- 3 Aineopettajaliitto AOL ry
- 4 Akava ry
- 5 Alajärven kaupunki, Musiikkiopisto
- 6 Alavuden kaupunki, Alavuden lukio
- 7 Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- 8 Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry
- 9 Auno ja Mauri Riutun säätiö sr
- 10 Biologian ja maantieteen opettajien liitto ry
- 11 Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- 12 Erilaisten oppijoiden liitto ry
- 13 Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry
- 14 Espoon kaupunki, sivistystoimi
- 15 Eurajoen lukio
- 16 Finlands Svenska Lärarförbund FSL rfs
- 17 Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- 18 Gymnasiet i Petalax
- 19 Haaga-Helia ammattikorkeakoulu Oy
- 20 Helsingin kaupunki, kasvatuksen ja koulutuksen toimiala
- 21 Helsingin Kotitalousopettajat ry
- 22 Helsingin seudun käsityöopettajat ry
- 23 Helsingin Suomalainen Yhteiskoulu
- 24 Helsingin yliopisto
- 25 Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitto HYOL ry
- 26 Hämeenkyrön Yhteiskoulu ja lukio, F.E. Sillanpään lukio
- 27 Itä-Suomen yliopisto
- 28 Janakkalan kunta
- 29 Joensuun kaupunki, koulutuspalvelut
- 30 Joutsan yhtenäiskoulu ja lukio
- 31 Jyväskylän normaalikoulu
- 32 Jyväskylän yliopisto
- 33 Kaarinan kaupunki
- 34 Kangasalan lukio
- 35 Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- 36 Karelia Ammattikorkeakoulu Oy
- 37 Kastellin urheilulukio
- 38 Kehittämiskeskus Opinkirjo
- 39 Kempeleen lukio
- 40 Keuruun yhteiskoulun lukio
- 41 Kimitoöns gymnasium
- 42 Kirkkohallitus

43	Kiteen kaupunki, sivistystoimi
44	Kokkolan kaupungin lukiot
45	Kontiolahden lukio
46	Kotitalousopettajien liitto ry
47	Kotitalousopettajien liitto ry, puheenjohtaja
48	Kotitalousopettajien liitto ry, toiminnanjohtaja
49	Kotitalouspedagogiopiskelijat ry
50	Koulujen Musiikinopettajat ry
51	Koulutuskuntayhtymä Tavastia, lukiokoulutus
52	Kristillisdemokraattisen eduskuntaryhmä
53	Kuhmon kaupunki, sivistyslautakunta
54	Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
55	Kuusamon lukio
56	Kuvataideopettajat KUVIS ry
57	Käsi- ja taideteollisuusliitto Taito ry
58	Käsityö verkossa ry
59	Lahden kaupunki
60	Lapin ammattikorkeakoulu
61	Lapin yliopisto
62	Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta
63	Lapin yliopisto, taiteiden tiedekunta, kuvataidekasvatus
64	Lappeenrannan kaupunki, opetustoimi
65	Lapsiasiavaltuutetun toimisto
66	Laurea-ammattikorkeakoulu Oy
67	Lempäälän lukio
68	Liedon kunta
69	Liikunnan ja terveystiedon opettajat ry
70	Lounais-Suomen koulutuskuntayhtymä
71	Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Svenska enheten för bildningsväsendet
72	Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry
73	Marttaliitto ry
74	Matemaattisten Aineiden Opettajien Liitto MAOL ry
75	Metropolia Ammattikorkeakoulu Oy, jatkuvan oppimisen palvelut
76	MTK ry
77	Museovirasto
78	Muuramen lukio
79	Mäntän lukio
80	Naantalin kaupunki
81	Nuorisotutkimusseura ry
82	Näkövammaisten liitto ry
83	Opetus- ja sivistystoimen asiantuntijat Opsia ry
84	Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry
85	Opetushallitus
86	Oulun kaupungin lukiot
87	Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio
88	Oulun yliopisto

89	Oulunkylän yhteiskoulun kannatusyhdistys r.y.
90	Perussuomalaisten eduskuntaryhmä
91	Pielaveden lukio
92	Pirkanmaan muotoilu- ja taideteollisuusyhdistys Modus ry
93	Pohjois-Karjalan kotitalousopettajat ry
94	Porkkalan lukio
95	Pro Lukio ry
96	Pöytyän kunta, sivistyslautakunta
97	Rautavaaran koulukeskus
98	Ruokatieto Yhdistys ry
99	Saamelaiskäräjät
100	Saamelaiskäräjät, varapuheenjohtaja
101	Sammon keskuslukio
102	Satakunnan Kotitalousopettajat ry
103	Savonlinnan kaupunki, sivistyslautakunta
104	Seinäjoen kaupungin lukiokoulutus
105	Seinäjoen seudun kotitalousopettajat ry
106	Sievin lukio
107	Sivistystyönantajat - Sivista ry
108	Sodankylän lukio
109	Sosiaali- ja terveysministeriö
110	Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry
111	Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
112	Suomen draama- ja teatteriopetuksen liitto FIDEA ry
113	Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL ry
114	Suomen konservatorioliitto - Finlands konservatorieförbund ry
115	Suomen Kuntaliitto ry
116	Suomen käsityön museo
117	Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto
118	Suomen Lukiolaisten Liitto ry
119	Suomen Luokanopettajat ry
120	Suomen Lähilukioyhdistys ry
121	Suomen musiikinopettajien liitto ry
122	Suomen Olympiakomitea
123	Suomen Opettajaksi Opiskelevien Liitto SOOL ry
124	Suomen opinto-ohjaajat ry
125	Suomen Opiskelija-Alianssi OSKU ry
126	Suomen Opiskelijakuntien liitto SAMOK ry
127	Suomen Rehtorit ry
128	Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio
129	Suomen Tanssioppilaitosten liitto STOPP ry
130	Suomen Tekstiili & Muoti ry
131	Suomen Vanhempainliitto ry, Finlands Föräldraförbund rf
132	Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
133	Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
134	Suomussalmen lukio

135	Taideyliopisto
136	Taiteen perusopetusliitto TPO ry
137	Taito Keski-Pohjanmaa ry
138	Taito Pirkanmaa ry
139	Talous ja nuoret TAT ry
140	Tammerkosken lukio
141	Tampereen Seudun Kotitalousopettajat ry
142	Tampereen Seudun Tekstiiliopettajat ry
143	Tampereen seutukunnan kuvataiteen ainetiimi
144	Tampereen yhteiskoulun lukio
145	Tampereen yliopisto
146	Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry
147	Teknisten aineiden opettajat TAO r.y.
148	Teknolohiateollisuus ry
149	Tekstiilikulttuuriseura
150	Tekstiiliopettajaliitto TOL ry
151	Tilastokeskus
152	Tulliportin normaalikoulu, Tulliportin koulun lukio
153	Turun ammattikorkeakoulu
154	Turun yliopisto
155	Työ- ja elinkeinoministeriö
156	Ulvilan lukio
157	Valtiovarainministeriö
158	Vammaisfoorumi ry
159	Vantaan kaupunki
160	Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä
161	Vihreä eduskuntaryhmä
162	Viipurin Reaalikoulu Oy, Maunulan yhteiskoulu ja Helsingin matematiikkalukio
163	Vörå samgymnasium-idrottsgymnasium
164	Yksityishenkilö
165	Yksityishenkilö
166	Yksityishenkilö
167	Yksityishenkilö
168	Yksityishenkilö
169	Yksityishenkilö
170	Yksityishenkilö
171	Yksityishenkilö
172	Yksityishenkilö
173	Yksityishenkilö
174	Yksityishenkilö
175	Yksityishenkilö
176	Yksityishenkilö
177	Yksityishenkilö
178	Yksityishenkilö
179	Yksityishenkilö
180	Yksityishenkilö

181	Yksityishenkilö
182	Yksityishenkilö
183	Yksityishenkilö
184	Yksityishenkilö
185	Yksityishenkilö
186	Yksityishenkilö
187	Yksityishenkilö
188	Yksityishenkilö
189	Yksityishenkilö
190	Yksityishenkilö
191	Yksityishenkilö
192	Yksityishenkilö
193	Yksityishenkilö
194	Yksityishenkilö
195	Yksityishenkilö
196	Yksityishenkilö
197	Yksityishenkilö
198	Ylioppilastutkintolautakunta
199	Ylöjärven lukio
200	Yrkeshögskolan Arcada, Studieservice
201	Äidinkielen opettajain liitto ry